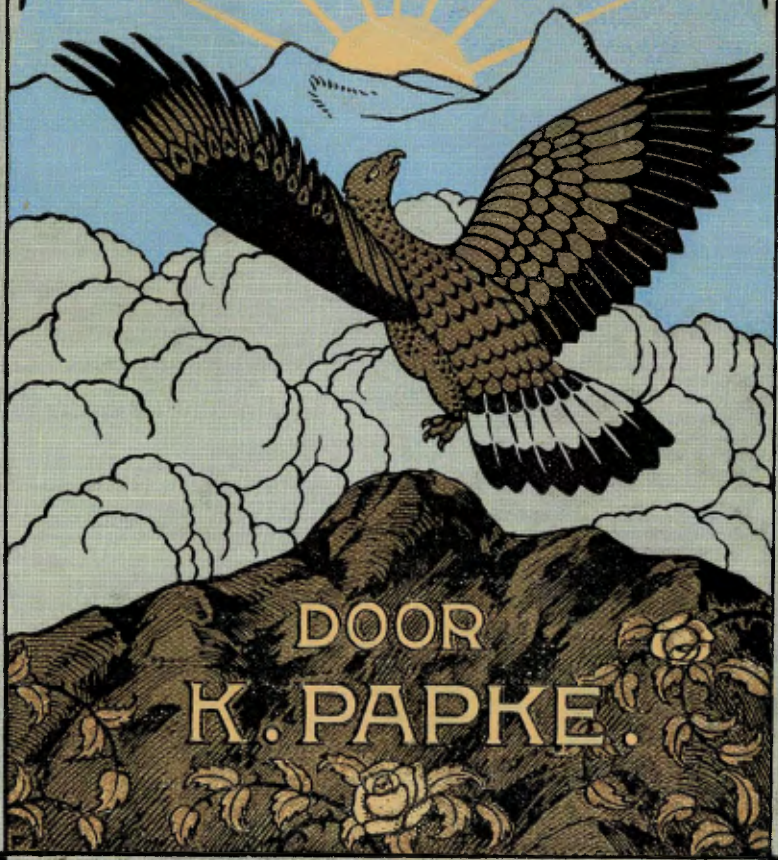

EXCELSIOR

DOOR
K. PAPKE.

G. F. CALLENBACH.
• NUKERK •

EXCELSIOR

EXCELSIOR

DOOR

K. PAPKE

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

1924

HOOFDSTUK I.

Daar snerpde de fabrieksfluit: zes uur!

Het geraas der machines in de ijzergieterij van Erich Heideler Jr. verstomde. De groote ijzeren poort ging open en langs den portier stroomde een dichte menigte arbeiders in met roest bestoven kleeren; min of meer krachtige gestalten van allerlei leeftijd.

De directeur van het tamelijk groot bedrijf schoof de gordijnen in zijn privé-kantoor dicht, stak een aantal brieven in zijn zak en begaf zich naar het aangrenzend bediendenkantoor. Hij overhandigde zijn procuratiehouder, Friedrich Brand, een man van middelbaren leeftijd met reeds eenigszins grijzende haren, verscheidene brieven en zei gedempt:

„Wilt u deze laten beantwoorden in den geest, als door ons werd besproken? Wil vooral de firma Schwarz & Co. in Mülheim aan 't verstand brengen, dat wij geen cent van onze vordering laten vallen. Hare bezwaren zijn van nul en geener waarde en derhalve ook absoluut ongegrond, daar de wielbanden, die wij hebben geleverd, zeer goed waren”.

Zijn stem had scherp geklonken, doch nu ging hij op milderen toon voort:

„Heeft u vanavond tijd om met uw vrouw een

uurtje bij ons te komen? Mijn jeugdvriend en studiemakker, Dokter Wentheim zal op zijn doorreis naar Barmen een nacht bij ons logeeren. Ik ga hem straks van den trein halen. U herinnert zich hem nog wel, is 't niet? Hij heeft zijn vacantie eens bij ons doorgebracht”.

„Hartelijk dank voor uw vriendelijke uitnoodiging, mijnheer Heideler, maar tot mijn spijt kan ik niet komen. Mijn vrouw gaat morgen al vroeg op reis, zoodat er nog allerlei te doen is. Het spijt mij werkelijk, dat ik Dokter Wentheim niet kan komen begroeten, daar ik hem gaarne weer eens had gezien”.

Hij lachte en zijn blik ontmoette dien van zijn jongen superieur met onmiskembare openhartigheid.

„Naar ik mij kan herinneren is Dokter Wentheim lang en mager — komt dit uit?”

„Het is mogelijk”, antwoordde de directeur lachend, „toentertijd zag hij er inderdaad zoo uit. Of dit thans nog het geval is, kan ik niet zeggen, daar wij elkander in geen zes jaar gezien hebben.”

Hij reikte zijn procuratiehouder de hand.

„Groet uw vrouw van mij en wensch haar goede reis. Kom maar eens dikwijls aan wanneer u onbestorven weduwnaar is, dat vindt moeder altijd erg prettig”.

Hij groette de overige heeren vriendelijk en ging heen.

Buiten wierp hij nog een blik in de openstaande machine-kamer, groette de arbeiders, die halfnaakt

voor de vuren stonden en sloeg toen den weg in naar de vroolijke villa. die aan de andere zijde van den landweg stond, ongeveer vijf minuten gaans van de fabriek.

„Goedendag, moedertje!”

Daarmede trad hij de gezellige woonkamer binnen, waar een oude dame voor het raam kousen zat te stoppen.

Een fijnbesneden gelaat met vriendelijke uitdrukking wendde zich naar den binnenkomende. Zilverwit omlijsten de haren, die met een kanten mutsje bedekt waren, een niet zeer hoog voorhoofd; de grijze oogen zagen den zoon vol liefde aan.

„Zoo, jongenlief, ben je daar al”.

De zoon kuste haar teeder.

„Ik zou graag nog een half uurtje met u willen praten, moeder, aangezien daarvoor vanavond geen gelegenheid is”.

Hij trok een stoel naar zich toe, greep verstrooid naar haar vingerhoed en legde dien weer terzijde.

Zijn moeder glimlachte.

„Dat klinkt zoo'n beetje, alsof je mij heel belangrijke dingen te vertellen hebt, Erich”.

„Zijn de meisjes thuis?” vroeg hij, zonder op haar gezegde in te gaan.

„Neen, Marie is naar een vriendin gegaan en Ruth is gaan koffiedrinken bij tante Marlene, die zoeven hier was”.

„Bij wie is Marie? Bij juffrouw Von Stein?”

Er vloog een schaduw over het gelaat der moeder.

„Ja, Erich, zooals altijd. Adline is nu eenmaal in deze aangelegenheden hare vertrouwde en zij heeft zich wat dat betreft geen slechte gekozen, dat weten wij heel goed. En dit is ook zeker, dat Adline niets zal zeggen, dat in strijd zou zijn met onze meening. Ik ben er zeker van, dat haar invloed op Marie de beste is, daar ik weet, hoe Adline in haar hart over deze zaak denkt.”

Erich streek zich door het dichte, donkerblonde haar.

„Die ongelukkige liefdes-geschiedenis! Lieve hemel nog toe! Pardon, moedertje, de uitroep ontviel mij ineens; ik weet dat u zoiets niet gaarne hoort maar als ik geweten had, wat daaruit zou voortkomen, zou Warner nooit in onze fabriek zijn gekomen. Ik begrijp ook absoluut niet hoe die geschiedenis uitgesponnen is. Die paar keer, dat hij hier in huis geweest is kunnen toch onmogelijk” Hij zweeg plotseling.

Mevrouw Heideler zuchtte.

„Het heeft geen zin telkens over hetzelfde onderwerp te spreken, mijn jongen. Het is genoeg; die twee verstaan elkaar en wij moeten een moeilijken tijd doormaken.”

„Ik ontving heden bericht van hem,” zei Erich na een oogenblik zwijgens.

De moeder keek verrast op.

„Schreef hij je al weer? En wat dan wel?”

Erich haalde een brief uit zijn zak.

„Sedert vier maanden heb ik niets van hem gehoord en ik hoopte al zoo half en half het valt mij nu

werkelijk tegen. Hij deelt mij mede, dat hij reeds een half jaar de technische hoogeschool te Zwickau bezoekt en vraagt mij of ik dit Marie wil laten weten."

„Ongetwijfeld is hij een flinke man," antwoordde Mevrouw Heideler nadenkend; „bij allen practischen arbeid nog studeeren en zich voorbereiden voor de universiteit wil wat zeggen. Daar hij den practischen leertijd heeft doorgemaakt kan hij in twee jaar klaar zijn. En wat ik niet kan nalaten bijzonder in hem te waardeeren is zijn openhartig karakter en zijn kinderlijke vroomheid. Deze waren het ook die hem weerhielden om achter onzen rug om met Marie een liefdesavontuur te beginnen, — hij is ruitelijk voor zijn liefde voor haar uitgekomen, hoewel zij toch beiden wisten hoe het opgenomen zou worden."

„Het is alles goed en wel, moedertje, als hij maar niet van zoo'n gewone burger-afkomst was. Neem mij niet kwalijk, zijn vader was arbeider bij ons in de fabriek toen vader nog leefde en zijn moeder is ook zoo'n gewoon mensch. Daarbij bezit hij geen cent."

„Zeker, Erich, maar zijn ouders waren flinke, brave menschen en het strekt den zoon tot eer, dat hij ze hoog houdt en zonder zich over hen te schamen, met liefde over hen spreekt. Bovendien zijn zijn ouders gestorven, zoodat je je dienaangaande niet meer behoeft te ergeren."

„Het klinkt bijna, alsof u ze beiden in bescherming wilt nemen, moeder."

Kalmeerend legde zij haar hand op zijn arm.

„Je weet, Erich, dat ik nooit zooveel op Warner aan te merken had als jij, maar dat Marie's toekomst mij groote zorgen baart. Zij heeft, hoewel zij vijftieng jaar is, den ernst des levens niet leeren kennen. Zij schilderde, zong, speelde piano, hielp een beetje in de keuken, — een leven als ingenieersvrouw naast Hans Warner zou haar hard vallen. Is zij daartegen opgewassen of zullen zij beiden, trots hun liefde, ongelukkig worden? Kijk, dat zijn mijn zorgen, dat weet je heel goed.”

„Ik zal haar niets van den brief zeggen”, meende Erich na eenig nadenken.

„Dat zou niet eerlijk zijn, lieve jongen. Hans Warner zoowel als je zuster houden zich trouw aan ons verbod om elkander te schrijven — het zal hun zwaar genoeg vallen. Nu mogen wij ook niet onze belofte verbreken, om hun zoo nu en dan bericht van elkander te geven”.

De directeur zweeg en stak den brief weer in zijn zak.

„Hoe oud is Warner eigenlijk?” vraagde de moeder na een oogenblik stilte.

„Negenentwintig jaar, een goed jaar jonger dan ik; maar laten wij dit onverkwikkelijke onderwerp liever laten rusten, moeder. Wij moeten afwachten, of die twee stijfhoofden doorzetten dan wel of wij aan het langste eind trekken. In elk geval zal ik daartoe mijn best doen. Maar nu iets anders. Fromberg bericht mij de geboorte van zijn derde kind. Het is weer een jongen, waarover hij erg blij schijnt te zijn.

Maar veel meer dan over zijn huwelijksgeluk weidt hij uit over zijn praktijk, die steeds grooter wordt. Klaarblijkelijk heeft hij er veel genoegen in; hij schijnt ook een uitstekend oogarts te zijn en zijn kliniek is steeds overvol. Zijn zuster is thans zijn eerste hulp geworden."

Erich stond op en liep naar het andere venster. Zijn blik dwaalde over den tuin naar de stad, waarvan zijn fabriek ongeveer een kwartier gaans verwijderd lag. Zijn huis was het laatste in de villawijk van de mooie universiteitsstad Göttingen.

Een onderzoekende blik volgde den jongen man, die zich juist omdraaide en de kamer op en neer begon te loopen.

„Zoo?" antwoordde zij, „daarmede heeft hij, naar ik geloof, een goede keus gedaan. Toen ik haar in 't voorjaar bij de Von Steins leerde kennen kreeg ik een goeden indruk van haar. Zijn Adline en Magdalene geen kostschoolvriendinnen?"

„Ja."

„Ik kan begrijpen, dat die twee een hartelijken omgang met elkaar hebben, daar zij het toch in de groote hoofdzaken des levens volkomen met elkander eens zijn."

„U meent dus, moeder, dat, om elkander wederkeerig te begrijpen en te verstaan deze innerlijke eenheid onvoorwaardelijk noodig is?"

„Ongetwijfeld, Erich."

Hij lachte eenigszins gedwongen.

„Daar daalt mijn thermometer,” zei hij schertsend; „ik denk daarover toch een beetje anders en zal mij niet bang laten maken. Ik wilde namelijk — —,” hij brak den zin af en kleurde als een schooljongen, — — „ik wil — — moedertje, help mij toch een beetje,” zei hij verlegen lachend, „ach wat, ik wil namelijk Magdalene tot vrouw vragen.”

Hij boog zich over de hand van de oude dame en kustte ze.

Een lichte blos was in haar goedig gelaat gestegen. Liefdevol streek zij haar jongen door de haren.

„Je zoudt mij geen lievere schoondochter kunnen brengen,” zei zij bewogen. „God zegene je besluit en leidt ook deze aangelegenheid.”

Het scheen, als brandde er een vraag op de lippen van den jongeman toen hij opstond, — er lag iets bijzonders in de laatste woorden van zijn moeder —, maar hij zweeg.

„Ik moet naar het station; de trein komt binnen een half uur aan. Tot straks, moedertje.”

„God behoede je, mijn lieve jongen.”

Met een lichten zucht ging mevrouw Heideler weer aan den arbeid. Maar het wilde daarmee niet vlotten en al spoedig lagen haar handen in den schoot. Bij de zorg om Marie, haar oudste dochter, had haar zoon zoeven een nieuwe ongerustheid gebracht. Niet dat Magdalene haar niet werkelijk als schoondochter aanstond, o neen, zij was veel gaan houden van het jonge meisje, dat in het voorjaar vier weken

hier gelogeerd had en met wie zij dikwijls samen geweest was in het huis van haar ouden vriend, het kamerlid Von Stein. Zij wist, dat Magdalene bij al haar jeugdige opgewektheid een ernstig meisje was, dat een vast geloof had in haren God en doelbewust haar weg ging. Maar zij wist ook, dat Erich, haar lieve jongen, met zijn goed hart en zijn prachtige karaktertrekken over deze dingen anders dacht. In ernstige godsvrucht en ware vroomheid opgevoed was toch veel van zijn geloof op de universiteit weggephilosopheerd en -gedisputeerd en haar moederhart was dikwijls in bange zorgen over hem. Zij wist echter ook, dat geen menschenwoorden baten, noch vermaningen helpen konden, integendeel, de zaak nog erger zouden maken, maar dat God hier daadwerkelijk kon ingrijpen. En Hem had zij vol geloovig vertrouwen het lot van haar drie kinderen in de handen gelegd.

Zij was er zeker van, dat Magdalene, wanneer zij er in haar hart werkelijk zoo voorstond als zij van haar geloofde, Erichs aanzoek zou afslaan. En wat dan? Zou hij zich bezinnen of zou hij eenvoudig een van de vele meisjes kiezen, die maar al te gaarne de vrouw van den aanzienlijken fabrieksdirecteur zouden willen worden? Angst bekreep haar moederhart. Vroeger, ach ja, toen kon zij haar kinderen wel onderwijzen: dit moet je zoo doen — dat moet je anders doen — maar thans, thans ging dat niet meer! Nu waren zij reeds lang zelfstandig en ieder ging zijn eigen weg. Zij wilde ook geen beslissenden invloed meer op

hen uitoefenen; zij wilde hun niet tot onderwijzeres, doch tot vriendin zijn en dat had zij bij allen bereikt. Alleen bij Marie was dit in de laatste maanden anders geworden. Sedert die ongelukkige liefdesgeschiedenis, die geheel beneden haar stand was, was zij in zichzelf gekeerd. Zij leed er zelf het zwaarst onder, dat kon men haar aanzien, maar van toegeven was bij haar geen sprake.

In deze gedachten stoorde haar het dienstmeisje, dat kwam vragen, hoe laat het avondeten opgediend moest worden.

Dora legde haar arbeid terzijde en ging naar de eetkamer, zag ook in de keuken het werk na en wierp boven nog een blik in de vriendelijke logeerkamer. Spoedig moest haar zoon met zijn vriend komen en ook de andere gasten zouden dan langzamerhand volgen, zoodat het tijd was, zich klaar te maken.

HOOFDSTUK II.

Het middagmaal was afgelopen. Gezellig pratend zat men op de veranda bij elkaar. De heeren hadden een sigaar opgestoken en er heerschte een vroolijke stemming. De avond was wonderschoon. Ver in het westen gloeide nog het avondrood; boven den tuin stond de maansikkel en in de struiken hoorde men zoo nu en dan een vogeltje in zijn slaap sijlpen.

Dokter Wentheim haalde met Heideler herinneringen op uit zijn studententijd, welke deels van ernstigen, deels van vroolijken aard waren en de anderen hoorden met belangstelling toe.

De Heideler hadden een gastvrij huis en men kwam gaarne bij hen.

Tegen tien uur maakte Marlene Hartman, de zuster van mevrouw Heideler, aanstalten om te vertrekken en dit was ook voor de overige gasten het teeken tot vertrek; met een vroolijk „tot weerziens” scheidde men aan de tuinpoort. Ook mevrouw Heideler trok zich een oogenblik later met haar dochters terug en nu zaten de beide vrienden nog alleen op de veranda.

„Nu komen wij tot ons recht”, zei Erich, schonk de beide wijnglazen vol en bood zijn vriend een versche Havanna aan. De dokter, een slanke, tamelijk groote

verschijning, leunde achterover in den rieten stoel en deed een paar lange trekken.

„Het is prettig bij jullie, Erich, ik had er geen flauwe herinnering meer van. Voor zes jaar hebben wij elkaar het laatst gezien en er is sedert dien veel veranderd.”

„Het zwaarst was wel de schielijke dood van mijn vader,” zei Erich ernstig, „daarmede kwam de gansche groote verantwoording, die een fabriek als de onze meebrengt, al zeer vroeg op mijn schouders. Nu ben ik er mede vertrouwd geraakt, daar onze flinke en trouwe Brand mij terzijde stond en nog staat.”

„Je fabriek heeft zich tamelijk uitgebreid.”

„O ja, en ik kan van geluk spreken, dat ik zulke betrouwbare en goede arbeiders heb. Velen, ja bijna allen, waren reeds hier toen vader nog leefde, de lui, die er later bij gekomen zijn moeten zich schikken naar den geest van de anderen en wanneer er een is, die dat niet wil, wat natuurlijk ook wel eens voorkomt, verdwijnt hij vanzelf weer. Maar er wordt ook goed voor de mannen gezorgd.”

„Bemoeien zich de dames ook met het wel en wee van je arbeiders? Ik bedoel thans in het bijzonder je beide zusters, want van je moeder weet ik, dat zij het doet.”

„Ruth gaat gaarne met moeder bij de arbeiders-families bezoeken brengen, wanneer ziekte of iets anders dit noodig maakt. Maar overigens zie ik niet graag, dat zij met de lui in aanraking komen. Ik heb aan het geval met Marie genoeg.”

„Ben je daaromtrent niet wat te hard van oordeel, Erich?” vroeg Gotthold lachend. „Helaas kan ik je niet antwoorden met het flauwe gezegde: „Je kent de liefde niet,” want tot op dit oogenblik ken ik ze ook niet.”

Erich lachte vroolijk. „En wanneer je je daarin mocht vergissen, Gotthold?”

„Werkelijk? Ook gij, mijn zoon Brutus? Nu ja, voor ieder slaat toch eenmaal het noodlottige uur, — maar dan ken je toch zeker geen ongelukkige liefde. En ofschoon ik die ook niet ken, beklaag ik je zuster toch van harte. Daar Warner een solide jongeman is, die zich werkelijk met energie een goede levenspositie tracht te veroveren, moest je hem niet zoo tegenwerken. Natuurlijk blijft de zaak voor jullie fataal; maar tenslotte zul je toch moeten toegeven.”

„Dat vrees ik ook, — maar trots dit feit zal ik het dien beiden zoo moeilijk mogelijk maken. Wanneer later de zaak verkeerd uitloopt zullen zij noch ik-zelf mij een verwijt kunnen maken,” antwoordde Erich.

„Ik heb mij er over verwonderd, hoe je zuster Ruth zich ontwikkeld heeft,” zei Gotthold na eenige oogenblikken van stilte. „Toen ik haar zes jaar geleden zag was zij nog een bakvisch met alle bakvisse-eigenschappen.”

„Ja, zij is onze zonneshijn,” antwoordde Erich, „een vroolijk menschenkind met een ongeloofelijke voorliefde voor de vuilste kinderen der Zondagschool en de fabrieksmeisjes in de jongemeisjes-vereeniging.”

Dokter Wentheim spitste de ooren. „Is zij ,” hij bleef onwillekeurig steken.

„. . . . een ware christin, wilde je vragen.” De stem van den directeur klonk eenigszins gedwongen. „Ja, dat moet je maar aan moeder vragen, die kan je daaromtrent beter inlichten. Je weet, dat mijn opinie over zulk soort zaken een beetje anders is.”

„Helaas ja,” antwoordde hij droogjes. „Dora Hartmann, je nicht, is even oud als je zuster?” ging hij vragend voort.

„Zij verschillen slechts een paar maanden,” vertelde Erich, „maar in haar doen is zij veel ouder dan Ruth. Die twee zijn altijd samen; wij noemen ze de „onafscheidelijken”. Misschien omdat ze zoo verschillend van karakter zijn vullen zij elkaar aan. Ruth is de zonnige, vroolijke, Dora de ernstige, die alles van den zwartsten kant bekijkt. Juist het tegenovergestelde van haar is neef Wolfgang en wel tot tante Marlene's grootste zorg. Zoo knap als hij is en zulke hoogdravende plannen hij in het hoofd heeft, zoo lichtzinnig is hij ook.”

„Hij is inderdaad een opvallende verschijning,” bevestigde Wentheim; „zelden zag ik zulke vurige, zwarte oogen. Is hij flink in zijn vak?”

„Hij is een zeer begaafd beeldhouwer,” antwoordde Erich, „zijn atelier bevat werkelijk kunstwerken. En in deskundige kringen voorspelt men hem een grootsche toekomst. Helaas weet hij dit alles veel te goed. Hij heeft het lichtzinnige karakter van zijn vader geërfd.

Tante Marlene's man, geheimraad Hartmann, stierf — men kan zeggen, gelukkig nog vroeg genoeg om tenminste voldoende na te laten tot opvoeding van zijn beide kinderen. Tante Marlene wijdde zich geheel aan deze zeker zeer zware taak en Dora heeft haar ook nooit verdriet, doch integendeel slechts vreugde bereid. Heel anders was het met Wolfgang. Reeds voordat hij examen deed voor de universiteit, verklaarde hij mij herhaaldelijk, dat hij niet wilde studeeren. Er hadden groote scenes plaats met zijn moeder en mijn vader, die zijn voogd was, en het eind van het liedje was — Wolfgang ging naar Düsseldorf in de leer bij een beeldhouwer. Men kan niet ontkennen, dat zijn beroep op dit gebied ligt en daar dit meer en meer bewezen werd had vader zich tenslotte met de gedachte verzoend.

Als hij nu maar niet zoo ontzettend lichtzinnig was! Hij drinkt en speelt menigen avond met zijn vrienden en beweert daarbij dat hij zulke afleiding noodig heeft."

„Jammer voor hem; maar heeft zijn vrouw geen invloed op hem?"

„Helaas slechts weinig; zij is te zeer op hem verliefd en ziet alles van den zonnigen kant. En daarbij zijn zij reeds drie jaar getrouwd. Apropos, Gotthold, had jij ooit gedacht, dat juffrouw Adline von Stein haar zuster is? Mevrouw Hartmann is een geboren Von Stein en de oudste dochter van het kamerlid."

„Onmogelijk!" riep Gotthold verrast uit; „de jonge mevrouw Hartmann had ik met haar heldere zwarte

oogen en prachtig zwart haar eerder voor iemand uit het zuiden gehouden. Het haar en het elpenbeenkleurige gezicht vielen zelfs mij op in hun zeldzaam contrast, terwijl ik toch geen bijzonder oog heb voor vrouwenschoon. Een paar zielvolle oogen en een lief gezichtje met zachte trekken bevallen mij beter."

"Dan stond Adline je zeker beter aan," plaagde Erich. Dokter Wentheim lachte.

"Eerlijk gezegd heb ik op juffrouw Von Stein slechts in zooverre acht geslagen, dat ik ze zeer sympathiek vond — verder weet ik niets bijzonders van haar. Maar de oude heer Von Stein is een prachtkerel."

"Nietwaar?" zei Erich, „en wanneer hij zich dan door zijn langen witten baard strijkt en door zijn dunne grijze haren, zich de keel schraapt en begint: „Dus, zooals men zegt, er is niets nieuws onder de zon, ik heb eens ondervonden . . .” dan kan men er zeker van zijn, dat hij een geschiedenis gaat vertellen vol levenservaring en waarheid uit zijn rijke leven, en waaruit men iets kan leren. Daarbij vertelt hij zoo boeiend, dat hij altijd een aandachtigen kring van toehoorders heeft. Maar nu genoeg van onze menschen hier, Gotthold, vertel nu eindelijk eens wat van jezelf en van de Frombergs, de Hellmars — je was toch zeker pas nog bij hen, niet?"

"Wij komen dikwijls bij elkander. Daar ik slechts een paar stations moet reizen tot Görlitz kom ik nogal vaak bij de families. Fromberg is een zeer gezien, bekwaam oogarts, die van heinde en ver be-

zocht wordt. Hij ontving eenigen tijd geleden een beroep naar Königsberg, doch hij wilde niet naar Oost-Pruiſen; hij heeft meer voorliefde voor midden-Duitschland."

„Wil hij dan niet voor goed als oogarts in Görlitz blijven?" vroeg Erich verrast.

„Neen, hij is van plan om later de leiding van een universiteitskliniek op zich te nemen. Behalve zijn belangrijke praktijk ſchrijft hij een groot werk over oog-ziekten, haar ontstaan enz. Ik heb op dit gebied veel van hem geleerd wat mij later ten nutte zal kunnen komen. Jammer, dat hij in zijn gezin niet vindt, wat zoo'n grootmoedig, fijngevoelig man noodig heeft."

„Dat heb ik ook al meermalen gedacht; is dat inderdaad zoo? Het ſpijt mij werkelijk voor hem. Hoe komt het dan eigenlijk, dat het niet is, zooals het zijn moet?"

„Hij ſpreekt daarover zeer weinig hoewel ik in de heele verlovings-geschiedenis zijn vertrouwde was. Indertijd kwam hij zoo twee, driemaal per week bij mij te Hirschberg, waar ik, zooals je weet, pas tot assistent-dokter was aangesteld in het ziekenhuis. Maar, wanneer men zooals ik dikwijls bij hem thuis komt, ziet men genoeg. Zijn vrouw, Wanda, heeft een karakter, dat lijnrecht in ſtrijd is met het zijne en de stelregel, dat twee ongelijknamige polen elkander aantrekken, gaat hier niet op. Zij wil regeeren . . . hij beweert, dat de man het laatste woord moet hebben. Hij verlangt, dat zij zich met het huishouden zal bemoeien en zegt, zeer terecht, dat zelfs het grootste

inkomen niet toereikend is, wanneer de vrouw het huishouden niet kan besturen of dit slecht doet. Bovendien moet aan de toekomst der kinderen gedacht worden. Zij maakt het liefst fijne handwerkjes en dergelijke dingen, laat de zorgen voor het huishouden en de kinderen over aan de juffrouw en het dienstmeisje, en ziet niet, dat er overal een „geniale” wanorde heerscht en de kinderen slordig worden gekleed. Hij verlangt onvoorwaardelijke gehoorzaamheid van de kinderen; zij geeft ze in alles hun zin enz. Het wreekt zich aan hem, dat hij na den plotseligen dood van overste Von Breul zich door de schoonheid en den ongelukkigen toestand der beide absoluut onbemiddelde dochters liet verleiden om met de oudste te trouwen. Hij hield inderdaad van Wanda en was ook van haar wederliefde overtuigd. Ik had echter direct mijn bezwaren daartegen; er liepen namelijk in Görlitz allerlei geruchten volgens welke de beide dames Von Breul zich allerminst vriendelijk zouden gedragen jegens haar tante, die haar na haars vaders dood in huis genomen had. Ook werd verteld, dat het Wanda er om te doen was een goede partij te kiezen om althans later goed verzorgd te zijn, terwijl haar zuster Gerda alleen haar best deed, toch vooral geen oude vrijster te worden. Ik kon Jochem niet waarschuwen, daar mij elk bewijs ontbrak en op een enkel „men zegt” kan men toch niet in het beloop van twee menschenlevens ingrijpen. Jochem had zich sedert een half jaar als oogarts gevestigd en verheugde zich reeds in een

tamelijke praktijk, toen hij zich met Wanda verloofde. Vier weken later verloofde zich haar zuster Gerda met Martin Hellmar, die sedert korten tijd als griffier bij de rechtbank werkzaam was. Of Jochem in zijn verlovingsstijd reeds begon te merken, dat hij overhaast gehandeld had weet ik niet, doch het wil mij zoo voorkomen, maar hij zeide niets. Wanneer zij beiden het eene noodige hadden zouden zij het wel met elkander kunnen vinden, nu echter . . .” hij brak den zin plotseling af.

„Zij hebben toch kinderen,” merkte Erich verstrooid op.

Wentheim lachte. „Die hebben zij zeker, doch ofschoon ik die beschouw als mede tot het geluk behoorende, zoo is het nochtans niet de hoofdzaak. Deze blijft ten alle tijde de innerlijke overeenstemming der echtgenooten op grond van de Heilige Schrift. Wanneer de overeenstemming ontbreekt, ontbreekt ook elke basis tot het ware geluk. Jochem en Wanda meenen beiden, dat zij dit innerlijke heiligdom niet noodig hebben, daarin ligt de oorzaak van alles.”

„Jochem denkt als ik,” zei Erich lakoniek.

„Ik weet,” antwoordde Gotthold, „dat ik nooit een dergelijk huwelijk zou willen aangaan. Liever in 't geheel geen.”

Hij stond op en trad naar de balustrade der veranda. Het maanlicht viel helder op de hooge gestalte, op de scherpe trekken. Wentheim was niet knap van uiterlijk, daarvoor was de neus te groot en het gezicht

te hoekig; maar in zijn oogen lag een warme uitdrukking, ernst gepaard aan zachtheid en vriendelijkheid, zoodat zijn patienten met groote liefde tot hem opzagen en beweerden, dat men zijn goede hart in zijn oogen kon lezen.

In gedachten verdiept, staarde hij in den klaren zomernacht; beide vrienden zwegen een tijd.

Langzaam trad de directeur naast zijn gast.

„Waarom meenen jullie, dat wij, die niet jullie innerlijke meening deelen, menschen zijn, die iets verloren hebben. Wij vinden dat juist niet integendeel. Wij nemen in menig opzicht een veel breeder standpunt in dan jullie en voelen ons daarbij beter dan vroeger. Wij hebben niet meer noodig wat jullie volgens je meer bekrompen opvattingen niet missen kunt. Menigen avond hebben Jochem en ik op mijn kamer gezeten en in den breede daarover gesproken; het eind was altijd hetzelfde. Ik vind ook, dat jullie, die er altijd zoo prat op gaan, dat je volgens den bijbel op den waren grondslag staan, met eenigen hoogmoed op ons, andere stervelingen, neerziet, als zouden wij arme, verdoolde schepselen zijn.”

Wentheim lachte.

„Nu geloof je zelf niet wat je zegt, beste jongen. Je weet, dat noch ik, noch je moeder, noch Magdalena hoogmoedig zijn of ook zelfs maar uit de hoogte op je neerzien. Maar wij hebben medelijden met jullie, omdat jullie missen wat wij bezitten en wat tot het

ware innerlijk geluk noodzakelijk is. Je weet, dat wij met ons vieren, jij, Jochem, Hellmar en ik, vroolijke jongens waren, die met al dat theologische gedoe, zooals wij het plachten uit te drukken, al lang hadden afgedaan. Dat werd bij mij anders toen ik aan een sterfbed stond in het Hirschberger ziekenhuis. Een oude dame werd binnengedragen, zij was stervende, maar nooit zal ik die zekere rust vergeten, waarmede zij op het mij toen nog onbekende hiernamaals staarde. Men zag, dat haar geest in andere sferen vertoefde — mij stond echter plotseling de brandende vraag voor den geest: „Zou jij ook zoo rustig daar kunnen liggen en over het zwarte raadsel van den dood kunnen heen zien?” Op de anderen heeft dit sterfbed geen indruk gemaakt; mij echter werd het een keerpunt in mijn leven. Over het algemeen staan onze artsen op een nog veel vrijer standpunt, dan jij inneemt, en ik moet mij menige steek onder water en min of meer sarcastische opmerkingen laten welgevallen; maar daar trek ik mij niets van aan.”

„Is Hellmar gelukkig?” vroeg Erich, een wending aan het gesprek willende geven.

„Naar mijn begrippen van geluk niet. Kinderen hebben zij niet, dat vindt zijn vrouw te lastig. Zij leven weelderig, daar zij de kunst verstaat altijd een schitterend gezelschap om zich heen te verzamelen. Vriend Hellmar is heel anders. Hij was toch al niet zeer spraakzaam of onderhoudend, maar nu is hij een ware droogstoppel. Wanneer men hem niet kende,

zou men zeggen, dat hij een echt kantoormensch of ambtenaar was."

„Naar ik hoop is zijn diep gevoel, dat wij vroeger zoo in hem respecteerden en dat bij elke gelegenheid op den voorgrond trad, niet zoo onder stof bedolven als zijn acten en folianten," zei Erich lachend.

„Toch wil het mij, helaas, dikwijls zoo voorkomen," antwoordde Gotthold ernstig; „overigens is hij een flink advocaat en hij heeft veel te doen. Zijn aange naamste uren zijn, zooals hij zegt, wanneer wij drieën, zijn zwager Jochem, hij en ik op zijn of op Jochems werkkamer zijn. Dan leeft hij op en komt wat tot zichzelf, de arme kerel."

„Dan zal hij je nu zeker wel missen, Gotthold."

„Dat is zeker," lachte deze, „maar veertien dagen zijn gauw om. Ik ga eerst naar Barmen, zooals ik je zei, en dan naar Tübingen om mij daar voor te stellen. Wanneer alles gelukt zooals ik hoop, verlaat ik in den herfst Hirschberg voor altijd. Maar het is tijd om naar bed te gaan, oude jongen," Hij keek op zijn horloge. „Het is nota bene al halfeen, onze gewone voormalige tijd van opbreken. Zie ik morgenochtend je moeder en zusters nog?"

„Zeker," antwoordde Heideler, „je trein gaat toch pas om elf uur en om halfnegen ontbijten wij. Ik ben gewoonlijk reeds om acht uur in de fabriek, maar morgen maak ik een uitzondering."

Zachtjes gingen zij de trap op en scheidden boven met een handdruk.

HOOFDSTUK IV.

In de kliniek van den oogarts, Dr. Fromberg, te Görlitz, heerschte groote bedrijvigheid. Het spreekuur was reeds lang voorbij maar altijd nog zaten er menschen in de wachtkamer, die op de vaardige hand van den dokter wachtten.

Fromberg was buitengewoon zeker en zeer kalm bij de behandeling van zijn patienten en zijn zuster Magdalena stond hem daarbij als trouwe hulp terzijde. Bij broeder en zuster vond men in vele opzichten een treffende gelijkenis. Beiden hadden een krachtige, goed gevormde gestalte en dezelfde rustige blauwe oogen, die direct het vertrouwen der patienten wonnen. Dicht donkerblond haar en een volle baard omlijstten het vriendelijk-ernstig gezicht van Fromberg, terwijl blonde vlechten Magdalene's hoofd sierden.

De arts wierp af en toe een vragenden blik naar het slanke meisje in de stemmige verpleegstersdracht. Zij zag wat bleek en soms lag er iets zenuwachtigs in haar bewegingen. De oorzaak daarvan was hem bekend. Het was een brief van Erich Heideler, dien zij gisteravond had ontvangen. Met dezelfde post had ook hij een brief van zijn vriend ontvangen, waardoor

hij ook den inhoud van Magdalenes brief kende. Erich had Magdalena om het jawoord gevraagd. Met groote blijdschap had hij den brief met den ernstigen inhoud gelezen; die twee pasten bij elkaar en hij stond zijn zuster aan niemand liever dan aan dezen vriend af.

Maar hoe dacht Magdalene er over? Hij had tot nu toe niet de gelegenheid kunnen vinden, er met haar over te spreken. Zij woonde niet bij hem in huis en was ook gisteravond niet naar hem toegekomen, zooals hij eigenlijk gedacht had dat zij doen zou. Maar er was na het spreekuur altijd nog gelegenheid genoeg om eens met elkaar te praten. Zoo juist liet zij den laatsten patient uit.

„Nu, Magdalene?” vroeg hij met een lachje, terwijl zij bezig was de instrumenten schoon te maken en op te bergen.

Opeens legde zij alles uit haar handen en ging naast hem zitten.

„Ik weet wat je bedoelt, Jochem. Of je mij zult begrijpen? Ik geloof het niet. Maar ik kan toch niet anders.”

„Je wijst Erich af?”

„Ja.”

„Hm. Dat had ik zeker niet gedacht, Magdalene. Integendeel, ik zou het juist zoo zeer voor je wenschen. Hij is een goed man. Ik ken hem en zou niemand liever tot zwager hebben dan hem. Ik zou je bij hem in elk opzicht geborgen weten. Bedenk, dat je toch

eigenlijk heel alleen in het leven staat, ook al heb je mij. Handel niet te lichtvaardig."

„Zeker niet, Jochem! Ik heb er den heelen nacht over nagedacht en ben mij volkomen bewust, dat ik zijn vrouw niet kan worden."

Zij leunde met het hoofd op de handen en er lag een smartelijke trek om haar mond.

„Maar waarom niet, Magdalene?"

Opgewonden stond de dokter op, liep door de kamer en bleef plotseling voor haar staan.

„Wanneer je mij zoudt zeggen, dat je hem niet liefhebt, zou ik je willen zeggen, dat naar mijn meening een huwelijk uit berekening veel meer kans heeft om gelukkig en harmonisch te worden dan een zoogenaamd huwelijk uit liefde. Bij Erich is echter van berekening geen sprake, want uit zijn brief aan mij spreekt innige, ware liefde voor jou."

Magdalene's lippen trilden verdacht en zij hield snel haar hand voor de oogen.

„En wie zegt je, dat . . . bij mij van berekening sprake is, Jochem?"

„Magdalene, zusje!" riep de dokter, blij verrast, „dan is alles nog veel beter, dan staat er toch niets in den weg . . . maar kind," onderbrak hij zichzelf, „waarom die tranen . . . stort je hart toch eens voor mij uit, wat scheelt er eigenlijk aan?"

Haastig wischte zij twee groote tranen van haar wangen en zei met bevende stem:

„Je zult mij niet begrijpen, Jochem, maar je moet

het toch hooren. Ja, ik heb Erich net zoo oprecht en hartelijk lief als hij mij en dat vervult mij eenerzijds met groote blijdschap, maar dat heeft mij den strijd ook zooveel zwaarder gemaakt. Ik kan zijn vrouw niet worden, daar wij innerlijk niet op hetzelfde standpunt staan tegenover God. Bij ons ontbreekt de overeenstemming van geestelijke overtuiging en levensopvatting. Wij zouden in ons huwelijk nooit het ware geluk vinden, dat wij zoeken en wenschen."

„Dwaasheden!" riep Jochem, opnieuw geërgerd, „in jullie liefde, wanneer die echt is, ligt de beste waarborg voor jullie geluk; je zoudt je beiden met deze denkbeelden ongelukkig maken. Echte liefde kan zulke verschillen van geloofsopvatting, zooals jij het noemt, volkomen vereffenen. Voor zoover ik Erich ken, is hij van een te edel karakter dan dat hij jou als zijn vrouw ook maar het geringste in den weg zou leggen. Hij leeft toch met zijn moeder ook in volkomen vrede."

„Dat is heel wat anders, Jochem," antwoordde Magdalena thans rustig en vast, „wat hij van zijn moeder uit hoogachting voor haar zwijgend verdraagt, zal hij bij zijn vrouw naar zijn meening trachten te veranderen. Ons huwelijk kan goed gaan, maar er is meer kans, dat het slecht gaat. En nog wat anders. Wanneer God ons kinderen zou schenken, wie zou dan de belangrijkste zaak, namelijk het standpunt tegenover God, hebben vast te stellen? De vader of de moeder? En wanneer deze beiden in de belangrijkste en ernstigste vragen verschillend van overtuiging zijn,

komen dan niet de kinderen, zoodra zij daarvan eenig begrip krijgen, inwendig in 't gedrang? En de gevolgen daarvan?"

„Ja, maar neem mij niet kwalijk, Heideler is toch evenmin atheïst als ik,” antwoordde Jochem verstoord, „je doet alsof wij de grootste heidenen waren.”

Zij schudde het hoofd.

„Je weet, dat dit niet het geval is, lieve broer, maar laten wij hierover nu liever niet langer spreken — ik zou in moeilijke oogenblikken in het leven evenmin met hem kunnen bidden als met jou.”

„Wanneer je zoover en zoo helder vooruit kunt denken, Magdalene, ontbreekt bij jou ten eenenmale alle echte vrouwenliefde en is elke verstandige rede-neering nutteloos. Dan is het in elk geval maar beter, dat je „neen” zegt.”

Zeer uit het veld geslagen sprong hij van zijn stoel op en begon de kamer op en neer te loopen.

Plotseling trad Magdalene op hem toe, legde beide handen op zijn schouders en zag hem met door tranen verduisterden blik aan,

„Jochem, ik mag niet tegen mijn overtuiging handelen. Dat je mij niet zoudt begrijpen wist ik en het doet mij innig leed. Laat ons niet meer over deze zaak praten. Ik moet er toch alleen mee in het reine komen.”

„Denk je echter ook aan hem, wien je zulk een groot leed zult aandoen, Magdalene?"

Zij snikte hartstochtelijk. „Ik kan niet tegen mijn overtuiging handelen — het zou ons ongeluk zijn.”

Hij zweeg en streek haar zuchtend door het blonde haar.

„Handel dan zooals je moet. Er blijft althans nog één lichtpunt over in deze zaak: ik houd tenminste mijn trouwen kameraad,” voegde hij er aan toe, met een poging tot schertsen; dan ging hij op ernstiger toon voort: „Wij hebben morgen veel werk, Magdalene. Er moeten verschillende kleine operatieve behandelingen worden gedaan en bovendien nog twee zware operaties; bij een daarvan is de uitslag meer dan twijfelachtig. Bereid, als je wilt, vandaag nog het noodige voor met zuster Anna.”

Hij kuste haar op het voorhoofd en zij zag hem dankbaar aan. Ja, arbeid was thans een welkome afleiding voor haar, en hoe heerlijk was het, dat zij dien rijkelijk had.

Het was avond. Dokter Fromberg zat op zijn studeerkamer voor zijn bureau. Vermoeid en hongerig was hij een half uur geleden thuis gekomen en had zich verheugd op een rustigen, prettigen avond. Maar zijn vrouw was nog niet thuis van enkele boodschappen, die zij was gaan doen, zooals het dienstmeisje hem mededeelde. De juffrouw was juist bezig den acht weken ouden Gerard naar bed te brengen.

De dokter had een sigaar opgestoken en keek in gedachten verdiept naar de lichte rookwolkjes.

Zijn huwelijksleven was anders geworden dan hij gedacht en zich voorgespiegeld had, — ja, zelfs heel

anders. Een bitter lachje speelde om zijn lippen. Maar zijn huwelijk was gemakkelijk, dat moest hij direct toegeven. Overdag was hij niet thuis en wanneer hij 's avonds bij zijn vrouw was, zat de juffrouw gewoonlijk ook in de kamer en werd er over zeer alledaagsche dingen gesproken. Was hij soms eens met Wanda alleen, dan spraken zij over de kinderen, wat hij nog wel het liefste deed, of zij klaagde over de juffrouw en het meisje. Begon hij echter eens over zijn belangen te praten of over het boek, dat hij bezig was te schrijven, dan hield zij de ooren dicht zij kon niets over ziekten en dergelijke dingen hooren of zij geeuwde van verveling. Daarom leerde hij langzamerhand met anderen over zijn werk te spreken en Wanda vond het beter zoo, Hij zelf tenslotte ook, wanneer hij maar niet in zijn binnenste zoo'n akelige leegte voelde!

Met welk een warme, innige liefde had hij jaren geleden de schoone, onbemiddelde Wanda von Breul aan het hart gedrukt! Hoe dikwijls had hij zich het leven met haar op de meest rooskleurige wijze voorgespiegeld! Ook toen hij spoedig na de verloving vernam, dat zij hem slechts het jawoord had gegeven om goed verzorgd te zijn, hield hij dit gerucht slechts voor laster. Wel is waar was haar optreden gedurende hun verlovingstijd niet zoo warm en hartelijk als hij wel gaarne gewenscht had, maar hij verontschuldigde dit als meisjesachtige schuchterheid. En zelfs toen het bewuste praatje hem van meerdere zijden ter oore kwam, had hij haar nochtans haar woord niet terugge-

geven, want daarvoor was hij teveel man van eer en hield hij teveel van haar. Hij stelde zichzelf dan ook gerust en hoopte, dat in het huwelijk alles wel weer anders zou worden. Haar innige dankbaarheid jegens hem zou vergoeden, wat haar aan liefde mocht ontbreken . . . en hij zou haar gansche liefde weten te winnen.

Zij trouwden.

En langzamerhand werd het ook anders . . . zij beantwoordde met slechts enkele uitzonderingen zijn warme liefde met dezelfde gelijkmatige vriendelijkheid, begon dan echter grillen te krijgen. Hoe leed hij daaronder! Maar het zwaarst woog hem de erkentenis, waartoe hij mettertijd moest komen, dat Wanda een hartstochtelijke natuur bezat, maar niet die echte, ware vrouwenliefde had, waarnaar hij zoo hunkerde en die steeds zijn ideaal was geweest.

Bestond die liefde wel?

Hij betwijfelde het reeds lang en had het geloof daaraan bijna verloren. Hij althans had zulke liefde niet leeren kennen en zijn zwager Hellmar zeker nooit. Bij diens vrouw vergeleken was Wanda, haar zuster, nog een voorbeeld van huisvrouw.

Fromberg sprong op en begon de kamer op en neer te loopen zooals hij altijd deed, wanneer hij in een onaangename stemming verkeerde.

Hij had gehoopt, dat Wanda en hij elkaar door de kinderen meer en meer zouden leeren verstaan. In het begin scheen dit ook het geval te zijn. Soms bejegende zij hem met de groote, dikwijls overdreven teeder-

heid, die zij voor de kinderen had. Dit was echter niet dikwijls het geval en later heelemaal niet meer.

De kinderen . . . hun opvoeding, hun ontwikkeling, dat waren dezelfde belangen, dezelfde punten van overweging, die steeds weer stof gaven tot een gesprek. Zij verheugden zich samen in hun spelletjes en waren ook samen bezorgd, wanneer er een pijn had of ziek was . . . en nochtans was de diepste, innerlijke harmonie, waarnaar Jochem zoozeer hunkerde, niet te vinden bij deze echtelieden. Hoe kwam dat? Lag het daaraan, dat zijn meening over vele dingen, in 't bijzonder over opvoedingsvraagstukken, zoo dikwijls verschilde met die van zijn vrouw? Dat hij aan een eenmaal vastgestelde en als juist erkende meening vasthield met een energie, die hij „mannelijk” en zij „stijfhoofdig” noemde? Na kibbelpartijen, die noodlottigerwijze het gevolg van zulke meeningsverschillen waren, sprak Wanda soms dagenlang niet tegen hem en Jochem zat dan op zijn kamer of ging naar zijn societeit . . . totdat hij den toestand moede was en Wanda gelijk gaf.

Later verreed hij zooveel mogelijk dergelijke scenes.

Hij streek zich door de haren. Wat had Magdalena vandaag ook weer gezegd, dat zij als noodzakelijken grondslag voor een gelukkig huwelijk noemde? Ach, dat was dwaasheid, want dan zouden hij en Wanda een gelukkig huwelijk moeten hebben, want Wanda zoowel als hij hadden dezelfde wereldbeschouwing. Zij geloofden beiden aan een hooger, goddelijk wezen, aan

een eeuwige, volgens vaste wetten bestaande wereld-orde. Een voortleven na den dood bestond slechts in zooverre, dat de ziel zich in het heelal oploste.... neen, dezelfde geloofsopvatting kon niet het eenige fundament zijn voor een waarlijk gelukkig huwelijk.

Frombergs gedachten toefden thans bij Magdalena. Zij leefde in een andere wereld van denken, gevoelen en gelooven dan hij en in dit opzicht begrepen zij elkaar absoluut niet. Zij was hierin wel wat ouderwetsch, ongetwijfeld. Maar overigens zou zij een model van een lieve vrouw en moeder zijn geweest, en nu zich de gelegenheid haar aanbood, wees zij ze van de hand. En dat, hoewel zij liefhad.

Waarom?

Hij kon dit „waarom” niet vatten.

Dwaas meisje, dat zij zichzelf en dien besten jongen, dien Erich, zulk een verdriet kon aandoen en dat alleen terwille van haar zoogenaamde innerlijke overtuiging! En nochtans dwong deze standvastigheid.... „Frombergsche stijfhoofdigheid....” zou Wanda gezegd hebben.... zijn achting af voor haar overtuiging.

Daar hoorde hij zijn vrouw spreken. Zij wist zeer zeker, dat hij reeds thuis was en hij verwachtte, dat zij naar hem toe zou komen . . . doch hij hoorde de deur van de kinderkamer opengaan en zij kwam niet bij hem. Een kwartier later luidde de gong voor het middagmaal.

Zooals altijd werden oppervlakkige dingen behandeld. Jochem at weinig, zijn eetlust was overgegaan.

Zeer spoedig stond hij weer op en ging naar zijn kamer. Hij nam zijn manuscript voor zich en wilde zich daarin verdiepen — maar het lukte vandaag niet — zijn gedachten waren elders. Hij schoof daarom alles terzijde, stond op en zei in zichzelf: „Ik zal van mijn kant tenminste doen wat ik kan om de verhouding anders en beter te maken. Zij is toch tenslotte mijn vrouw, mijn knappe Wanda, de moeder van mijn drie lieve jongens. Ik zal steeds weer met geduld en omzichtigheid probeeren, haar geheel te winnen. En ik zal er dadelijk mee beginnen.”

Met dit besluit ging hij met snelle schreden en een kloppend hart naar de huiskamer. Wanda zat in een gemakkelijke stoel te lezen; op het tafeltje naast haar brandde een lamp met een zacht-lila kap. Het licht wierp een eigenaardig schijnsel op de schoone vrouw; onwillekeurig bleef Jochem in de deur staan kijken naar dit tafereel,

Zij was zoo in hare lectuur verdiept, dat zij zijn stap niet hoorde en eerst toen de deur bij het sluiten kraakte, keek zij op. Verwonderd ontmoette haar blik dien van haar man.

„Jij daar, Jochem?”

„Ja, Wanda, het was mij vandaag op mijn kamer te eenzaam, daarom kom ik bij jou zitten. Stoor ik je niet? Ik zie, dat je zit te lezen.”

„Ach neen, kom maar. Dit boek is wel is waar zoo interessant, dat men er haast niet mee kan ophouden. Ik zou nog wel twee bladzijden willen lezen, dan is het hoofdstuk uit. Je vindt het toch goed?”

„Natuurlijk.”

Zij las — hij begon de kamer op en neer te loopen. De twee bladzijden waren er wat meer geworden alvorens het hoofdstuk uit was — eindelijk legde zij het boek met een diepen zucht neer.

„Wil je niet gaan zitten, Jochem, je heen-en-weer-geloop maakt mij zenuwachtig.”

„Neem mij niet kwalijk.”

Hij schoof een stoel bij het tafeltje en ging zitten.

„Wij zien elkaar zoo weinig, lieve kind,” zei hij schertsend, „dat men werkelijk verlangen zou krijgen om eens een avondje met zijn mooie vrouwtje samen te zijn.”

„Werkelijk?” zei ze verstrooid, „ja, er is ook zoo-veel te doen.”

Hij wist niet of hij moest lachen of zich moest ergeren.

„De dag is voor den arbeid, de avond voor ontspanning,” antwoordde hij.

„Ja, ja.” Zij geeuwde verstolen en keek naar haar boek. „Ben je nog altijd aan je groote werk bezig?” vroeg zij na eenige oogenblikken.

Hij zag haar aangenaam verrast aan — zou zij toch meer belang in zijn werk stellen dan hij had gedacht?

„Ik werk er dikwijls halve nachten aan,” antwoordde hij opgetogen, „zal ik je er eens iets naders van vertellen?”

„Om alles ter wereld niet, neen, neen,” riep zij af-

werend, „je weet dat ik het verschrikkelijk vind over ziekten van welken aard ook iets te hooren. Ik krijg dan een onbehaaglijk gevoel en bovendien verveelt het mij vreeselijk.”

Hij zweeg geraakt. Er wilde maar geen goed gesprek op gang komen.

Dan stond hij plotseling op — „Wanda, is het dan mogelijk, dat wij, twee menschen die voor hun leven aan elkander verbonden zijn, elkander zoo weinig te vertellen hebben? Zijn wij dan slechts

„Houd op, Jochem, wat overkomt je ineens? Gaan wij niet rustig en vredig met elkaar om? En wanneer de stof tot gesprekken nu eens opraakt, is dat dan iets, waarover je je zoo moet opwinden? Daar blijft slechts ieder voor zich en”

„Goedennacht, Wanda, ik wil je niet langer in het lezen van je boek storen!”

In de hal nam hij hoed en wandelstok en ging naar buiten in den donkeren avond.

Waarheen thans? Naar zijn zuster? Neen, bij haar wilde hij niet komen met dien storm in zijn binnenste, zij had genoeg aan wat zij thans zelf moest doormaken — hij ging dus maar naar de societeit, daar was hij tenminste zeker zijn zwager, advocaat Hellmar, aan te treffen.

Wanda echter had met een lachje en schouderophalend naar haar boek gegrepen en was in vijf minuten weer vergeten, dat haar man gaarne den avond met haar doorgebracht zou hebben.

HOOFDSTUK IV.

Advocaat Dr. Martin Hellmar zat in de societeit aan de tafel, verscholen achter zijn krant en bijna geheel in een rookwolk gehuld. Hij keek niet op, toen zijn zwager binnenkwam; eerst toen deze tegenover hem ging zitten legde hij de krant weg en zeide:

„Mooi, dat je komt, ik ben vandaag beter voor een gesprek dan voor lectuur te vinden.”

Daarop stak hij zijn sigaar weer aan.

„Dat zou je dan toch weleens kunnen tegenvallen,” antwoordde de dokter kortaf.

De advocaat wierp een korten, doordringenden blik uit zijn scherpziende oogen naar Jochem.

„Thuis onaangenaamheden gehad?”

„Onaangenaamheden? Ja en neen, zooals je wilt. Mijn vrouw en ik hebben elkaar niets of toch maar heel weinig te vertellen. Eenerzijds is dit zeer gemakkelijk, doch anderzijds zeker wel iets om je over te ergeren, vindt je ook niet, zwager?”

Een lachje zweefde om de dunne lippen en het gladgeschoren gezicht met de scherpe, ietwat hoekige trekken.

„Hm, dat is iets waar ik reeds lang overheen ben, mijn waarde. Daar was eens een tijd, dat ook mij zulk

een toestand ergerde; men heeft nu eenmaal als jong-mensch andere gedachten van het huwelijk. Maar je weet wel, idealen zijn er slechts om te worden vernietigd. Sedert ik dat bij mijn vrouw grondig heb geleerd is ook bij mij de ergernis geweken. Wij hinderen elkaar absoluut niet meer, verwachten niets, doch verlangen ook niets van elkaar."

„Ja maar, verduiveld, waarvoor is men dan getrouwd. Het leven als vrijgezel is dan toch zeker heel wat verkieslijker!"

Gramstorig streek de dokter langs zijn baard.

Hellmar lachte spottend.

„Daar heb je gelijk aan. Waarom waren wij beiden zoo dom en lieten wij ons door die mooie gezichtjes verleiden en door ons medelijden meeslepen. Schoone vrouwen hebben altijd een gebrek en men moet zich daarin weten te schikken. Men moet niet zooveel van ze verlangen. En dan heb jij nog kinderen."

„Goddank! En Wanda is een goede moeder, goed en lief voor de kleinen — waarom dan ook tenminste niet een beetje voor mij?"

De advocaat lachte luidkeels. „Jochem, laat toch die droomerige gevoeligheid tegenover je vrouw varen. Neem mij niet kwalijk, maar ik kan het niet anders noemen. Wees blij met je kinderen; in dat opzigt staat Wanda tenminste heel wat hooger dan mijn vrouw. Gerda vindt het zelfs verschrikkelijk kinderen te hebben. Nu ja, laat ze maar gaan, het is intusschen een reden te meer" hij brak den zin

plotseling af; er lag een eigenaardige glans in zijn oogen. „Schik je toch in je leven, oude jongen, het behoort nog lang niet tot het slechtste,” voegde hij er aan toe.

„Lieve hemel nog toe!” de krant vloog in een boog over de tafel. „wanneer men maar niet zoo'n raar ding in zijn binnenste had, dat juist naar iets anders verlangt!”

„Wacht dan geduldig af, totdat dit „andere” ook eens in jou leven verschijnt. Het komt, komt zeker.” Een zachte trek gleed over het gelaat van den advocaat.

Verbaasd zag Fromberg hem aan.

„Wat wil je daarmee zeggen, Martin?”

„Toen jij en ik onze schoone vrouwen trouwden, verbeeldden wij ons de liefde te kennen. Maar wij kenden en vereerden slechts de schoonheid en het in dit geval met haar verbonden noodlot. Dat, wat wij mannen wenschen te geven, doch ook eerst recht wenschen te ontvangen, die echte diepe liefde — dat is heel wat anders, Jochem.”

Een diepe hartstocht straalde uit de anders zoo koude blikken; hij sprong op en liep het vertrek op en neer. Dan bleef hij bij den dokter staan en legde zijn hand op diens schouder.

„Jochem, het leven ziet er anders uit, wanneer men dit hoogste geluk in waarheid heeft gevonden. Ik spreek zoo openhartig met je, omdat je niet alleen mijn zwager bent, dien ik terwille van zijn meening acht,

maar ook, omdat je mijn vriend bent, dien ik vertrouw. En ik hoop, dat er ook over jou eens zoo'n beschikking moge komen, zij het dan ook ten koste van veel strijd."

Ten hoogste verwonderd, maar tegelijk ook verschrikt zag Jochem zijn zwager aan: . . . „en Gerda dan?"

De flinke, statige gestalte van den advokaat richtte zich hoog op, de weeke trek verdween, de oogen werden hard en koud.

„Ik zal mij laten scheiden. Er zijn gronden genoeg. Zij wil niet anders en zij zal zich weten te troosten, want ik zal haar schadeloos stellen, ofschoon zij de schuldige is. Ik wil echter in 't geheel niet over schuld spreken, — want ik zou wel de grootste schuld hebben, namelijk omdat ik haar trouwde."

De stem klonk zoo sarcastisch, dat Fromberg plotseeling begreep, hoe zijn tegenstanders hem moesten vreezen, zijn cliënten daarentegen hem in blind vertrouwen aanhingen.

Fromberg sprong op, de blikken der beide mannen rustten langen tijd op elkander — ernstig klonken de woorden van des dokters lippen:

„Kan Gerda jou ook aanklagen, — met recht aanklagen, Martin?"

Het bloed vloog den advokaat naar het gezicht, verdween echter even snel weder. Slechts de oogen blikten nog kouder en de stem klonk snijgend toen hij antwoordde:

„Wie waard is te bezitten, wat ik het mijne mag noemen, behoudt zijn kleinood en houdt het hooger dan zijn eigen eer. Nooit zal Gerda in het scheidingsproces oorzaak hebben, met recht of onrecht tegen mij op te treden. Laat ons hierover ophouden, Jochem. Het doel zie ik helder en klaar voor mij liggen, de weg daarheen is mij nog niet volkomen duidelijk. En ik handel niet, voordat ook dit het geval is. Maar jou wensch ik hetzelfde geluk, dat ik ook eens zal bezitten, zij het ook, dat het bij jou veel moeilijker zal zijn te bereiken dan bij mij.”

Hij ging weer zitten, belde den kellner en liet een flesch wijn brengen. Zwijgend zaten de mannen tegenover elkaar. Onwillekeurig vlogen Jochems gedachten naar zijn zuster, hoe zij wel zou denken over het standpunt, dat hij zooeven hoorde uiteenzetten.

Wat een tegenstelling tusschen die drie vrouwen!

In één opzicht geleken de beide zusters in elk geval op elkaar, namelijk dat zij uit zelfzuchtige beweegredenen waren getrouwd en daardoor het ongeluk van hare gezinnen hadden veroorzaakt. Handelde Magdalena niet oneindig veel beter en flinker, wanneer zij weigerde, hoe zwaar haar dat ook viel, in plaats van, naar haar meening, zichzelf en Heideler ongelukkig te maken? Hij huiverde. Neen, in zijn gezin zou hij al het mogelijke doen om den vrede en een goede verstandhouding te bevorderen in plaats van te verstoren, dat was hij aan Wanda en zichzelf, in 't bijzonder echter aan de kinderen schuldig.

Hellmar mocht doen wat hij wilde, maar hij

„Ga je mee, zwager, of blijf je nog hier?” vroegde de advocaat, hem in zijn gedachten storend.

„Ik ga ook heen.”

Zwijgend gaven zij elkaar de hand en gingen naar huis.

Den anderen morgen was Jochem vroeger dan anders in de kliniek. Hij trof Magdalena daar reeds aan. Broeder en zuster keken elkander aan, in het ietwat bleeke, ernstige gelaat lazen zij wederkeerig den doorwaakten nacht.

„Is de brief al weg, Magdalene?”

„Hij zal hem vandaag ontvangen.”

„Nu komt het er op aan vol te houden, . . . ik moet het ook, zusje, wij zullen elkaar trouw terzijde staan.”

„Met den blik op den grooten Helper, Jochem, zonder Wien wij in zulke tijden toch zeker allerminst tot rust komen.”

In de fabriek van Heideler stampden de machines, suisden in razende vaart de drijfriemen en gonsden de motoren. Arbeiders in gemakkelijke werkklieden, de voeten in kaplaarzen gestoken, werkten met oliekannen en poetslappen aan de machines; slechts het hoog noodige werd gesproken. Bij het lawaai van den stoomhamer zou ook een geregeld gesprek onmogelijk geweest zijn. In alle werkplaatsen heerschte noeste vlijt.

De jonge fabrikant was, zooals altijd, overal te vinden. Dan zag men hem hier, dan weer daar en alles

keek hij na. In zijn oogen lag echter een uitdrukking, waarvan zijn procuratiehouder Brand, met wien hij langen tijd over verschillende leveranties had gesproken, bij het heengaan hoofdschuddend zeide: „Daar is iets niet in orde met hem, wat zou hij hebben?”

Ook zijne moeder had hem met dezelfde gedachte reeds eenige dagen gadeslagen, doch niets gezegd of gevraagd. Zij had het wel is waar met hare vermoedens bij het rechte eind, doch wilde hem tijd laten om zich tegenover haar uit te spreken.

Tegenspoed in zaken kwam er in deze dagen ook nog bij Heideler moest zich geweld aandoen om niet gereserveerd of zelfs onvriendelijk jegens zijn omgeving te zijn.

Hij stond nu voor het venster van zijn privé-kantoor, rookte in lange trekken en zag belangstellend in de richting van den tuin. Daar was echter op dat oogenblik niets te zien en misschien zou hij in het tegenovergestelde geval ook nergens op gelet hebben, maar zijn gedachten vertoefden steeds weer bij den brief, dien hij in zijn portefeuille had. Hoeveel slapelooze nachten had hij reeds doorgebracht sedert hij dien brief had ontvangen! Deze vastheid van overtuiging bij al de liefde, die hij tusschen de regels doorlas, dwong zijn achting af, maakte hem echter te gelijker tijd nerveus. Het bezwaar, dat Magdalena hem zoo duidelijk had aangetoond was toch door liefde te overbruggen; het was dwaasheid om verschillen van godsdienstigen aard een kloof te noemen, die onoverkomelijk is. Zijn

liefde althans zou den weg wel gevonden hebben, misschien was echter de hare daartoe niet sterk genoeg. Maar voor die gedachte liet de brief in 't geheel geen plaats.

En het onaangename was, dat hij heel goed wist, dat zijn moeder er ook zoo over dacht en zijn vriend Wentheim ook, die hem toch zeker ook zeer na stond.

Iets anders echter verontrustte hem juist zoo en hij voelde plotseling, dat toen hij acht jaar geleden zijn geloof over boord wierp, hij veel had verloren en zacht, heel zacht waagde zijn onsterfelijke ziel het hem in de stille nachtelijke stonden aan te klagen en een stem in zijn binnenste vroeg steeds weer: „Wat heeft God je toch gedaan, dat je je van Hem afwendt? Je wilt een modern mensch zijn met vooruitstrevende begrippen, zooals het een nieuwlichter past en je vergist je toch zoo deerlijk, verliest bovendien niet alleen je eeuwig, doch nu ook je tijdelijk geluk.”

En deze stem wilde zich niet meer tot zwijgen laten brengen . . . tot nu toe had hij ze in de drukte van den arbeid nog niet vernomen, maar nu hoorde hij ze duidelijk.

Zenuwachtig streek hij met de hand door zijn haar en beet op zijn snor . . . hij was toch geen door den wind bewogen riet of een schooljongen, die zijn meeningen naar believen veranderde! De overtuiging, welke hij thans had, had hij toch niet zonder ernstigen strijd verkregen en nu zou ze toch zoo geheel en al verkeerd zijn? Neen! Zoo goed als de anderen in hun

meening vaststonden, stond hij onwrikbaar in de zijne. Hij had geen persoonlijk God noodig en zou absoluut niet weten, hoe hij zich daartegenover zou moeten houden. Het bewustzijn van de goddelijke wereldmacht, die volgens onveranderlijke wetten regeert, stond bij hem hooger dan het zoogenaamde geloof in God.

„Zie eens of je zonder God je doel kunt bereiken,“ fluisterde de stem in zijn binnenste weer, „maar wat wil je doen, wanneer Hij zich als vijand tegenover je stelt?“

Erich liep met groote passen op en neer deze toestand begon recht onbehaaglijk te worden; hij werd er onaangenaam door gestemd. Dus, uit daarmede! Hij zou zich in Magdalene's „neen“ moeten schikken en zou dat ook doen hij was te trotsch om nog eens te schrijven en haar voorstellen te doen en met dat andere was hij nu ook klaar wilde het althans zijn.

Daarop trok zijn ziel zich schuw terug, maar zij verborg zich niet meer met wijd-geopende oogen staarde zij in het duister en wachtte op licht

Er werd geklopt. Geërgerd keek Erich op. Wie stoorde hem nu?

Zijn stemming verbeterde er niet op toen zijn neef Hartmann binnentrad, maar hij begroette hem vriendelijk en noodigde hem uit te gaan zitten.

De jonge kunstenaar nam plaats en begon een leven-

dig gesprek waarop Erich even levendig inging, immers, het leidde zijn gedachten af.

Wolfgang vertelde opgewekt van zijn werk en over de stukken waarmede hij op de aanstaande tentoonstelling te München voor het publiek wilde verschijnen . . . zijn donkere oogen schitterden, het knappe gezicht van den man straalde en Erich begreep heel goed, dat Wolfgang aller harten veroverde door zijn uiterlijk en zijn innemend optreden.

Hoe langer hij zich echter met zijn neef onderhield, des te meer merkte Erich op, dat de donkere oogen soms onrustig flikkerden en het werd hem daardoor duidelijk, dat iets bijzonders hem hierheen gevoerd moest hebben.

Hoe belachelijk, dat hij niet direct op dat idee gekomen was!

Onomwonden vraagde hij daarom plotseling :

„Wat voert je eigenlijk vandaag hierheen, Wolfgang? Toch zeker niet alleen het verlangen om mij te zien.”

Het bloed vloog den aangesprokene naar het gezicht doch verdween ook terstond weer. Hij streek zijn goed verzorgde snor op, leunde in voorname achteloosheid achterover in den hoek der sofa en lachte. Maar dat lachen ging toch niet van harte.

„Kan men werkelijk zijn neef niet eens bezoeken zonder bij-bedoelingen te hebben, Erich?”

„Nee, mijn waarde, jij niet,” was het lakonieke antwoord.

„Zoo, meen je dat! Nu ja, ditmaal heb je gelijk. Ik wilde graag je raad”

„Genoeg, Wolfgang. Ik ken dat! Je wilde al zoo dikwijls „raad en hulp” hebben. Om hoeveel zit je nu weer in den knoei?”

„Het is merkwaardig, zooals jij op het doel weet af te gaan!” antwoordde de ander met een mislukte poging om te schertsen het werd hem onbehaaglijk te moede. De weg was hem al zwaar genoeg geweest die Erich was een afschuwelijk mensch, die geen greintje verstand of gevoel had voor een vrij kunstenaarsleven.

„Hm, ja weet je het is het gaat om nu ja, het is een eerezaak en vanavond moet ik het geld betaald hebben.”

„Zoo, eereschuld! Speelschuld wil je zeker zeggen. Maar nu ter zake, hoeveel is het?”

„Het is een beetje hoog geloopen, wij waren wat aangeschoten, nu ja, het moet er uit, het is het zijn twee en twintig duizend mark.”

„Wat?” riep Erich, opspringend, „ik hoorde zeker niet goed ben je gek? Twee en twintig duizend mark?”

„Ja, het is veel,” kwam het van Wolfgangs lippen; hij was doodsbleek geworden, groote zweetdruppels parelden op zijn voorhoofd „maar help mij ditmaal nog. Eereschuld je weet wat dat beteekent. Mijn bestaan, mijn reputatie, alles staat op het spel!”

„Daaraan had je eerder moeten denken, waarde

neef," klonk het norsch; „je weet, dat je geen penning vermogen hebt, dat tante Marlene en Dora er slechts met de uiterste spaarzaamheid kunnen komen. En ik kan ook niet zulke sommen uit de fabriek nemen; bovendien, wanneer en met hoeveel rente zal ik het ooit terugkrijgen! Uitgesloten. Je moet ditmaal maar zien hoe je je eereschuld afdoet!"

„Erich!"

Het gezicht van den knappen man was vaalbleek geworden toen hij voor den fabrikant stond en sidderend op de tafel leunde.

„Bij alles wat mij heilig is zweer ik je, dat ik thans voor het laatst heb gespeeld. Help mij toch . . . jij alleen kunt het!"

„Zweer liever niet, het is toch maar een meined," sarcastisch klonk de stem, „dat beloofde je al zoo dikwijls."

„Maar nooit met zooveel ernst als thans," viel Wolfgang hem in de rede.

„Weet tante Marlene er iets van?"

„Neen, moeder vermoedt niets. Erich, help mij om moeders wil . . . voor mij blijft slechts de kogel over, wanneer je mij niet helpt. En mijn arme vrouw, mijn kind!"

„Erg genoeg, dat je daar niet eerder aan hebt gedacht."

Erich bedwong zich niet; hij hield zijn neef zonder erbarmen zijn lichtzinnig karakter, zijn groote zwakheid voor oogen, die hem nog eens in het verderf

zouden storten. Maar toen Wolfgang een half uur later wegging, had hij een chèque van twee en twintig duizend mark in zijn zak.

Erich zag hem somber na „onthoud het goed, ik help je voor het laatst. Mijn bron raakt ook uitgeput en wanneer je nog eenmaal met zooiets mocht aankomen, dan laat ik je in het verderf loopen, ik kan niet anders." Dat waren zijn afscheidswoordengewees.

Buiten gekomen herademde Wolfgang en dacht: „Een ellendigematerialist; zit op zijn geldzak en schraapt wat hij kan. Wat maken twee en twintig duizend mark voor hem uit! Het is maar goed, dat ik dadelijk twee duizend mark meer zei dan mijn schuld eigenlijk bedraagt; nu heb ik tenminste iets voor mij zelf over. Maar, in één ding heeft hij toch gelijk. Ik moet werkelijk wat degelijker worden. Natuurlijk heb ik geestelijke opwekking noodig in het kunstenaarsleven wat begrijpt zoo'n bekrompen ziel daarvan! en die zal ik mij ook veroorloven; alleen, spelen zal ik niet meer!"

Hij kwam in de stad en ontmoette op de markt eenige kennissen. Tien minuten later zaten zij in een voornaam restaurant. . . . laat in den nacht kwam hij zeer beschonken thuis. . . . Zoo hield hij zich aan zijn voornemen om degelijker te worden.

HOOFDSTUK V.

De herfst was gekomen. In den tuin van het vroolijke huis, dat het raadslid Von Stein met zijn dochter Adline bewoonde, bloeiden de laatste asters; haar zachte kleurenpracht stak sterk af tegen de struiken en boomen, die de groote kunstschilder „Herfst” met zijn penseel begon te tinten. In de grasperken bloeide de matte tijloos; de lucht was zacht en warm, — de gansche herfstschoonheid, gepaard aan den diepen weemoed van dit jaargetijde, lag over de natuur.

Adline Von Stein stond op de veranda en staarde in de verte. Zij was een slanke, niet groote verschijning, met geen bijzonder knap uiterlijk, maar zij had fijne trekken en er lag een uitdrukking van innemende vriendelijkheid op haar gelaat. Het meest aantrekkelijk waren hare oogen. Meestal keken die helder en warm, maar soms lag er een bijna ondoordringelijke uitdrukking in. Zij konden dikwijls tijdens een gesprek plotseling opflikkeren, — dan had men onwillekeurig de gewaarwording, dat haar ziel ver weg was van alles, wat om haar heen gebeurde. En zoo snel als dit kwam, zoo plotseling was het ook weer verdwenen. Slechts wanneer zij alleen was of met Marie Heidler samen, kon die droomerige uitdrukking langer in haar

oogen liggen. Marie vergeleek haar dan bij een bergmeer, welks oppervlakte helder is doch waarvan niemand de diepte kent. En toch was deze vergelijking niet zoo juist getroffen, want alle vertrouwde vrienden van Adline waren het er over eens, dat zij een open, goed karakter had. Zij had zeer zeker ook haar fouten; zij was prikkelbaar en soms nogal ongemakkelijk, doch zij streed daartegen en het speet haar altijd zeer, wanneer zij daardoor iemand onrecht had aangedaan. Daarom droeg men haar dan ook bijzondere achting toe.

Tusschen haar en haar vader bestond een innige, vriendschappelijke verhouding. Die twee begrepen elkander zonder woorden, dikwijls slechts door een blik, en leefden slechts voor elkaar. Adline was niet meer zoo jong; zij was de vijf en twintig reeds lang gepasseerd. Sedert haar moeder vóór eenige jaren was gestorven, bestuurde zij alleen de huishouding en bewoog zich ook veel in kringen van in- en uitwendige zending.

Trots haar meer ernstige levensopvatting bezat zij een dosis gezonden humor, die haar vaak tot het middelpunt maakte van den heelen kring harer jeugdgenooten.

Zooals zij daar nu op de veranda stond lag er weer die starende blik in haar oogen. Nu vouwde zij de handen en fluisterde zachtkens: „Nader, nog nader, dicht aan Uw hart, trek mij, o Jezus, in vreugd en in smart. Steeds maar hooger en nader tot het licht!”

Daar kwam haar vader van een wandeling terug;

Adline liep hem tegemoet en vroolijk babbelend gingen zij samen naar binnen.

Reeds vroeg in den middag kwam Marie Heideler. De beide meisjes zaten in Adline's gezellige woonkamer en Marie weende weer eens uit bij haar oudere vriendin. Troostend streek deze haar over het zachte, blonde haar.

„Als je maar eens kon leeren gewillig te worden,” zeide ze hartelijk, „steeds weer wijs ik je er op dat je niets moet afdwingen, dat niet naar den wil van God schijnt te zijn. Leer Hem toch onvoorwaardelijk vertrouwen.”

„Ik wil het zoo graag,” antwoordde het jonge meisje terneergeslagen, „maar wanneer ik er aan denk, dat God dit offer van mij zou verlangen en mij Hans zou kunnen ontnemen, dan . . . dan,” haar stem verstikte in een tranenvloed. „En Erich is nog onverbiddelijker dan ooit, — hij is over 't algemeen zoo veranderd; ik begrijp niet wat hem mankeert.”

Adline zag met warme liefde neer op het slanke blonde meisje, . . . „laat je broer rustig zijn gang gaan. Je weet niet wat hem kan hinderen. Zorg jij er alleen maar voor, dat je tegenover God de juiste plaats blijft innemen.”

Adline liet door geen woord merken, dat zij van Magdalena alles had gehoord wat er gebeurd was; maar zij nam zich voor, dat zij niet alleen Magdalena, haar trouwste vriendin, aan wie zij reeds sedert haar kostschooltijd innig was gehecht geweest, in dezen

tijd trouw in haar gebed zou gedenken, maar ook Erich Heideler. Die had het zeker nog meer noodig dan Magdalena, die haar God kende en hem in elken strijd om kracht kon vragen.

Even later kwamen ook Marie's moeder en haar zuster Ruth bij de Von Steins, zoomede mevrouw Hartmann en haar dochter Dora. Deze kleine kring verzamelde zich gaarne om den ouden heer Von Stein en zijn dochter. Een waarachtige levensvreugde en -kracht ging er uit van den grijsaard en hij placht te zeggen: „Wie die niet bezit, heeft daaraan zelf schuld. De ware levensbron vloeit voor iedereen, niet slechts voor mij, en men kan dagelijks levenswater putten en drinken zooveel men maar noodig heeft.” Hij was thuis in den bijbel als geen ander en zijn lijfspreuk was „Excelsior — steeds hooger.”

Daar ook mevrouw Heideler er zoo over dacht en ook mevrouw Hartmann — hoewel deze zich altijd met allerlei zorgen bezwaarde — was het geen wonder, dat de oude vrienden steeds van eeuwige dingen ge- waagden. Maar ook was het geen wonder, dat hun kinderen niet onbewogen bleven door dezen straal van eeuwigheidslicht, ja meer nog, dat zij gaarne onder den invloed der ouders denzelfden weg wilden be- wandelen.

Zeer zeker was dit niet bij allen het geval.

Maar de oude heer zei dan steeds: „Mevrouw Heideler, ik ben er vast van overtuigd, dat een kind, waarvoor de ouders bidden, niet verloren gaat. Wij

willen alle drie, u, tante Marlene en ik, steeds weer tot God bidden en Hem vragen, dat hij onze kinderen de gelegenheid schenke Jezus als hun Heiland te leeren kennen. Wat wij reeds zoo lang kennen, innerlijk bezitten en wat ons leven is, willen wij hen niet voorpreeken — dan verliezen zij den lust er in — maar wij willen het hun voorleven. En dit voorbeeld zal God aan hen en aan ons zegenen.”

Na de koffie ging Adline met de jonge meisjes op een zacht gefluisterd verzoek van mevrouw Heidler den tuin in en nu schoven de drie oude vrienden op de veranda dicht bij elkaar.

„Tante Marlene ziet er vandaag weer niet zoo vroolijk uit,” merkte de heer Von Stein op, „wat scheelt er weer aan?”

„Het oude lied en het oude leed,” antwoordde mevrouw Hartmann half lachend, half zuchtend, „mijn jongen wordt met den dag — nu laten wij zeggen, genialer —.”

„Dat wil zeggen lichtzinniger,” bracht de heer Von Stein droogjes in het midden.

Zij knikte bedroefd. „Hij bedelde mij gisteren onder veel beloften eenige honderden marken af. Dat is deze maand een tekort voor mijn dochter en mij, waarvan ik niet weet hoe er mee uit te komen.”

„Het was onverstandig van u om Wolfgang zijn zin te geven, mijn beste mevrouw Hartmann,” was het zeer ernstige antwoord. „U stijft hem daardoor in zijn lichtzinnigheid en bezondigt u voor God en den jongen.

Ik kan u dit verwijt niet sparen. Laat hij toch maar eens flink in het nauw komen; eerder komt hij toch niet tot bezinning. Het mag hard klinken, vooral tegenover Margaretha en het kind, maar het is de rechte weg."

Mevrouw Hartmann zweeg bedrukt.

„Wat mijn zuster zoo bijzonder zwaar op het hart drukt is, dat zij eenige zilveren voorwerpen miste toen zij gisteren bij Wolfgang was," nam mevrouw Heidler het woord, „toen zij Margaretha daarnaar vroeg, bloosde deze hevig, werd verlegen en kwam met allerlei uitvluchten van opbergen en schoonmaken enzovoort. Ook vertelde zij terloops, dat zij het meisje den dienst had opgezegd en in 't vervolg zelf de huishouding wilde besturen."

Verbaasd keek de heer Von Stein haar aan. „Dat moet een vergissing zijn, want daarvan is ons niets bekend," zei hij, „in ieder geval heeft Margaretha gisteravond niets verteld toen zij hier was. Dan moet Adline Margaretha maar eens in verhoor nemen en ik zal met mijnheer den schoonzoon ook eens een hartelijk woordje spreken. Wij houden natuurlijk beide oogen open. Misschien heeft onze God geen ander middel om deze beide menschen op den rechten weg te brengen dat dit eene: door de diepte. Het ontbreekt Margaretha ook zoo zeer aan geloof en ware overgave des harten aan haar Verlosser. Zij heeft haar man te lief en slaat daarom geen acht op zijn gebreken. Hij is haar afgod, evenals de jongen. Zij zal het nog eens bitter moeten berouwen."

„Marie staat bijna evenzoo tegenover Hans,” zei mevrouw Heideler nadenkend, „alleen is het groote en goede onderscheid dit, dat Hans een waarlijk vrome en rechtschapen jongen is. Het zal u verwonderen, mijnheer Von Stein, evenals het ook mijn zuster verwonderd heeft te hooren, dat ik besloten heb, Marie mijn toestemming te geven.”

„Hm, ja — er blijft u per slot van rekening niets anders over, mevrouw. De jeugd gaat haar eigen weg, die toch dikwerf verkeerd is; maar men moet haar laten begaan. Wij kunnen slechts waar-schuwen en raad geven en overigens God bidden, ze terecht te brengen.”

Mevrouw Heideler knikte. „Dat is heilige en lieve plicht voor ons en ook heel vanzelfsprekend, beste vriend. Met Erich zal ik een harde noot te kraken hebben; hij is slechter dan ooit over Hans te spreken.”

Voordat de oude heer kon antwoorden kwamen de anderen terug en Adline zeide: „Laat ons naar binnen gaan, vadertje, het wordt voor u allen te koud.”

In de ruime eetkamer opende zij den vleugel en sloeg eenige accoorden aan. Zij was het instrument volkomen meester; diepe stilte heerschte er toen zij een kleine Impromptu van Schubert met warmte en gevoel voordroeg. Toen zij geëindigd had ging zij met eenige accoorden over tot het lievelingslied van den heer Von Stein.

Snel traden Ruth en Dora naast den vleugel; helder en zuiver zette Ruth met haar lieflijke sopraanstem in

terwijl Dora met haar zachte altstem naar begeleidde. Intusschen had de heer Von Stein den bijbel gehaald; allen gingen nu in een kring bijeen zitten en men las een paar verzen, waaraan de heer Von Stein eenige verklarende woorden toevoegde.

Dan bad hij nog, kort, duidelijk en zeker; men kon aan hem merken dat hij voor God stond en met Hem persoonlijk sprak. En te gelijker tijd ging er zulk een geloofskracht van dit gebed uit, dat het verheffend en versterkend op de anderen werkte. De oude heer hield er van de samenkomsten met zijn naaste vrienden op deze wijze te eindigen — „eten en elkander onderhouden kunnen wij thuis ook,” meende hij altijd, „met dat doel bezoeken wij elkander niet. De uiting van onze meeningen over dat, wat ons innerlijk bezighoudt, is het gewichtigste en heeft alleen blijvende waarde.”

De nacht was gekomen. Met melodieuzen slag kondigde de groote staande klok in de eetkamer der familie Heideler het elfde uur aan. Mevrouw Heideler hoorde het niet. Zij zat aan haar schrijftafel in haar woonkamer, den opengeslagen bijbel voor zich. Het was voor haar iets vanzelfsprekends om, voordat zij zich ter ruste begaf, eerst nog een blik te werpen in het Boek der boeken; maar zij nam ook den bijbel ter hand wanneer zij door het een of ander was verontrust of bewogen.

Dit was ook thans het geval. Het onderhoud, dat

zij vanavond met 'haar zoon had gehad was alles-behalve aangenaam geweest. Hij, die zich altijd wist te bedwingen, was thans plotseling zeer boos geworden toen zij hem mededeelde, welk besluit zij had genomen ten opzichte van haar dochter. Ja, het was zelfs noodig geweest hem er op te wijzen, dat zij toch als moeder het beslissende woord had te spreken wanneer het haar dochter betrof, zoodat hij tenslotte zeide: „Nu, goed, laat het dan zoo zijn. U heeft te beslissen, Hans Warner mag komen, maar voor mij zal hij steeds de indringer, de zoon van onzen vroegeren arbeider zijn, in wien ik helaas den man van mijn zuster moet zien, maar dien ik nooit als lid van onze familie zal erkennen.”

Daarop had zij den vertoornde bij de hand gevat en hem naast zich op de sofa getrokken. „Wat scheelt er aan, mijn jongen?” vroegde zij warm. „Je bent zoo veranderd en dat in een paar maanden tijds. Mijn zoon zou drie maanden geleden niet zoo hebben gesproken. Deze hardheid komt niet uit jezelf voort.”

Het ging als een schok door hem heen en gedurende eenige oogenblikken had er een pijnlijke uitdrukking op zijn gezicht gelegen. Hij streek zich met de hand over het voorhoofd.

„Mij scheelt niets, moedertje . . . ja, het kan zijn, dat ik u veranderd voorkom — ik heb in zaken veel ongenaamheden, maar kom, dat gaat alles wel weer over.”

Plotseling trok hij haar hand naar zijn lippen.

„Vergeef mij, moeder! Laat mij slechts tijd. Er zijn nu eenmaal van die dingen in het leven, die geen inmenging van anderen toelaten. Deze tijd gaat ook wel weer voorbij.”

Toen wist mevrouw Heideler met de fijngevoeligheid van het moederhart alles. En terwijl zij hem nu al bijna een uur op zijn kamer heen en weer hoorde loopen, sprak zij steeds weer tot zichzelf dat een absolute afwijzing van Magdalena hem niet op deze wijze kon veranderen — hij was per slot van rekening sterk genoeg om dat te kunnen dragen — maar dat de innerlijke reden dezer afwijzing, die Magdalena hem toch zeker duidelijk uiteengezet zou hebben, hem zwaren strijd hadden gebracht. Hoe bad, hoopte en wenschte het moederhart voor dien eenigen zoon! En haar geloof wies in het gebed tot vertrouwen, ja, tot dank voor de eindelijke verhooring.

Daar werd zachtjes de deur geopend en haar dochters slopen in losjes omgeslagen morgenkleeren haar kamer binnen.

„Moedertje,” lachend en schreiend tegelijk hield Ruth haar omkneld, „ik kon het niet uithouden, ik moest naar u toe om u te danken, dat Hans nu eindelijk mag komen en . . .”

„Daar hield ik het ook niet langer uit, moeder, ik moest nog eenmaal komen en hooren of het werkelijk waar is,” stamelde Marie gelukkig, „ik weet, dat Erich er tegen is; ik hoorde zijn stem hier, heftig en luid en ik ben bang geworden.”

De moeder drukte de zusters innig aan haar hart.

„Neen, mijn kind, Hans zal komen; ik heb hem reeds geschreven,” zij wees naar een gereed liggenden brief, „breng jij dien morgen zelf naar de post. Wees, wat Erich betreft, maar gerust; hij zal zich er wel in schikken, bid slechts voor hem, zooals je tot nu toe gedaan hebt.”

„Dat zal ik doen, moedertje, en Hans zeker ook,” antwoordde Marie zacht.

„Kun je dan met Hans samen bidden, kind?” vroeg mevrouw Heidler een oogenblik later.

„Ja, moeder. Wij hebben het een paar maal gedaan voordat hij destijds wegging.”

„Ik ben hartelijk blij dat te hooren! Opvoeding, stand en vermogen stemmen bij jullie niet overeen, maar wanneer dit met de godsvrucht wel het geval is, kan die alles goedmaken, vooral wanneer nog de vaste wil en trouwe liefde daar bijkomen. Hans heeft een goed karakter, dat weet ik en hij is iemand van onbesproken gedrag. Ik zou je nooit hebben afgestaan aan iemand, waarvan dat niet gezegd kan worden.”

„Moedertje, ik geloof, dat een ander nooit mijn liefde zou hebben kunnen krijgen. U weet hoe ik daarover denk; u heeft ons dat zelf geleerd. Hoe zou mijn man mij gelukkig kunnen maken wanneer ik hem niet kon achten?”

„Je hebt gelijk, kind, maar je gebruikte daar een verkeerde uitdrukking, die ik zou willen verbeteren.

Je zei: hoe zou mijn man mij gelukkig kunnen maken? — heb je misschien de gedachte (die weliswaar zeer op den voorgrond dringt) dat jij in de eerste plaats gelukkig moet worden? Neen, Marie, het geluk van je man moet bij jou hoofdzaak zijn. Leer de groote kunst, hem door de vele kleinigheden in het leven, die dagelijks terugkeeren, te verblijden, zonder er ophef van te maken. Leer jezelf verloochenen om zijnentwil en wees er zeker van, dat hij je met al zijn zorg en liefde zal omringen en je wel zal weten te danken. Het spreekt vanzelf, dat daarmee niet bedoeld wordt, dat je hem blindelings moet gehoorzamen of naar zijn wenschen en neigingen moet leven — je moet je persoonlijkheid, je waarde als vrouw wel weten te handhaven."

„Moedertje, men zou haast bang worden om te trouwen," zei Ruth schuchter, „dat moet men toch van te voren heel goed overwogen hebben."

Mevrouw Heideler lachte onwillekeurig en drukte een kus op het voorhoofd van het lieve blonde kind.

„Neen, kleintje, je hoeft je niet bang te maken. Wel is het huwelijk nagenoeg het meest verantwoordelijke wat er bestaat. Maar een echt huwelijk, dat door God is gesloten en ook weder tot hem terugvoert is het heerlijkste wat er bestaat. Het geluk in zulk een huwelijk is edeler dan iets ter wereld en heft een mensch nog boven alles uit. Maar de meeste meisjes koesteren de gedachte, in het huwelijk haar leven te kunnen genieten, vrij en onafhankelijk te zijn.

Zij meenen, dat alles zich naar haar wil moet schikken, in de eerste plaats de man. Maar zij vergeten absoluut, dat zij met het „Ja” voor het huwelijksaltaar, heilige, ernstige plichten op zich nemen, dat het niet ten eerste om haar geluk gaat, doch om het geluk en het welzijn van wat later haar gezin zal zijn, welks wel en wee voor het grootste deel in handen der vrouw en moeder berust. Maar aan één ding kun je je vasthouden: wie met een oprecht hart de vervulling van deze heilige plichten aanvaardt, wie alle dagen uit de bron van kracht, dat is: Jezus, put, wat voor het dagelijksch leven aan kracht en hulp noodig is, die komt met de plichten van het huwelijk klaar. Mijn kleine Ruth behoeft dus niet bang te zijn. En dan is daar in de eerste plaats de liefde, die den last verlicht en het leven rijk en warm maakt. Zonder deze liefde zou ook onze Ruth niet trouwen, nietwaar?

„Maar het is met al ons praten al aardig laat geworden en hoog tijd om naar bed te gaan.”

Den brief aan Hans Warner gaf zij aan Marie mee; een tweeden brief legde zij in haar schrijftafel. Deze was gericht aan Gotthold Wentheim, dien zij op zijn bescheiden vraag vriendelijk uitnoodigde de kerstdagen bij hen door te brengen. Hij had de begeerde betrekking van assistent-arts bij een professor in Tübingen gekregen en was reeds in het begin van October daarheen verhuisd. Met Kerstmis zou hij veertien dagen vacantie krijgen, had hij aan mevrouw

Heideler geschreven en hij had haar gevraagd, twee of drie dagen daarvan bij haar te mogen doorbrengen. Zonder met Erich daarover te spreken had zij hem heden uitgenoodigd. En hoezeer hoopte zij, dat de invloed van dokter Wentheim op haar zoon goede gevolgen mocht hebben.

HOOFDSTUK VI.

December droeg dit jaar met recht den naam van „de onvriendelijkste en donkerste maand”. Het stormde nu al dagen lang; regen en nevel wisselden elkander af. Wie niet noodzakelijk naar buiten moest bleef thuis.

Op zulk een onvriendelijken avond zat mevrouw Hartmann alleen in de slaapkamer aan het bedje van haar tweejarig zoontje Herman. De kleine had een weinig koorts; zij had hem medicijn gegeven en nu sliep hij en luisterde zij naar zijn ademhaling. Daar tusschen door hoorde zij buiten den storm razen het was zoo akelig met het zieke kind alleen thuis te zijn. Zij zat met de handen onder het hoofd op het fijne bleeke gezicht kwam een uitdrukking van kwellend leed.

Zoo alleen als thans zat zij nu reeds twee maanden lang elken avond. Wolfgang bleef in 't geheel niet meer thuis. Vroeger had hij haar slechts een of twee avonden alleen gelaten wanneer haar dat ook niet aanstond zoo verontschuldigde zij hem toch bij zichzelf met de gedachte, dat hij geestelijke ontspanning noodig had, zooals hij zelf altijd zeide. Maar later kwam het ook zoo nu en dan voor, dat hij beschonken thuis kwam. Zij gaf hem vermaningen, smeekte hem

en trachtte hem zijn tehuis zoo aangenaam mogelijk te maken. Het hielp eenige dagen, langer niet. Integendeel, het kwam hoe langer hoe meer voor, dat hij dronken was. In zijn atelier deed hij nog maar weinig; het ontbrak hem aan arbeidslust, zeide hij, en hij deed haar daarover bittere verwijten. Hij verklaarde haar, dat haar eeuwig gezeur en haar tranen hem nerveus maakten, zij zou zich er niet over moeten verwonderen, wanneer hij als kunstenaar niets zou kunnen presteeren; zij alleen droeg daarvan de schuld. Daarop was het voor de eerste maal tot harde woorden tusschen die twee gekomen; den nacht daarop werd hij zwaar beschonken thuis gebracht. Den daarop volgenden morgen ging hij zwijgend weg; des middags miste zij enkele zilveren voorwerpen van haar uitzet. Bevend van drift dwong zij hem tot verantwoording; hij ontkende niets, verklaarde haar integendeel zeer kalm, dat hij nog meer zou moeten te gelde maken, daar hij schulden had. In grenzenlooze woede overlaadde zij hem met verwijten hij zag haar zwijgend aan, stond plotseling op, ging heen en kwam eerst na drie dagen weer terug.

Wat zij in deze drie dagen had geleden was onbeschrijfelijk. Bij den waanzinnigen angst om haar man, dien zij toch liefhad, kwam de vrees voor de schande . . . de vrees voor de familie. Tegenover niemand kon zij haar hart luchten zij huiverde nog, wanneer zij aan die dagen dacht. Toen hij weer terugkwam, was hij volkomen nuchter en zeer hartelijk en vriendelijk jegens haar en het kind, als ware er niets gebeurd.

Na dien tijd had zij hem nooit meer iets in den weg gelegd, hij kon gaan en komen wanneer hij wilde. Maar zij zag hem ook nooit meer dronken, want hij kwam eerst dan weer naar huis, wanneer hij ergens zijn roes had uitgeslapen. Margaretha leed verschrikkelijk. Hoe moest dat verder gaan? Haar familie vermoedde niets van de diepte van haar leed, zij mocht daarvan niets weten. Haar vader zou met het volste recht gezegd kunnen hebben: „Je kende Hartmann, ik heb je genoeg gewaarschuwd! Je wist ook den wil van God in dit geval, doch wilde dien niet doen.” O, hoe volkomen gelijk had hij gehad! Maar haar liefde was sterker geweest dan al het andere . . . ook nu nog?

De jonge vrouw huiverde . . . ach, zij had haar man nog altijd lief, alleen, haar afgod was hij niet meer. En hoe stond zij toen tegenover Gods wil en hoe thans? Ernstig en dringend kwam deze vraag plotseling tot haar. Margaretha wist zeer goed, dat zij haar wil in vele dingen veranderen, buigen moest . . . dat was moeilijk, al te moeilijk! Zij had dit vroeger, bij haar verloving, al zoo hard ondervonden en zij ondervond dit ook thans nog. Zich volkomen aan den wil van God onderwerpen, neen, dat kon men van een mensch met een vrijen wil niet verlangen, noch verwachten. Daarin gingen vader, schoonmoeder, tante Heideler te ver en daarvoor had zij ook een te diep-gewortelden eigen wil.

Margaretha schudde met geweld deze gedachten van zich af; zij moest nog iets zeer moeilijks in over-

weging nemen. Gisteren had Wolfgang haar namelijk verteld, dat hij van plan was van Göttingen naar Berlijn te verhuizen. Daar had hij heel andere connecties en hij zou beduidend betere vooruitzichten hebben hij dacht er over reeds in Januari te gaan. Hij liet het aan haar over om tegelijk met hem te gaan of voorloopig bij haar vader te blijven en later met het kind na te komen.

Margaretha was in het eerst als 't ware verdoofd geweest; wat zij te doen had was haar terstond duidelijk geweest. Wanneer hij naar Berlijn wilde ging zij natuurlijk direct mee; maar van die betere connecties geloofde zij niets. Zij was er zich veeleer van bewust, dat de nabijheid van zijn en haar familie hem te lastig werd en hij in Berlijn ongehinderd zijn gang wilde gaan.

Het drukte op de jonge vrouw als een berg; de toekomst lag zwart en somber voor haar. Nergens lichtte een ster van redding. Of zij toch nog maar eenmaal zou trachten te bukken! Of het helpen zou? Neen, daarvoor was zij te moedeloos, het hielp toch niets; zij had het reeds meermalen, vooral in den laatsten tijd, beproefd en in plaats dat het beter werd, was het met Wolfgang steeds meer bergaf gegaan.

Het kind werd wakker en riep om zijn moeder. Bitter weenend drukte zij het tegen zich aan. Wat zou er van het arme schaap worden? Wat van haar? O God, was er dan geen hulp meer?

En nu kwam Kerstmis, het feest der liefde, waarin allen zich verblijdden. Wat deed het haar pijn, wanneer

zij bij de Heidellers, bij haar schoonzuster Dora, bij Adline de voorbereidselen tot het feest zag. Welk een betoovering van zonnig geluk lag er over Marie, over Ruth en Dora; hoe straalde Adline bij al de schikkingen voor het feest der zondagsschool en der jongemeisjesvereniging!

Daar hoorde zij den tred van haar man op de trap. Haastig wischte zij hare tranen af. Van den stadstoren sloeg het drie uur.

Het kerstfeest kwam nader en nader. Allerwegen bespeurde men geheimzinnigheden. Overal zag men haastige menschen, die elkander op straat voorbij schoten en de kinderen schoven en drongen zich daartusschen door en gluurden met verlangende blikken en nieuwsgierige oogen naar de rijk versierde uitstal-kasten der winkels. Daarbij sneeuwde het onophoudelijk, zoodat de heele stad in het teeken stond van een echte wintersche kerstmis.

Op de laatste voorbereidingen na was men bij de Heidellers met alles voor het feest klaar, want reeds vandaag, vijf dagen voor het feest, kwam de verwachte gast en vriend, dokter Wentheim. Erich was reeds naar het station gegaan om hem af te halen. Voor het raam van haar kamer op de bovenste verdieping van het huis stond Ruth en keek haar broeder na. Hoe verheugde zij zich op dit feest! Zij voelde zich over het algemeen zoo blij; zij zou wel zonder ophouden hebben kunnen jubelen en zingen. Wat een vreugde

had zij niet gehad gisteren bij het zondagsschoolfeest en hoe mooi zou het op kerstavond niet worden! Wanneer zij straks bij vele arme gezinnen kerstgeschenken zou gaan brengen! Of dokter Wentheim haar wel zou willen vergezellen? Erg bedeesd had zij het haar moeder gevraagd en deze had gezegd, dat zij het hem maar eens moest vragen; hij zou het zeker graag doen. Morgen zou zij het hem maar ineens vragen; haar hart klopte geestdriftig van blijdschap . . . hoe wondermooi was toch het leven, hoe goed, hoe heerlijk had de hemelsche Vader haar leven gemaakt! Zij vouwde de handen en deed de gelofte, in steeds inniger dankbaarheid jegens God hem steeds meer te dienen, steeds meer zich aan hem te wijden. „Excelsior, steeds hoger!” dat wilde ook zij meer en meer leeren en dat zou ook haar lijfspreuk zijn, evenals het die van Adline en van den ouden heer Von Stein was.

Het frissche, zonnige meisje met haar klare oogen, had een diep, innig karakter, dat met al de toegenegenheid en geestdrift van haar jeugd haar Verlosser en Heiland wilde navolgen en het ook van ganscher harte deed. Het was haar een bijzondere behoefte om liefde te bewijzen en vriendelijkheid te betoonen, Elken dag, dat zij dit niet kon doen, kwam haar als verloren voor. Zij leerde daarin steeds meer van haar oudere vriendin Adline, die zij met hartelijke liefde aanhing en die zich denzelfden grondslag tot leefregel had gesteld.

Ook haar nicht Dora was het daarin volkomen met haar eens; slechts lag er in Dora's wezen een zekere

schuchterheid, die haar zeer dikwijls met pijnlijke voorzichtigheid er op bedacht deed zijn, alles, wat zij aan liefde uitstrooide, in het verborgen te doen.

Ruth keek op de klok — binnen een half uur zouden de beide vrienden hier kunnen zijn. Hoe zeer hoopte zij, dat het bezoek in het bijzonder voor Erich prettig mocht zijn.

„Ruth, Ruth, kom eens gauw hier!” klonk Marie’s stem uit het nevenvertrek, „de post bracht mij juist een brief van Hans; hij komt tusschen kerstmis en nieuwjaar hier.”

Jubelend sloeg Ruth haar armen om den hals van haar zuster, die haar met tranen van blijdschap aan het hart drukte.

„Het is maar goed, dat dokter Wentheim nog hier is,” kwam het onwillekeurig van haar lippen, „dan kan Erich toch niet zoo onvriendelijk zijn.”

Temidden van al deze vreugde hoorden de beide zusters haar broeder komen met den gast en een half uur later riep de gong haar naar de eetkamer.

„Laten wij samen naar beneden gaan, Marie,” vleide Ruth een beetje bedeesd.

Dokter Wentheim stond met mevrouw Heideler te praten, toen de beide zusters binnenkwamen; snel draaide hij zich om en kwam op haar toe. Hartelijk begroette hij Marie; dan gleed een warme blik over het lieve meisje naast haar; hij reikte Ruth de hand. Enkele seconden waren twee paar oogen als in een ban op elkaar gevestigd, dan boog zich het blonde

meisjeskopje, terwijl een warme blos naar haar wangen steeg — aarzelend liet de arts het handje los.

Niemand had de kleine scène gezien behalve Marie; groote blijdschap vervulde haar. Maar snel trok zij Ruth naar de koffietafel en vroeg haar in te schenken; zóó kon zij het gemakkelijkst haar onbevangingheid weer herwinnen.

's Avonds kwamen ook mevrouw Hartmann en Dora en de volgende dagen brachten, behalve de voorbereidingen voor het feest, ook nog menig gezellig samenzijn en menige mooie wandeling voor de jeugd.

Ruths lieve gezichtje straalde; verkwikkend en aanstekelijk klonk haar vroolijk lachen en haar heldere stem door alle vertrekken; maar zoo dikwijls dokter Wentheim ook trachtte over dit of dat met haar te praten, wist zij hem ook weer met een eigenaardige terughouding te ontsnappen. Gaarne en dikwijls onderhield hij zich met Marie en Dora. Deze laatste was, zoo mogelijk, nog stiller dan anders en meestal de toeluisterende. Marie peinsde soms over de uitdrukking, die den laatsten tijd zoo dikwijls in de grijsblauwe oogen van haar nicht lag.

Zoo kwam dan de avond voor Kerstmis. Ruth wilde reeds voor den middag eenige arme gezinnen gaan bezoeken; de pakketten had zij den vorigen dag klaar gemaakt. Maar zij had nog niet aan dokter Wentheim gevraagd of hij met haar mee wilde gaan, hoe gaarne zij dit ook gedaan had.

Plotseling vraagde Erich aan het ontbijt op den man af;

„Hoe zit het, Ruth, wilde je Gotthold niet vragen je op je weldadigheidsbezoeken te vergezellen? Je moet namelijk weten, Gotthold,” wendde hij zich tot dokter Wentheim, „dat er veel pakken te dragen zijn en wanneer je deze jongedame daarbij helpt, komt ze sneller vooruit en is ook eerder klaar.”

Ruth was vuurrood geworden en wierp haar broeder een half boezen half verschrikten blik toe. Erich zag er echter zoo argeloos en vredelievend uit, dat Marie slechts met moeite haar lach kon onderdrukken.

„Dat zou zeker zeer vriendelijk van u zijn, dokter,” gaf mevrouw Heideler ten antwoord, „het zal mijn dochter zeer veel genoeg doen, nietwaar Ruth?”

Deze had zich hersteld en de schalksheid straalde weer uit haar oogen.

„Wanneer dokter zich niet te goed vindt voor pakjesdrager . . . ik vertrek binnen een uur.”

„Uw gehoorzame dienaar zal binnen een uur hier aanwezig zijn.” Ruth moest haar oogen weer neerslaan en ergerde zich vreeselijk over dat akelig rood worden, het was tenminste maar goed, dat moeder opstond, dan kon zij althans gauw wegsluipen.

Precies op den vastgestelden tijd gingen de twee op pad, beiden met een aantal pakken beladen. In het begin was het onderhoud zeer vervelend en afgebroken; maar dokter Wentheim vroeg dan naar de verschillende gezinnen, waar zij heengingen,

naar de Zondagsschool en de jongemeisjesvereniging en nu kwam Ruth op haar stokpaardje en begon te vertellen. Hij luisterde vol aandacht naar haar; aan den trant, waarop zij vertelde, ongekunsteld en eenvoudig, daarbij met zooveel blijdschap, bemerkte hij duidelijk, dat zij het werk der inwendige zending met hart en ziel was toegedaan. Dan vroegde hij haar of zij ook belang stelde in de uitwendige zending en zij vertelde geestdriftig van een naaikransje, waarin zij kon meehelpen kleeren en allerlei dingen te maken voor de zending in China.

Gedurende hun gesprekken kwamen zij eerst bij het eene, dan bij het andere en bij een derde gezin. Wentheim hield zich zeer achteraf maar niets ontging hem, noch de waarlijk vriendelijke en hartelijke wijze, waarop Ruth met de menschen omging, noch de vreugde, die haar bezoek veroorzaakte. Hij merkte op, dat het jonge meisje overal gaarne gezien en bemind was. Als ware het iets vanzelf sprekends schudde zij hier het kussen op van een arme, zieke oude vrouw en bracht haar warme koffie en kerstgebak, en even natuurlijk en alsof het zoo behoorde veegde zij weer ergens anders het neusje af van een kind uit een zeer groot gezin, waarvan de moeder in het ziekenhuis lag; aan het schreiende jongste kind. dat de vader tevergeefs trachtte stil te krijgen, gaf zij een appel evenals aan de andere kinderen, zoodat de kinderoogen van blijdschap straalden.

Langzamerhand werd dokter Wentheim stil en in

zichzelf gekeerd. Met een schuchter vragenden blik zag Ruth hem van terzijde aan, doch hij merkte het niet. Toen zij echter huiswaarts gingen, begon hij plotseling over zijn toekomstplannen te spreken en vertelde het belangstellend toehoorende meisje, dat hij besloten had zijn medische wetenschap geheel in dienst der zending te stellen. Waar hij heen zou gaan wist hij nog niet, hij liet het geheel aan God over om zijn arbeidsveld te bepalen.

Met schitterende oogen luisterde Ruth naar hem.

„Waarheen zoudt u het liefst willen gaan, wanneer u te kiezen hadt?” vroegde zij eindelijk.

„Naar Indië,” antwoordde hij snel, „maar ik wacht Gods roepstem af en ga daarheen, waar Hij mij gebruiken wil. Kunt u mijn besluit begrijpen, juffrouw Ruth?”

„Ja,” antwoordde zij zacht en met warmte, „volkomen.”

„Dat doet mij zeer veel genoegen,” zeide hij, en haalde diep adem.

Dan waren zij weer thuisgekomen.

HOOFDSTUK VII.

In de ruime, gezellig aangekleede woonkamer straalde de denneboom in zijn schoonsten glans. Mevrouw Heideler las de oer-oude, altijd nieuwe kerstgeschiedenis voor en de kerstliederen werden gezongen. Nu gingen Ruth en Dora naar de piano, Marie begeleidde.

Heerlijk klonk het wonderschoone kerstlied van de lippen der beide lieve gestalten in haar witte kleederen. Fijn en zacht klonk de begeleiding — de kaarsen in den hoogen denneboom verspreidden een smeltend licht; geurige dennenlucht zweefde door de kamer; de wonderlijke bekoring van den kerstavond maakte zich van de aanwezigen meester en drong met onweerstaanbare macht in hunne harten. Zelfs mevrouw Hartmanns angstige zorgen om haar zoon werden op den achtergrond gedrongen; met moederlijken trots zag zij op tot haar dochter. Het lieve gezicht was bijna iets te bleek; zij wordt beslist te ernstig voor haar leeftijd, dacht de moeder. Vanavond lag er echter een eigenaardige glans in haar trekken, als zocht zij in de verte iets wonderlijks.

Ieder was vanavond met veel liefde bedacht; ook Gotthold vond een cadeau voor zich; zijn hart werd warm; hij, die geen ouders, geen tehuis meer had,

voelde zich zoo thuis in dezen gezelligen kring. En hij was blijde, dat hij op ieders plaats een mooi gebonden boek had gelegd.

Men bleef vanavond niet laat bij elkaar; Erich en dokter Wentheim begeleidden de dames Hartmann naar huis; toen zij terugkwamen vonden zij mevrouw Heideler en haar beide dochters nog in de huiskamer, Dokter Wentheim gaf Ruth snel een boek — „misschien stelt u hier belang in, juffrouw Ruth; het is een tamelijk uitvoerig werk over de medische zending onder de heidenen, en deze bloemen,” hij legde twee schoone, donkerroode rozen aan één steel daarbij, „zijn een klein bewijs van mijn dankbaarheid, dat ik u vandaag mocht begeleiden.”

Bijna zoo rood als de rozen en heelemaal verward kon Ruth nauwelijks bedanken en zij was zoo meisjesachtig-bekoorlijk in haar verlegenheid, dat de man zijn blik niet van haar kon afwenden. Marie kwam haar weer te hulp; zij stak de roode rozen in Ruths ceintuur en zei toen:

„Het is tijd voor ons om naar bed te gaan, moeder, wij wilden morgen naar den vroegdienst.”

Nauwelijks hadden de beide zusters haar kleine gemeenschappelijke zitkamer opgezocht of Ruth viel lachend en schreiend tegelijk om Marie's hals. Deze trok haar naast zich op de sofa en streek haar zacht de blonde haren uit het gloeiend gezichtje.

„Zulk een mooien kerstavond hadden wij nog nooit,” zei Ruth eindelijk uit het diepst van haar hart.

Marie lachte.

„Vindt je dat? Ja, kleintje, bijna denk ik er ook zoo over. Maar vertel mij toch eens, hoe heb je het gehad op je weg naar de armen en hoe komt Wentheim er toe je een boek te geven over medische zending?”

Met schitterende oogen vertelde Ruth alles waarover zij met Wentheim gesproken had; slechts toen zij over Gottholds toekomstplannen begon te spreken vloog een schaduw over haar gezicht.

„Ach, Marie, hoe heerlijk moet het voor hem zijn zulk een doel voor oogen te hebben; daarginds geheel in dienst van onzen Heiland te staan en den armen heidenen Jezus' groote liefde en erbarmen daarmede te kunnen bewijzen, door hen bij al hun lichamelijke pijnen en ziekten te helpen en liefde te toonen.”

Zij zuchtte weer diep, zoodat haar zuster hartelijk moest lachen.

„Ruthje, Ruthje! En hoe heerlijk moet het eerst zijn, wanneer men zulk een lieven man als zijn lieve huisvrouw trouw terzijde mag staan.

Beschaamd en verlegen verborg Ruth haar gezicht in den schoot van haar zuster.

„Mijn lief kleintje, jij hebt mij zoo troostend en helpend in mijn verdriet terzijde gestaan, dat ik je van ganscher harte het heerlijkste geluk toewensch. Maar wanneer er nu zulk een groote scheiding mee gepaard zou gaan, en hij naar Indië zou gaan, waar zooveel slangen zijn, zooveel wilde dieren en besmettelijke ziekten — of hij ging naar de Eskimo's, waar heele-

maal geen zomer is, en je hebt het in ons land 's winters toch al zoo koud — denk je dat eens in — zou je dan trots dat alles toch met hem meegaan?"

„O, Marie, tot aan het einde der aarde," snikte het jonge meisje. In het meisje was plotseling de vrouw ontwaakt, die vast besloten was alles op te geven terwille van de liefde voor den man.

En beneden zat de moeder in haar kleine werk-kamer en sprak met haar God over haar jongste kind. Dezen man met zijn krachtig geloof en sterk karakter zou zij haar zonnige lieveling onbekommerd toevertrouwen. Dat wist zij. Maar zij kende ook Gotthold's wenschen en plannen en haar moederhart deed pijn bij de gedachte van Ruth te moeten scheiden. Ja, er was zelfs een strijd in haar binnenste, totdat zij den bijbel nam en haar ziel zich in de stilte voor God boog. Daar werd haar duidelijk, dat datgene, wat zij zoo dikwijls tot anderen gezegd had, in de eerste plaats ook haar gold, dat God, die uit liefde tot de diep-verloren menschheid zijn eenigen Zoon in de wereld had gezonden, wel het recht had om een van haar kinderen tot zijn dienst te roepen, om aan hen, die nog in de duisternis van het heidendom leefden, de blijde boodschap te brengen. Dora stond in een te innige verhouding tot haren God, dan dat zij op eenigerlei wijze tegen deze erkentenis zou opkomen, en hoe meer zij erover nadacht des te meer vond zij het tenslotte een hooge eer, haar door God bewezen,

waarvoor zij dankbaar kon zijn, wanneer hij haar waardig achtte hem haar Ruth af te staan tot zijn dienst.

In de woning der familie Hartmann was alles donker; mevrouw Hartmann was zeker reeds lang naar bed.

Dora was er blij om, nu had zij den tijd voor zichzelf. Zij zat zonder licht in haar kleine kamer voor het venster, had de gordijnen opengeschoven en keek naar den sterrenhemel. Hoe stil was alles buiten! Hoe schitterde en fonkelde het daarboven! De nacht was prachtig helder, een glimp van het zilveren maanlicht viel over den tuin achter het huis.

De sneeuw, die als een wit tapijt over de tuinpaden en perken lag uitgespreid, straalde en glinsterde als waren er diamanten over uitgestrooid. Zoete vrede rustte op de aarde en het was, als vierde zij mede den stillen, heiligen nacht. En boven al die lichtende planeten daarginds aan het firmament, boven die kleine wereld, waar de menschenkinderen wonen, die zich de heerschers der aarde denken te zijn, woonde en regeerde de Eenige, de Eeuwige, de Almachtige. En hij achtte het niet beneden zich om zich tot het kleine menschenhart neder te buigen, dat minder was dan een stofje en toch werelden van jammer in zich kon omdragen.

Dora huiverde, hoewel zij een warmen doek om haar schouders geslagen had. Zooveel ging haar door het hoofd en de ziel.

Waar en hoe had Wolfgang vanavond met zijn gezin den heiligen avond gevierd? Deze vraag had haar steeds weer verontrust. Zij wist, dat hij met zijn gezin bij de Von Steins was uitgenoodigd — maar waren zij daar ook geweest? In den laatsten tijd steeg er dikwijls een brandend angstgevoel in haar op, wanneer zij het steeds smaller wordend gezichtje van Margaretha zag, wanneer zij opmerkte, hoe nog maar zelden een lachje om haar lippen kwam. En nu ook nog die verhuizing naar Berlijn! Wolfgang was door niemand te overreden geweest hier te blijven — het vertrek was een vaststaand feit geworden. Radeloos stond zij voor al deze dingen, even onmachtig om te helpen als alle anderen en zij kon slechts bidden: „Heere, help gij!” Tegenover haar moeder was zij altijd de moedige, die steeds hoop had en het angstige, zorgende moederhart troostte en opbeurde.

En nu kwam daar vanavond nog iets anders bij, ja, het drong zelfs al het andere op den achtergrond en stond voor haar, zóó groot, zóó geweldig, dat zij er zich niet meer tegen kon verzetten. Zij had er zich tot nu toe angstvallig voor gewacht, om, wat zij innerlijk ervoer, een naam te geven, ja, zij had met een bevend hart deze angstige gevoelens op den achtergrond gedrongen, maar nu ging dat niet meer en Dora was, hoewel slechts eenige jaren ouder dan Ruth, toch veel gerijpter dan deze; zij immers was van haar prilste jeugd af bekend geweest met de zorgen des levens. En zorgen maken het menschenhart ernstig.

voor zijn tijd. Daarom was haar liefde ook geheel anders, kwam anders tot haar dan tot anderen. Met geweld nam de liefde bezit van haar, haar hart geheel vervullend. Maar naast deze liefde stond het leed — zij wist, dat zij zich terwille van Ruth iets moest ontzeggen. Moest zij dat werkelijk? Sprak niet heel, heel zachtkens in haar de hoop en opende voor haar het uitzicht op een land vol geluk en zonneshijn? En wanneer Gotthold zich, naar het scheen, meer aan Ruth liet gelegen liggen, kon zij dan niet trachten hem geheel voor zich te winnen? Zij voerden samen zulke ernstige gesprekken, hij onderhield zich gaarne met haar. Had zij niet hetzelfde recht op geluk als Ruth?

De strijd was zoo zwaar en zoo bitter moeilijk!

Dora zat ineengehurkt op de vensterbank. Een geluidloos snikken deed haar geheele lichaam schokken. Dan trachtte zij in het gebed klaarheid te krijgen. Maar haar gebed werd tot een hevig worstelen met Gods wil om haar aardsche geluk totdat zij plotseling zich overgaf, want zij erkende, dat zij met wat zij voor zichzelf begeerde, Ruth het leed zou toebrengen, dat zij thans zelf moest doormaken. Neen, neen, dat wilde zij niet! Ruth, haar kleine, zonnige Ruth, die met zulk een innige liefde haar aanhing, zou door haar toedoen zulk een bitter verdriet wedervaren? Neen, niet zoo vreeselijk zelfzuchtig zijn! Plotseling kwamen haar de woorden in gedachte: „Mijn kind, geef mij uw hart en laat uwe oogen welgevallen vinden in mijne wegen”. En ook een ander woord kwam

haar voor den geest: „Ik zal raad geven, mijn oog zal op u zijn”. Zij klemde zich daaraan vast en worstelde lang en hevig, totdat zij haar handen in de sterke Jezushand legde en vol overgave kon zeggen: „Uw wil geschiede!”

Zij stond op en drukte haar brandend gezicht tegen de koude vensterruiten. „Excelsior — steeds hooger!” was Adline’s leus, voortaan zou het ook de hare zijn. Steeds hooger tot het licht — nader tot de bron van het licht — dan moest ook haar leven licht worden, in het licht voortgaan, in den helsten glans eindigen, al scheen het thans nog zoo donker! Zij wist, dat haar weg thans eenzaam voor haar lag! Zij had het aardsche geluk prijs gegeven en het geluk van Ruth was thans buiten gevaar. Maar eeuwig geluk zou haar blijven en daarom: „Steds hooger!”

En nog twee vrouwenoogen staarden brandend in het duister van den nacht zij zagen zoo weinig van de stille, verheven schoonheid van den winter, zooals Dora die gezien had Margaretha Hartmann was wel met haar kind bij haar vader geweest, maar zij had Wolfgang verontschuldigd, zeggende, dat hij zware hoofdpijn had. Waarheid was echter, dat hij dien middag was weggegaan en tot nu toe niet was teruggekomen.

Hoe donker was haar weg, hoe vol doornen, hoe hard, en hij leidde steeds verder naar de diepte waarheen?

HOOFDSTUK VIII.

Als een droom gingen de feestdagen voorbij. Zij brachten gezellige samenkomsten met alle vrienden, veel muziek en zang, veel vroolijkheid en huiselijk geluk, steeds weer klonken de oude en nieuwe kerstliederen. Dat Erich er niet zooals vroeger aan deelnam scheen niemand op te merken; dat Dora nog ernstiger en terughoudender was merkte inderdaad niemand en dat Wolfgang en Margaretha niet konden komen omdat zij het zoo druk hadden met de verhuizing geloofde iedereen terstond.

Nog drie dagen en dan was het oude jaar weer ten einde. Marie ging als een droomende het huis rond; vandaag, vanmiddag was eindelijk de lange tijd van wachten en gescheiden-zijn voorbij; vandaag kwam Hans, en moeder had haar beloofd hem hartelijk te zullen ontvangen, hem liefde te bewijzen. Erich alleen bleef hard en onverbiddelijk. Bijna wilde een gevoel van bitterheid in het meisje opkomen, maar het overstelpende gevoel van geluk overwon alles en maakte haar zacht gestemd. Erich zou er wel anders over gaan denken als Hans maar eerst hier was. Zij zouden elkander leeren begrijpen en hij zou hem dan zeker wel als zwager willen erkennen — ofschoon hij haar koud

en ernstig had verklaard, dat deze jonge man voor hem slechts „mijnheer Warner” bleef.

Marie stond voor het raam van haar slaapkamer, zoodat zij over den weg de stad kon zien; zij keek en keek, ofschoon het juist vandaag vroeg donker werd en er buiten nauwelijks nog iets te onderscheiden viel. Tenslotte had zij niet eens de huisbel hooren gaan en toen Ruth binnen kwam stormen en haar toeriep: „Waar ben je toch Marie, Hans is er en je moet bij moeder komen!” moest het meisje zich aan de tafel vasthouden, zoo beefde zij. Hoe zij dan de trap af en in haar moeders kamer gekomen was, wist zij later niet meer te vertellen. Zij hoorde slechts de stem van haar moeder bewogen en zacht spreken: „God zegene jullie, mijn kinderen! Hans, mijn jongen, maak haar gelukkig, zij heeft het aan je verdiend, blijf vast aan en in Gods trouwe Vaderhand.” Zij zag een krachtige breedgeschouderde mannengestalte voor zich en voelde een paar sterke armen om zich heen geslagen.

„Hans!” bracht zij er met moeite uit, „Hans!”

Hij leidde haar naar de sofa, even bevend als zij. Geen van beiden sprak een woord; zij keken elkander telkens weer aan en hun lippen spraken zonder woorden die wonder-lieflijke taal van innige liefde, die nooit verkeerd begrepen kan worden.

Een half uur later kwam de moeder weer binnen. Zij legde opnieuw de handen der beide jonge menschen in elkaar. Daarna moest hij vertellen, hoe ver hij met zijn studie was. Mevrouw Heideler was aangenaam

verrast toen zij hoorde, dat hij in April zijn ingenieurs-examen moest doen. Zij vond, dat hij over 't algemeen in zijn voordeel veranderd was en keek lachend naar Marie, die, naar het scheen, weinig van het gesprek hoorde.

„Morgen moeten jullie maar een flinke wandeling doen,” zeide zij tenslotte, „dan kunnen jullie naar hartelust met elkander praten. Ga nu echter mee naar de anderen; zij wachten op ons in de huiskamer, waar wij ook tegelijkertijd zullen eten.”

Met deze woorden stond zij op en ging de verloofden voor naar boven.

Hans legde snel Marie's hand op zijn arm — zij zag hem wat angstig aan, doch hij scheen zeer kalm te zijn. Zij mocht niet merken hoe zenuwachtig hij eigenlijk was.

„Hier breng ik jullie onze verloofden,” stelde de moeder voor, „jullie kennen allemaal wel mijn besten schoonzoon, mijnheer Warner.”

Allen omringden de twee jonge mensen en wenschten hun geluk, alleen Erich hield zich achteraf. Ruth zag hem smeekend aan. Toen kwam ook hij naderbij en bood Hans en Marie op zeer koele wijze zijn gelukwensen aan. Hans reikte hem de hand: „Dank je wel, zwager, dat ik eindelijk mocht komen,” doch met een onverschillig gebaar wendde Erich zich tot Gotthold en negeerde de aangeboden hand. Verschrikt keek Marie Hans aan, doch zij ontmoette een vriendelijken blik.

„Laat hem maar gaan,” sprak hij zacht, „ik zal hem wel weten te winnen.”

Men ging aan tafel.

Ieder ondervond op onaangename wijze het terughoudende in Erich's optreden en omdat elk zijn best deed om den indruk daarvan zooveel mogelijk weg te nemen, heerschte er spoedig een levendig gesprek. Dokter Wentheim verwonderde er zich in stilte over, hoe juist Hans zich met een fijne ongedwongenheid bewoog, als ging hem het optreden van Erich allerm minst aan. Hij sprak levendig, vertelde interessant en niemand die het niet wist, had aan zijn wijze van doen kunnen merken, dat hij in een heel anderen kring was opgevoed dan zijn verloofde.

Geheel onbevangen richtte hij enkele malen ook plotseling het woord tot Erich, die telkens beleefd maar koel antwoordde. Tenslotte kon Wentheim nog slechts met moeite zijn lachen onderdrukken, bij Ruth echter sprongen de lachvonken letterlijk uit het gezicht en het was maar goed, dat de moeder eindelijk het dankgebed uitsprak en men van tafel opstond.

Direct verontschuldigde Erich zich en onttrok zich aan het gezelschap, daar hij erge hoofdpijn had. Met een droevigen blik zag zijn moeder hem na hij knikte haar toe en ging heen.

Spoedig gingen ook de anderen weg Hans begeleidde mevrouw Hartmann en Dora, hij had voor den duur van zijn verblijf een kamer gehuurd in een

particuliere woning, niet ver van de villa der Heidellers.

Treurig zat mevrouw Heideler op haar kamer; zij geloofde evenmin als de anderen aan de hoofdpijn van Erich zij hoorde hem steeds weer rusteloos zijn kamer op en neer loopen. Sedert langen tijd was hij 's avonds niet meer bij haar op de kamer gekomen om eens wat met haar te babbelen hij werd steeds meer gesloten en hoewel de moeder wist, dat dit alles ten nauwste met Magdalena verband hield, wilde zij daarvan niets zeggen. Zij wilde nooit het vertrouwen van een van haar kinderen afdwingen, daar zij maar al te goed wist, dat dit meer schade dan goed zou doen. Maar met een sterk geloof droeg zij haar overigens met zulke goede karaktereigenschappen toegerusten zoon aan God op en hield steeds weer vol vertrouwen daaraan vast: Hij kan helpen.

Er werd zacht geklopt en dokter Wentheim trad binnen.

„Stoor ik niet op dit late uur, mevrouw?”

„Zeker niet,” lachte mevrouw Heideler verblijd, „je weet, beste Gotthold, dat ik omstreeks dezen tijd de beste gelegenheid heb om eens rustig te praten. En bovendien is het pas tien uur.”

Hij nam een stoel en ging naast de schrijftafel zitten en keek wat verlegen naar haar schrijfmap.

„Het is iets bijzonders, dat mij tot u voert,” zei hij dan, „anders zou ik mij niet veroorloofd hebben te komen op een uur, waarop het eigenlijk alleen den kinderen toegestaan is te komen. Ik moet echter met

een zaak in het reine komen, daarvan hangt het af of ik nog langer hier kan blijven of niet."

En nu sprak hij zonder omhaal van woorden van zijn liefde voor Ruth en vroeg of hij om haar hand mocht vragen, trots zijn plannen om zendeling-arts te worden,

Bewogen luisterde mevrouw Heideler naar hem. Dan reikte zij hem de hand en zeide:

„Ik heb dit zien aankomen, lieve jonge vriend, en ik ben blij, dat ik mijn kleine zonneshijn kan toevertrouwen aan een man, die dit ten volle waard is. Ja, vraag Ruth gerust tot vrouw en God zegene je. Van haar te scheiden zal mij zwaar vallen, maar wanneer de Meester haar tot zijn dienst roept moet al het andere wijken."

Hij boog zich eerbiedig over haar hand en kuste ze.

„Ik ben zoo dankbaar," sprak hij diep geroerd, „dat God mij zoo wonderbaar leidt. Hoe dikwijls ben ik er bang voor geweest mijn hart te moeten verliezen aan een meisje, dat het niet met mij eens zou zijn in de diepste en ernstigste vragen des levens en der eeuwigheid. Hoe dikwijls heb ik God gebeden mij voor zulk een liefde te bewaren en mij als levensgezellin haar te doen ontmoeten, die bij mij zou passen. Ik wilde geen teere pop, geen afgod, geen speelgoed, ik wil een levensgezellin, een hulp, die mij terzijde staat. Zij moet mij in mijn moeilijk toekomstig beroep als echte zendelinge terzijde staan, moet met mij samen in biddend opzien tot God het werk des Heeren doen onder de heidenen, mij helpen, wanneer ik moedeloos

word „Hij hield plotseling op, zijn oogen schitterden.

„Zij moet mij met liefde omringen en voor mij zorgen maar zich ook door mij met liefde laten omringen en verzorgen,” voegde mevrouw Heideler er aan toe, „nietwaar, Gotthold, je wil een huwelijk, dat door God gewild en door hem bestuurd wordt, waarin ieder een persoonlijkheid blijft en zich toch in echte liefde aan den ander weet aan te passen een huwelijk, dat echter ook weer tot God terugvoert als tot de Bron van het ware geluk.”

„Dat zijn mijn gedachten en wenschen, lieve mevrouw, u zegt precies wat ik gevoel,” antwoordde de jonge arts diep bewogen, „God schenkt mij en mijn lieve Ruth zulk een echt geluk.”

Hij stond op. „Goedennacht, lieve mevrouw, ik zou thans met mijn overvol, dankbaar hart alleen willen zijn met God. Morgen vraag ik Ruth's hand; hoe ik u zal moeten danken weet ik niet.”

„Dat is ook niet noodig, mijn lieve jongen.”

Innig bewogen en toch hartelijk verblijd keek de oude vrouw met haar warme hart den statigen jongen man na totdat hij de deur achter zich gesloten had. Dan luisterde zij, of zij den voetstap van haar zoon boven nog hoorde, maar alles was stil, zoodat Erich naar bed gegaan scheen te zijn.

De jonge fabrikant lag ook waarlijk in zijn bed, want zijn hoofdpijn was ditmaal werkelijkheid. Maar hij sliep niet, o neen, met wijd-geopende oogen staarde

hij in de duisternis, Hij had vandaag een brief van Fromberg ontvangen, die hem in een zekere spanning had gebracht. De arts schreef hem, dat hij zijn groot werk over oogziekten en haar behandeling had beëindigd en uitgegeven. Het succes was meer dan verrassend en verblijdend voor hem geweest, want het had hem niet alleen tot doctor honoris causa van de universiteit te Halle gemaakt, maar had hem ook een beroep naar de universiteit te Göttingen gebracht. Hij had dit beroep aangenomen en verblijdde zich hartelijk in April daarheen te gaan en een nieuwen, hem zeer aanlokkenden werkkring te krijgen. In het eerst had Erich zich er ook in verheugd, den vriend in zijn nabijheid te zullen hebben. Maar dan was hij zich ook plotseling bewust geworden, dat Magdalena met haar broeder zou meekomen — en hoe zou dat moeten gaan! — hoe zou hij naast haar moeten leven, gescheiden door een kloof, zooals die daar tusschen hen beiden gaapte!

En wederom sprak die stem in zijn binnenste dringend en vermanend: „Zie je wel, hoe God je weg weet te kruisen, wat wil je daartegen nu doen? Hoe zul je nu weten hoe je je hebt te gedragen om Hem te ontmoeten?”

En hij antwoordde hard en scherp: „God? — Wie is God? — Wat is God?”

„Je zult Hem nog leeren kennen,” waarschuwde die onbehaaglijke stem, „wacht je er voor, dat Hij je dan niet als rechter tegemoet treedt!”

„Ik zal met Hem weten af te rekenen,” antwoordde

Erich ruw, en dwong zijn gedachten met geweld tot iets anders.

Maar dat was ook niets verblijdends. Wolfgang was vanmiddag weer bij hem geweest en had, zooals altijd, geld willen hebben. Ditmaal om te kunnen verhuizen. Vandaag was hij echter tegenover al het bidden en smeeken koud gebleven, hij had kort en bondig geweigerd en zijn neef, trots diens belofte om het geld terug te betalen, kortweg afgewezen. Wolfgang was tenslotte zonder groet en met een donkeren blik heengegaan. Hij zag nog die gloeiende, donkere oogen op zich gevestigd, toen zijn neef zich in de deur nog eenmaal omkeerde.

„Je laatste woord, Erich? Ik krijg niets om te kunnen verhuizen?

„Nee, het is mijn laatste woord.”

De deur was kletterend in het slot gevallen . . . bah, foei, weg ook met die gedachten!

Maar waarheen hij ook keek, overal ontmoette hij iets, dat hem verontrustte, ja, meer nog, dat hem aanklaagde. Zoo ook zijn optreden tegenover Warner. Eigenlijk had hij zichzelf daarmee vanavond geblameerd . . . hij, de onberispelijke Heidler! Maar inplaats dat hij zich met de gedachte aan hem als zwager verzoende, en zich voornam hem morgen vriendelijker te bejegenen, ergerde hij zich aan hem als aan de oorzaak van zijn slecht humeur en verbitterde zichzelf daarmee nog meer. En toch was Marie zoo bovenmate gelukkig!

Hij steunde Geluk ! Wat deed dit woord hem pijn !

Hij drukte zijn koude handen tegen zijn voorhoofd . . . hoe klopte en hamerde het daarbinnen ! Hij sloot de oogen en trachtte stil te liggen. Het gelukte en hij voelde hoe de pijn langzamerhand verminderde. Dan be kroop hem een loodzware moeheid en maakte zich van hem meester ; hij viel in een diepen, zwaren slaap.

Ook Marie en Ruth waren beiden met de gedachte aan „morgen” in slaap gevallen de jonge gelukkige verloofde omzweefd door de vreugde den geliefde in haar nabijheid te weten, met hem vereenigd haar geluk te genieten, met hem van gedachten te kunnen wisselen Ruth met het heerlijke voorgevoel van een geluk, dat zij als iets wonderbaarlijks nauwelijks durfde hopen, en toch met elken vezel van haar geheele wezen verlangde.

Langzaam schreed de nacht voort Erich droomde dof en zwaar buiten scheen het licht te worden neen, nu was het weer donker maar nu er begonnen lichtflitsen om hem heen te trillen, onheilspellend flikkerend dan weer hel en dan weer donker, nu weer uitschietend sterker wordend hij trachtte de oogen met geweld te openen, doch het ging niet, hij scheen als verlamd. Maar tenslotte week toch de looden zwaarte van den slaap.

En nu hoorde hij heel duidelijk buiten op de gang haastige voetstappen verwarde geluiden drongen van de straat tot hem door dan opende hij met

moeite zijn oogen . . . gillend ging de nood-sirene . . . Wel verschrikkelijk, wat was dat? Neen, dat was geen zonneschijn, dat was . . . met beide voeten tegelijk sprong hij op den vloer en snelde naar het raam . . . daar werd ook reeds hard aan zijn deur geklopt en Gotthold riep: „Erich, de fabriek staat in brand!” Hij trok de gordijnen open . . . loeiend stegen de vlammen op uit zijn fabriek.

Uit de stad kwamen de menschen aandraven . . . renden de brandspuiten naar de plaats des onheils . . .

Erich schoot snel in zijn kleeren . . . hoe hij de trap af en met Wentheim samen naar de fabriek gekomen was, wist hij later niet te vertellen.

Sidderend van opwindning bleven de anderen in de villa; maar mevrouw Heideler bedwong met alle energie haar zenuwachtigheid, het was nu geen tijd om daaraan toe te geven. Zij zond haar dochters naar de keuken om groote kannen koffie te zetten en brood klaar te maken. De beide dienstmeisjes moesten de slaapkamers in orde maken en overal de kachels aanmaken opdat de kamers verwarmd zouden zijn wanneer Erich en Gotthold zouden terugkomen. Zij zelf ging naar haar groote huis-apotheek, nam er verschillende zalven uit en maakte de verbandkist in orde . . . zij hoopte, dat die niet gebruikt behoefde te worden . . . men kon echter niet weten . . . het was in elk geval een geruststellende gedachte, dat een flinke dokter als Wentheim in de nabijheid was.

Maar ieder ging telkens weer naar het venster . . .

heller en hooger stegen de vlammen op, ook wanneer het scheen, dat zij door de brandspuiten eenige oogenblikken waren gedoofd . . . de hemel zag vuurrood en verkondigde wijd en zijd de macht der elementen, daarbij was het bitter koud en de scherpe oostenwind wakkerde het vuur aan.

Toen Erich en Gotthold bij den brand aankwamen, waren de stoomspuiten reeds in volle werking.

„De brand moet reeds eenigen tijd in het gebouw hebben gewoed,” zei de brandmeester, „voordat het vuur een uitweg vond. Naar het schijnt is het in de machinekamer begonnen en te laat bemerkt.”

Erich luisterde echter niet naar hem en spoedde zich met Gotthold naar de kantoren en zijn privé-kantoor. In zijn bureau had hij een aantal waardevolle documenten; hij nam ze er haastig uit en gaf ze aan zijn vriend.

„De boeken zijn in de brandkast,” zei hij. „Brandt heeft den sleutel . . . de kast moet nu de vuurproef doorstaan.”

Dan wilde hij nog gauw naar de hooger gelegen kantoren gaan, maar de brandmeester hield hem tegen.

„Daar staat alles vol rook, U begeeft zich in het grootste gevaar; dat mag ik niet toestaan,” zei hij beslist.

Een deel van het omvangrijke gebouw lag nog geheel in het duister. Hier waren groote voorraden lak, vernis, spiritus en andere licht brandbare en ontplofbare stoffen geborgen. Erich en de brandmeester

richtten hun aandacht met angst en beven op dit gedeelte . . . sloeg de vlam hier over, dan was alles verloren.

Plotseling zagen zij, hoe een venster wat lichter scheen te worden.

„Brandmeester,” riep Erich, „daar, juist daar liggen aether en spiritus opgeslagen!”

Op het dak van dit tot nu toe verschoonde gedeelte stonden verscheidene brandweermannen . . . nu klonken signalen . . . koortsachtige bezigheid ontstond . . . de brandmeester gaf kort en krachtig zijn bevelen . . . plotseling was Erich verdwenen en rende hij naar dit hoogst gevaarlijke gedeelte.

In hetzelfde oogenblik, waarop ginds op de eerste verdieping een helle vlam uitsloeg, kwam Warner ademloos op Wentheim toelopen.

„Dokter, hoe is het mogelijk! Ik werd wakker van den gloed!”

„Naar het schijnt kwam het vuur uit het ketelhuis,” antwoordde Wentheim: hij fluisterde verder . . . „dat wil zeggen, de brandmeester sprak zooeven zachtjes tot mij over brandstichting, het vuur brak op verschillende plaatsen tegelijk uit.”

„Waar is Erich?” vroeg Hans, omziende.

Nu werden ook de anderen daarop attent — plotseling zagen zij hem in het zoo vreeselijk gevaarlijk gedeelte — hij had een venster geopend en schreeuwde iets naar beneden.

Daar sprongen op de eerste verdieping de ruiten en

hel sloegen de vlammen uit, trots alle waterstralen!

„Hij is verloren!” schreeuwde de brandmeester.
„Help! het gaat om zijn leven!”

Hij sprong naar de trap, gevolgd door Gotthold en eenige brandweermannen. Warner schoot hem voorbij.

In de door rook verstikte ruimte boven hield Erich zich met inspanning van alle krachten aan het venster vast. Zinneloos van opwinding was hij naar boven gestormd om de lieden op het dak ter hulp te halen; hij was niet verder dan tot hier kunnen komen; rook en walm hadden het trapgat te snel vervuld. Daarom was hij naar deze ruimte gesneld — hij schreeuwde aan het venster om hulp en zag daarbij in, hoe dwaas zijn handelwijze was geweest — beneden waren er reeds twee waterstralen op het gevaarlijke gedeelte gericht — of men hem echter had verstaan wist hij niet.

Men denkt in zulke oogenblikken ontzettend snel, — vierde deelen van seconden worden uren.

Als door een bliksemflits verlicht zag Erich zijn leven voor zich en wist ook, dat hij thans aan de poorten der eeuwigheid stond. Hij wist plotseling, dat er een eeuwigheid bestond — dat er een God bestond, wien hij thans rekenschap te geven had.

„God, Jezus, — wanneer Gij de Almachtige zijt, wanneer Gij ook de God van liefde zijt, red mij dan” zijn krachten begaven hem, hij tuimelde neer, „red mij ik” bewusteloos zakte hij in elkaar.

Met bovenmenschelijke inspanning drong Warner

de ruimte binnen en viel bijna over den bewustelooze. Hij tilde hem op en sleepte hem naar de deur, waar Wentheim en de brandmeester hem tegemoet kwamen; aan het trapvenster verscheen een ladder. Twee brandweermannen namen den bewustelooze op en droegen hem naar beneden; in vliegende haast volgden de andere drie, — elk oogenblik kon de ontploffing plaatsvinden.

Ademloos keek de op verren afstand staande kring menschen toe, — thans waren zij beneden — schrill en haastig klonken er signalen, — de mannen sprongen met groote passen weg van het brandende gebouw — het had geen seconde langer moeten duren — een ontzettende knal en gekraak, zoodat de aarde beefde, meerdere kleine ontploffingen volgden — loeiend spoten geweldige vuurzuilen naar boven, in een wijden boog vlogen stukken muur, glasscherven en brandend hout door de lucht. Dan viel de rest van den vleugel van het gebouw in elkaar, — het heele terrein was herschapen in een vlammenzee.

Dokter Wentheim was ijverig bezig met Erich, die trots de koude lucht, trots de geweldige ontploffing nog niet bij bewustzijn gekomen was.

Er boden zich zeer bereidwillig eenige menschen aan om Erich naar huis te dragen; Hans spoedde zich vooruit om de moeder voor te bereiden.

Deze had met de anderen voor het venster gestaan en ook zij beefde van opwindning of het zou gelukken den vleugel, waar de ontplofbare stoffen waren op-

geslagen, te behouden. „Heere, help,” smeekte zij onophoudelijk in haar binnenste, — wat had zij een angst om haar zoon, om — zij zag plotseling, dat er niets meer te redden was — en thans — een huiveringwekkend geschreeuw volgde er op de ontploffing.

Ruth schreide van angst en opwinding, ook Marie beefde over al haar leden. Dan echter vatte Dora moed, — thans moest zij sterk zijn — sterk voor al hare kinderen. — „Heere, help mij thans,” bad zij in stilte en moedig sprak ze allen toe, troostte Ruth en zeide met overtuigende stem: „Hun, die God liefhebben, moeten alle dingen medewerken ten goede; daaraan willen wij vast gelooven en niet bang zijn.”

De huisbel klonk haastig en luid — ontzet sprong Marie op en riep: „Er is een ongeluk gebeurd.”

Moeder was reeds naar buiten geloopt. „Hans, jij?”

Zij werd bleek toen zij hoorde wat er gebeurd was, voelde echter thans een wonderbare kracht in zich.

Zij zond Marie vlug naar boven om Erich's bed in orde te maken, — Ruth moest met de meisjes naar de keuken om warm water en koffie te halen, — daar brachten zij Erich reeds binnen.

Tien minuten later zaten de moeder en Wentheim reeds in bange zorgen aan het bed van den steeds nog bewustelooze. Marie had de zorg voor de huishouding op zich genomen.

HOOFDSTUK IX.

Er volgden vreeselijk bange dagen. Erich had ernstige zenuwkoorts gekregen; Gotthold verbergde het noch voor zich noch voor de anderen, dat er bijna geen hoop meer was. Hij vroeg extra-verlof en week bijna nacht noch dag van het bed van den vriend.

Ruth hielp afwisselend met onvermoeiden ijver dan weer de zuster in de groote huishouding, dan weer de moeder bij de ziekenverpleging. Haar zonnige lach was totaal van haar gezichtje verdwenen, maar de zorgvolle ernst maakte haar bijna nog aantrekkelijker.

Gotthold drong echter alle eigen wenschen terug, — er was thans geen tijd voor iets anders, — het ging om Erich's leven.

En er was nog iemand, die in angst en zorgen was om Erich — het was een slank meisje met goudblonde vlechten in eenvoudige zusterkleeding.

Uit de wilde koortsfantasieën hadden de moeder en de dokter spoedig ontdekt, wat de man innerlijk doorleefd en doorvochten had, hoe hij geworsteld en geleden had. De ineenstorting had zich sedert lang voorbereid — na een korte bespreking met mevrouw Heideler ging er een telegram naar Magdalena — en reeds den anderen dag kwam zij.

Dat was op oudejaarsdag. Niemand van hen had gedacht het oude jaar zoo te moeten besluiten als thans het geval was.

Met moederlijke liefde sloot mevrouw Heideler Magdalena in de armen, — er behoefde tusschen haar niets gesproken te worden — zij begrepen elkaar zonder dat. Het meisje nam met rustige zekerheid de verpleging op zich, in 't bijzonder de eerste nachtwake; het was eigenaardig zooals haar tegenwoordigheid op den kranke uitwerking had. Hij werd stiller wanneer zij zijn hand vasthield of haar hand op zijn voorhoofd legde, — de dokter bemerkte het met bevrediging.

Toen de nieuwjaarsklokken over het besneeuwde land luidden, trad Magdalena naar het venster en keek naar buiten. Het was haar te moede, als droomde zij, — was zij het werkelijk, die hier stond? Maar de zwart berookte muurresten daarginds, — de steunende man hier in de kamer spraken maar al te duidelijk van de ernstige en moeilijke werkelijkheid.

En die werkelijkheid werd moeilijk en zwaar zooals geen van allen hadden gedacht. Met een trouw en standvastigheid die geen vermoeienis kende, worstelden Magdalena, de moeder en Gotthold met den dood om de reeds aangetaste buit; warme, innige smeekgebeden stegen tot God omhoog. Zij streden voor Erich's leven, vroegen echter in 't bijzonder om stilheid en berusting in Gods wil voor zich zelf. Aan dit ziekbed werd hun geloof versterkt, leerden zij meer dan vroeger de menschelijke onmacht in alle dingen inzien en waren

zich meer dan ooit bewust van de absolute afhankelij-
heid van hun God. Zoo werd deze moeilijke tijd
toch nog een tijd van innerlijken, rijken zegen voor
allen.

Hoe dankbaar was mevrouw Heideler, dat Warner
er thans was. Ook hij nam extra-verlof en de
moeder droeg hem de algeheele vertegenwoordiging
van haar zoon op in alle zakelijke aangelegenheden.
Hans bewees, dat hij tegen deze taak volkomen was
opgewassen. Toen na eenige dagen met het opruimings-
werk kon worden begonnen, was hij met den procuratie-
houder, den heer Brandt, van 's morgens vroeg tot
's avonds laat op de plaats waar de brand gewoed
had, te vinden, trots alle koude. Het was voor hen
van groot gewicht den inhoud van de brandkast in
zekerheid te brengen en hoe gelukkig waren zij beiden
toen zij de boeken ongeschonden konden bergen.

Ook voor de rechtbank moest Hans zijn zwager
vertegenwoordigen. De brandmeester had er melding
van gemaakt, dat de brand op verschillende plaatsen
tegelijk was uitgebroken en niet in het ketelhuis was
ontstaan. Er kon alleen sprake van brandstichting zijn.
Wie echter, — wie had zulk een boevenstreek kunnen
uithalen!

Onder de arbeiders was er niemand, die verdacht
kon worden, zij allen achtten hun jongen patroon te
zeer en het meerendeel was reeds jaren in dezelfde
betrekking.

Ook had Heideler geen vijanden.

De nasporingen moesten dan ook spoedig worden opgegeven, daar ze vruchteloos bleven.

In deze dagen van opwinding had ook de verhuizing van Hartmann naar Berlijn plaats. Margaretha kwam op zekeren dag op villa Heideler om afscheid te nemen; zij verontschuldigde haar man, daar hij zooveel te doen had met het inpakken van zijn atelier-inventaris en zijn nieuwe ontwerpen.

In werkelijkheid echter had hij haar gezegd: „Ga maar alleen naar de Heidellers; ik heb een hekel aan schreiende vrouwen en zij baden daar natuurlijk allemaal in tranen om hun lieven Erich.”

Haar stille, ernstige blik moest hem toch wel onaangenaam geweest zijn, want hij lachte, kuste haar op het voorhoofd en voegde er aan toe: „Margaretha, neem wat ik zeg niet zoo ernstig op, je kent me wel en ik meen het niet zoo erg. Je weet ook wel, dat ik niet veel met Erich op had, — het spijt mij om hem, zeer zeker, maar ik beklaag hem niet zooals de anderen doen.”

Hij bukte zich en pakte eenige marmeren voorwerpen uit een kist, die hij er juist ingelegd had. Zonder te antwoorden was Margaretha weggegaan — zij begreep haar man niet meer.

Mevrouw Heideler zag haar bij het afscheid nemen lang aan:

„Ik geloof, dat je een moeilijken tijd tegemoet gaat, kind. Houd Gods Vaderhand goed vast. Wanneer je maar met God voorwaarts gaat, kom je er weldoorheen.”

„Tante Dora, het is mij te moede, als ware ik geheel alleen in de duisternis . . .” zij voleindigde den zin niet en zag hopeloos voor zich uit.

„In de duisternis is Jezus juist zooveel dichter bij ons, je kent toch den drieëntwintigsten psalm? Hij wil ons tot Vriend, Leidsman en Raadgever zijn en wil ons bijstaan. Geloof het toch.”

De jonge vrouw antwoordde niet, met moeden tred ging zij naar huis.

Vol bange zorgen keken mevrouw Hartmann en Dora, en ook Adline den trein na, die den volgenden dag Wolfgang met zijn gezin wegvoerde. In tegenstelling met Margaretha was de jonge artist opvallend vroolijk, maar het wilde Dora voorkomen, dat deze vroolijkheid slechts voorgewend was. Ook lag er in zijn oogen een uitdrukking, die zij daarin vroeger nooit had waargenomen. Maar zij zei daarover niets tegen de anderen.

Adline ging van het station naar de Heidellers; zij kwam daar tegenwoordig zeer dikwijls, sedert Magdalena daar vertoefde. Dikwijls begeleidde zij haar vader en wanneer hij mevrouw Heideler op zijn rustige, geloofkrachtige wijze moed ingesproken had, keek zij steeds weer met nieuwen moed in de toekomst.

Langzaam en traag kroop de tijd in villa Heideler voort — razend snel ging zij daarentegen voor Hans Warner. Hij rustte niet. Mevrouw Heideler had in haar villa een kamer voor hem in gereedheid gebracht en nu zat hij menigen middag met Friedrich Brandt

samen, rekende en rekende steeds weer opnieuw. 's Avonds legde hij dan mevrouw Heideler zijn berekeningen voor en tenslotte konden zij alleen nog God danken, dat het verlies door den brand niet zoo belangrijk was, als zij aanvankelijk hadden gevreesd. Door vlijt en energie kon het verlorene in korten tijd weer teruggewonnen worden.

Maar deze uiterlijke dingen, hoe gewichtig zij ook waren, lieten toch voor het oogenblik het moederhart onbewogen, er stond heel iets anders op den voorgrond en niet alleen bij haar, doch ook bij alle andere leden van het gezin, — immers, vandaag na drie lange bange weken, zou een crisis in Erich's ziekte een beslissende wending moeten geven. Wentheim week niet van zijn bed, evenmin als Margaretha en de moeder. Hoe pijnigend langzaam ging de tijd!

Doodsche stilte heerschte er in het heele huis, hoewel Marie met alle energie er op lette, dat de noodzakelijke huiselijke arbeid werd verricht. Het was, als had de engel des doods reeds zijn zwarte vleugelen over de villa uitgespreid.

Eindelijk kwamen tegen den avond langzame schreden de trap af, — Ruth opende de deur, Gotthold trad binnen. Nog voor hij een woord kon spreken, jubelde zij het uit: „Gered!” — en „gered!” riep hij blijde.

Wie vermag de oogenblikken, die op zulk een boodschap volgen, te beschrijven! Het is onmogelijk. Maar de jonge arts roerde de juiste snaar aan, toen hij een dankgebed opzond.

In de ziekenkamer werd geen woord gesproken, de moeder had Magdalena in haar armen genomen en hield het bevende meisje vast omstrengeld. Nauwelijks waagden zij te fluisteren, om Erich toch maar niet in zijn rustigen slaap, die genezing moest brengen, te storen. Dan echter verliet Magdalena de kamer. Nu kwam het er op aan, op zijn hoede te zijn, want Erich mocht vooreerst haar aanwezigheid niet merken; elke opwinding moest vermeden worden.

Zij sloop naar haar kamer en ging in een kleine leunstoel zitten — hoe lang zou zij hier nog vertoeven — hoe zou alles nu verder gaan? Hoe goed was het toch, dat zij had geleerd onvoorwaardelijk op God te vertrouwen, hoe goed, dat zij wist, dat Hij haar zeker den weg zou wijzen, dien zij gaan moest. Bij alle vreugde was zij toch zeer droevig gestemd, — en toch poogde telkens weer een heldere straal van hoop in haar hart door te dringen.

Tegelijk was ook Ruth de kamer uitgegaan en wilde zachtjes de trap opgaan. Met een paar schreden was de jonge arts haar gevolgd.

„Ruth,” — hij hield haar handen vast, — de traplamp belichtte helder haar gezicht, dat vuurrood werd, — „hoe wist je, dat Erich gered was, voordat ik het gezegd had?”

„Ik las het in” zij bleef in radelooze verwarring in haar woorden steken en wilde haar handen loswringen — geen Marie kwam haar thans te hulp en hij hield haar handen vast, heel vast

„Ruth, wanneer je het in mijn oogen gelezen hebt, dan moet je daar ook reeds iets anders gelezen hebben, dan weet je, hoe innig lief ik je heb”

In het volgende oogenblik was de wereld om Ruth verdwenen en zij kwam eerst langzamerhand weer tot zichzelf, toen Gotthold haar moeder een paar minuten bij Erich wegreep en het kamertje der beide zusters binnenleidde.

Welk een blijdschap heerschte er thans in villa Heideler! Wel is waar klonken er geen dankliederen, zooals gewoonlijk bij zulke gelegenheden, maar daarvoor in de plaats stegen er warme dankgebeden op tot Gods troon. Hans had mevrouw Hartmann bericht gezonden, doch deze was alleen gekomen; Dora moest tengevolge van erge hoofdpijn thuis blijven.

En terwijl ginds bij haar familie zulk een groote vreugde heerschte, lag het meisje op haar donkere kamer op den divan en doorstreed nog eenmaal den bitteren strijd. Zij had dit leed zien komen — ja, het was naast haar voortgekropen, maar met geweld had zij den aanblik daarvan ontweken. Nu greep dit verdriet haar aan en hield haar vast

Toen mevrouw Hartmann thuis kwam, dacht zij dat haar dochter sliep en Dora liet haar in dien waan — het zou haar onmogelijk geweest zijn iets aangaande Ruth's geluk te vernemen. Zoo gingen er uren van diepe duisternis aan het meisje voorbij en zij zag niets dan haar eigen innig leed totdat zij naast dit leed den Eenen gewaar werd en zijn vriendelijke stem

troostend in haar hart weerklonk: „Ik ben het, vrees niet,“ totdat zij eindelijk, eindelijk Zijn hand kon grijpen en vasthouden. Toen werd alles stiller in haar.

Wel was de zware strijd nog niet teneinde, maar een sterke helper vond zij ook in haar meisjestrots, die niemand iets wilde laten merken van hetgeen zij leed.

Den volgenden dag werd zij met een boodschap naar den heer Von Stein gezonden. Zij trof Adline alleen thuis.

„Heb je reeds gehoord van Ruth's verloving, Dora?“ ontving deze haar.

„Ja.“

Had er iets bijzonders in den klank van die stem gelegen?

Adline trok haar haastig naar zich toe en zag haar onderzoekend aan.

„Dora?“

Heftig schreiend verborg Dora haar gezicht in Adline's schoot hoe dankte zij later God, dat Hij haar in Adline ter rechter tijd zulk een trouwe, oudere vriendin had geschonken, wie zij haar leed kon toe- vertrouwen, die met haar bad.

Aan den avond van dienzelfden dag kwam Adline een uurtje bij Magdalena; zij trof de vriendin voor het venster zittend met de handen in den schoot, — in een hoek van de kamer stond een geopende handkoffer.

„Wat is dat, Magdalena?“ vroeg zij, verwonderd naar den koffer ziende.

„Ik wilde vandaag afreizen,“ antwoordde deze zacht,

„maar mevrouw Heideler en dokter Wentheim willen mij niet laten gaan. Wat zal er nu moeten gebeuren, Adline, — ik kan toch niet hier blijven, wanneer Erich —” zij hield plotseling op.

„Blijf en wacht af,” raadde Adline.

„Ik ben bang voor hernieuwden strijd,” ging Magdalena na eenige oogenblikken verder, „je weet niet, hoe zwaar zulke aanvechtingen zijn.”

Gedurende eenige oogenblikken kwam weer die peinzende uitdrukking in Adline's oogen, — zij keek langs haar vriendin heen in de verte. — „Nee, je hebt gelijk, ik begrijp dat niet, maar, — wie van ons beiden is meer te benijden? Weet je niet „Beter een leven vol smart en leed, dan een leven zonder storm, maar ook zonder zon!””

„Maar, ga mee naar beneden, Marie weet dat ik ben gekomen en zij wacht op ons. Reis nog eens niet af, Magda.”

Het meisje vertrok niet.

HOOFDSTUK X.

Na een diepen, verkwikkenden slaap ontwaakte Erich eerst den volgenden morgen en keek verwonderd naar den vriend, die zich lachend over hem heenboog. Hij wilde zich oprichten, maar de dokter hield hem terug.

„Neen, neen, mijn jongen, rustig blijven liggen,” hij reikte hem wat wijn toe; „wij hebben namelijk een beetje „ziek-zijn” gespeeld en daarom mag je nu ook zelfs niet spreken en alleen maar rustig slapen.”

Erich sloot gehoorzaam de oogen en trachtte de woorden van Gotthold te begrijpen, — het wilde niet goed gelukken, een weldadige moeheid overmande hem en hij was spoedig opnieuw ingeslapen.

Magdalena kwam van nu aan slechts zelden in de ziekenkamer, en alleen, wanneer men vast kon aannemen, dat Erich niet direct ontwaken zou. Maar ook dan zat zij achter een groot kamerscherm verborgen, steeds bereid, direct uit de kamer weg te sluipen. Met diepen weemoed rustte haar blik dan op het zoo mager en bleek geworden gezicht van den geliefden man, en de onzekerheid, waarin zij leefde, wilde haar dikwijls moedeloos maken. Maar steeds weer nam zij haar toevlucht tot de Bron van kracht en zeide dikwijls

zacht tot zichzelf: „Hij zal het wel maken.” Dat hielp steeds weer.

Erich sliep de volgende dagen zeer veel, maar toch niet zooveel als men wel geloofde. Hij had spoedig ontdekt, dat hij zeer ziek was geweest en nu peinsde hij er over na, hoe die ziekte toch ontstaan was en wat er aan voorafgegaan was. Langzamerhand keerde de herinnering terug, — dat was omstreeks acht dagen later — en plotseling richtte hij zich met geweld op en vraagde angstig :

„Moeder, — de fabriek . . . ?”

Tot mevrouw Heideler's groote verlichting trad juist de dokter binnen en zag direct haar schrik. Voorzichtig vertelde hij den vriend het noodzakelijkste en besloot lachend :

„Zulk een afgebrand gebouw wordt slechts schooner en grooter weer opgebouwd, lieve jongen, daaraan is niet zooveel gelegen. Haast je wat om gezond te worden, opdat je gauw kan gaan bouwen.”

„En wie redde mij van den zekeren dood?” vroeg Erich gespannen.

Met een diepen blik zag zijn moeder hem aan.

„Hans Warner, mijn jongen.”

Toen viel Erich in de kussens terug en sloot de oogen. De kleur kwam en verdween in het bleeke gezicht. Eindelijk keek hij beiden aan en sprak: „Vertel mij alles precies.”

En zij vertelden. Toen zij spraken van de verdenking van brandstichting, die echter niet bewezen kon worden,

kwam er een eigenaardige trek in Erich's gezicht. Zijn moeder verzweeg hem ook niet, dat Hans alles met den procuratiehouder had geregeld, wat te regelen was en dat zij nu allen slechts op zijn genezing wachtten, om met het bouwen van een nieuwe fabriek te beginnen. Een voorloopig ontwerp daartoe had Hans ook reeds bij een architect laten maken.

Erich antwoordde niets. Weer lag hij een poos stil met gesloten oogen.

Marie kwam binnen. Met schijnbare spanning had Erich opgekeken, — teleurgesteld gleed zijn blik zoekend door de kamer, Gotthold had dezen zoekenden, vragenden blik reeds een paar maal bemerkt. Zou hij vermoeden?

„Was er buiten jullie nooit iemand anders hier?“ vroeg Erich plotseling en zag hem scherp aan.

„O, allerlei menschen, al je goede vrienden, dat spreekt toch vanzelf,“ lachte Gotthold onbevangen.

Het meisje bracht het middageten en schertsend zei Marie :

„Laat nu je grootste zorgen eens aan dit duifje besteed zijn, Erich, daarmee doe je op het oogenblik het beste werk. Dan een flinke middagslaap en een lekker kopje koffie en zoo maar voort, — dan begin je binnen acht dagen te bouwen.“

Erich zag haar met een innigen blik aan,

„Kun je dan toch nog van mij houden, Marie?“

„O, Erich!“ zij drukte een kus op zijn voorhoofd en draaide zich snel om.

's Middags sliep Erich en als steeds nam Magdalena stil haar plaats in. Met eidelooze liefde keek zij naar den slapende; nu vlijde zij het hoofd op de leuning van den stoel — het verpleegstersmutsje had zij op verzoek van mevrouw Heideler afgezet, — haar blik gleed droomend door het venster over het stille landschap daarbuiten.

Geboeid keek Erich door zijn halfgesloten oogleden naar het meisje, — zijn slaap was vandaag maar een kleine sluimering geweest, alles, wat hem door zijn moeder en Gotthold verteld was, had hem zeer aangegrepen. Hij waagde het niet, zich te bewegen, uit angst, dat zij dan zou weggaan, — maar nu wist hij ook, dat het geen vergissing was, dat hij reeds meerdere malen had gemeend haar te zien. Zij was daar, was bij hem, — sedert wanneer, — hoe lang reeds? En zou zij weer van hem weggaan? Neen, neen, nu liet hij haar niet meer gaan — hij sloot zijn oogen, zijn ziel zag op naar dien sterken God, die zich in Zijn macht en reddende liefde in het doodsgevaar aan hem had geopenbaard en die hem heden met zulk een genade tegenkwam. Erich herinnerde zich sedert vanmorgen zeer nauwkeurig die paar seconden, dat hij in het grootste gevaar verkeerde, — God was hem te sterk geworden en had overwonnen, — maar nu wilde hij zich ook laten overwinnen.

Onwillekeurig ademde hij diep en maakte een kleine beweging — geruischloos wilde het meisje achter het kamerscherm verdwijnen.

„Magdalena” — een roepen vol liefde en angst.

Daar knielde zij naast zijn bed, hij omvatte haar zoo vast, als hem met zijn zwakke krachten mogelijk was en zij legde in sprakeloos geluk het blonde hoofd naast het zijne.

Heel zacht trok dokter Wentheim, die juist wilde binnenkomen, de deur weer dicht en ging naar de moeder om haar de goede, zoo lang en bang gehoopte boodschap te brengen. Toen mevrouw Heideler een half uur later bovenkwam, zat Magdalena stil naast het bed van Erich, hun beide handen rustten in elkander en de oogen glansden vochtig.

„Moeder,” hij strekte een hand naar haar uit, „zegen ons! — Wij willen samen den levensweg bewandelen, — maar zij wil mij ook een trouwe hulp zijn op den weg ten eeuwigen leven. God vond mij, — en ik wil Hem voortaan trouw navolgen.”

Een straal van eeuwigheidslicht scheen door het ziekenvertrek, groote heilige vreugde vervulde de harten en liet hen in zwijgende aanbidding zich buigen voor het werk Gods.

„Is Hans thuis, moedertje? Wilt u hem boven sturen?” vroeg Erich eindelijk.

„Wat gaarne, mijn lieve jongen!” Na een kus op zijn bleeke voorhoofd ging mevrouw Heideler naar beneden.

Weinige oogenblikken later kwam Hans binnen. Hij was van blijde opwindung bijna even bleek als Erich; met haastige schreden liep hij op het bed toe.

„Hans, mijn redder, hoe zal ik je danken! Wil je mij mijn barschheid vergeven, niet meer daaraan denken?”

Erich had beide handen naar zijn zwager uitgestrekt, deze nam ze met een hartelijken druk aan.

„Toe, Erich, laten wij daarover niet spreken. Het verleden is voorbij. Wij willen trouwe vrienden zijn....”

„En ware broeders,” viel Erich hem in de reden.

Daar keek Ruth's lachend, gelukkig gezichtje naar binnen, de anderen volgden, — een zeldzaam feestelijk, vroolijk half uur doorleefden zij allen hier boven, totdat Gotthold met beslistheid rust verlangde voor Erich.

Nu ging de genezing snel vooruit. Spoedig mocht Erich een poosje opstaan en nu werd de drievoudige verloving in besloten kring gevierd.

Tot Ruth's verdriet ontbrak haar nicht Dora op dit zeldzaam schoone feest. Zij was drie dagen geleden naar Berlijn gereisd om de familie Hartmann te bezoeken en te zien hoe Margaretha het maakte. Adline had dit plotseling dringend noodzakelijk gevonden, de anderen konden weliswaar op dat oogenblik de noodzakelijkheid daarvan niet inzien, maar Adline bleef bij haar besluit en zette het door dat Dora vertrok.

Maar daarvoor in de plaats waren Fromberg en zijn vrouw van Görlitz gekomen, — zij wilden toch ook naar een geschikte woning zoeken.

De professor was blij, dat de verloving van Magdalena nu toch tot stand gekomen was en hij sprak zijn groote vreugde daarover onverholen uit

tegenover Adline, die aan den avonddich naast hem zat. Zij lachte, en verdedigde met warmte en overtuiging het standpunt van haar vriendin.

Merkwaardig, dat hij tegenover die klare, blauwe meisjesoogen zijn vrijere gedachte niet zoo onomwonden kon uitspreken. Het was eigenlijk ook niet noodig, want door zijn zuster moest zij toch met zijn inzichten bekend zijn. Zij bracht zeker daarom dan ook spoedig het gesprek op zijn boek, vraagde met veel belangstelling naar dit en dat en spoedig waren zij geheel verdiept in een levendig gesprek. Adline had, evenals Magdalena, een verpleegsters-cursus bijgewoond, hield van dit beroep, hoewel zij het niet uitoefende en dientengevolge vond de professor, dat zij veel begrip had van zijn speciaal vak. Dit verblijdde hem en de gedachte, later in Göttingen dikwijls met haar en haar vader samen te kunnen zijn, was hem dan ook zeer aangenaam.

Toen Adline dien avond op haar kamer alleen zat en den dag nog eens aan haar geest liet voorbijgaan, bleven haar gedachten zich langer met professor Fromberg en zijn vrouw bezig houden. Zij kende Wanda en de verhoudingen in den huize Fromberg door Magdalena tamelijk goed, maar zij was nochtans verrast door de schoonheid van de jonge vrouw. Daarentegen vond zij haar werkelijk een zeer alledaagsch mensch; onwillekeurig moest zij bij die gedachte lachen. Maar dan werd zij plotseling ernstig en had medelijden met professor Fromberg.

Den volgenden dag vertrokken Hans en Gotthold. Buiten echter op het met puin bedekte fabrieksterrein begon een rustelooze werkzaamheid, welke mogelijk gemaakt werd door het zachtere weer, dat intusschen ingetreden was. Er werd begonnen met de uitgravingen voor den bouw van belangrijk uitgebreide fabrieken, die van alle bouwkundige en technische volmaaktheden zouden worden voorzien. Ook de firma zou een verandering ondergaan, — na het huwelijk van Marie, dat in Mei zou plaats vinden, zou de firma heeten: Erich Heideler & Co. De deelgenoot was Hans Warner.

Een dag later vertrok ook professor Fromberg met zijn vrouw. Het was de door hen bepaalde tijd en zoo behoefde niemand voorloopig er iets van te weten, wat de inhoud was van het telegram, dat hij vanmorgen vroeg ontvangen had. Zijn plaatsvervanger zond het hem. Alsof de bliksem voor hun voeten was ingeslagen, zoo trof hem en zijn vrouw Wanda de inhoud: „Advocaat Hellmar vanmorgen vroeg dood gevonden. Direct terugkomen.”

Wat was er gebeurd? Een ongeluk? Uitgesloten! Jochem herinnerde zich maar al te duidelijk het gesprek, dat hij indertijd met zijn zwager in de club had en waarop later nog menige toespeling was gevolgd, welke toespelingen alle spraken van het innige geluk, dat Martin zich ging veroveren, — zonder dat hij daarover ook maar met een woord iets naders had verraden. De verhouding tot zijn vrouw was ook dezelfde gebleven, — in zijn beroep was hij algemeen bemind en

geacht, zijn collega's zagen tegen hem op, — wat kon het dus zijn?

Zijn zenuwachtige vrouw stelde hij zoo goed hij kon gerust, ofschoon hij zichzelf slechts met alle moeite tot kalmte dwong. Hoe lang, hoe eindeloos lang werd de reis naar huis! Zwijgend volgde Jochem zijn gedachtenloop, hoogstens onderbroken door een medelijdenden uitroep van Wanda over haar zuster, die zeker geheel gebroken zou zijn, — of scherpe, liefdelooze woorden over Hellmar.

Sarcastisch antwoordde hij tenslotte:

„De verhouding tusschen Martin en Gerda was, dank zij de houding van je zuster, van dien aard, dat zij zich als onbeperkt bezitster van het althans nog tamelijk groot vermogen van haar man, wel spoedig zal weten te troosten. Van liefde was toch bij haar geen sprake, zij trouwde haar man alleen, om toch maar geen oude jongejuffrouw te worden. Dat is maar al te goed bekend. Het past je echter niet over Hellmar een oordeel te vellen, — je weet niet en zoudt ook zeker niet kunnen begrijpen, wat hij heeft geleden, alvorens hij dien vreeselijken stap deed.”

Daarop zweeg zij beleedigd.

Eindelijk hadden zij het doel bereikt en reden direct naar haar zuster. Zij vonden Gerda in voorname rouwkleeding, — het schoone gezicht van de slanke vrouw scheen als van steen. Zij huiverde van ontzetting, toen Jochem naar de bijzonderheden informeerde en slechts met moeite bracht zij er uit, dat haar man gisteren

van de rechtbank niet naar huis was gekomen en men hem 's morgens om zes uur dood, — de revolver had hij nog in de hand, — op het kerkhof bij een versch gedolven graf had gevonden. Een reden tot deze daad was haar onbekend.

Jochem en Wanda namen de hoogst zenuwachtige vrouw met zich mede, evenals de beide dienstboden, en sloten het huis. Het lijk van den advocaat was in beslag genomen, — Gerda wilde ook in geen geval, dat het werd thuis gebracht. Jochem stemde er in toe, dat de begrafenis zoo onopgemerkt mogelijk zou geschieden.

Hij bracht de dames naar huis en spoedde zich dan naar zijn kliniek. De zuster, die sedert het vertrek van Magdalena de leiding had, gaf hem een verzegelden brief, dien een dienstman vanmorgen vroeg had bezorgd en welks adres slechts zijn met een bevende hand geschreven naam vermeldde. De zuster vertelde hem, dat de stad vol was van den zelfmoord van den advocaat en men tevergeefs trachtte een reden te vinden.

Jochem antwoordde verstrooid, — snel ging hij door de verschillende zalen en keek naar enkele patiënten; dan ging hij naar huis. In zijn kamer scheurde hij den brief open, — hij wist, dat hij hier opheldering zou krijgen, — en hij kreeg ze

Het was geen lange brief, die voor hem lag en toch kon hij met het lezen daarvan niet klaar komen

„Wanneer je deze regelen ontvangt, ben ik niet meer.

Ik kan niet langer leven met deze, — deze schuld, met deze ellende! Je was mijn vriend, de eenige dien ik vertrouwde, je zult thans alles weten, je zult mij begripen. Leer van mij het eens beter te doen, wanneer je waardig geacht mocht worden te vinden, wat ik bezat en niet hoog genoeg schatte.”

In korte trekken schreef de advocaat hem dan verder, hoe hij op een feestje Elisabeth Mühlen had leeren kennen en spoedig van ganscher harte had lief gekregen, daar hij gelegenheid had gevonden haar dikwijls te ontmoeten. Jochem herinnerde zich deze dame zeer goed, die hij ook kende en die door haar geestig temperament en haar vriendelijkheid zeer bemind was. Hellmar bemerkte spoedig, dat deze liefde een innige en ware was en stelde alles in het werk om bij Elisabeth beantwoording te vinden. Hij was zich zijn drijven en de gevolgen daarvan ten volle bewust. Het gelukte hem na lang aanhouden en zwaren strijd niet slechts Elisabeth's liefde te winnen, doch ook haar woord om de zijne te worden, zoodra hij gescheiden zou zijn. Daartoe was hij bezig materiaal te verzamelen. Hij schreef over het ontzaglijk rijke geluk, dat voor hen beiden in hun liefde ontstond, welke liefde echter absoluut rein was, — „mijn Elisabeth was mij een kleinood een edelweis, schoon en stralend,” schreef hij.

Maar de grootheid van haar liefde prikkelde hem om ze op de proef te stellen teneinde te zien hoe diep die liefde was en om ze nog steeds meer te zien groeien.

Hij begon haar schijnbaar te verwaarloozen, haar koeler te bejegenen, — vond haar betooverend met de uitdrukking van leed in haar oogen en deed alles om het weer goed te maken en, — begon het spel van voren af aan. Het kwam tot herhaalde woordenwisselingen tusschen hen, — totdat hij voor acht dagen een brief van haar ontving, waarin zij klaagde, dat zij niet meer kon strijden, haar krachten waren uitgeput, — zij had te veel geleden onder de gedachte, dat zij zijn liefde niet meer geheel bezat, en het was maar het beste, dat zij van elkander scheidden, — voordat het misverstand te groot en te zwaar werd.

Hij spoedde zich naar haar toe, — zij was met haar tante, bij wie zij inwoonde, een paar dagen op reis gegaan, zeide het dienstmeisje, waarheen wist zij niet. Hij kwam terug, maar zij was nog niet thuis. En dan bracht de tante haar drie dagen later thuis; bij een wandeling in het bosch, alleen, moest zij in een kleine beek zijn gevallen men vond haar dood.

„Vanmiddag is zij begraven Jochem, weet je wat berouw beteekent, wat berouw is? Neen, — je weet het niet, — waak er voor. Ik dwaas, ik dwaas! Begrijp je, dat ik met deze schuld niet langer kan leven? Ik doodde het geluk van ons beiden, ik doodde Elisabeth aan een ongeluk in het bosch geloof ik niet. Had zij niet dikwijls genoeg gezegd, dat het verlies van mijn liefde haar zou dooden, en dan zal ik voortleven? Wat is het leven! Met den dood is toch alles uit, — waarom nog met dit berouw leven? Ik

kan het niet. Vernietig dezen brief, — Elisabeth's naam moet rein blijven. Sta Gerda terzijde. Hellmar."

Jochem was als versuft, toen hij deze regelen telkens en telkens weer las ontzetting greep hem aan! Hoe kon Hellmar zoo handelen! De anders zoo koel en helder denkende man moest wel blind zijn geweest in zijn zucht naar „steeds meer liefde", zooals hij schreef! Ontzettend! Nooit had hij zooiets voor mogelijk gehouden!

Men had toch wel gelijk, wanneer men Hellmar's daad toeschreef aan een aanval van zwaarmoedigheid, — in elk geval moest de publieke opinie bij deze veronderstelling blijven. Dan stond hij op, stak een kaars aan en verbrandde den brief, — opende het venster en strooide de asch naar buiten.

„Hoe zou mevrouw Heideler, hoe juffrouw Adline en haar edele vader, hoe Magdalena over deze zaak denken?" kwam hem plotseling in den zin. Een onbehagelijk gevoel bekwam hem; hij hoorde het oude raadslid al zeggen: „Van menschen zonder God, zonder geloof, kan men niets anders verwachten dan sombere vertwijfeling, wanneer zij op de ruïne van hun geluk staan. Men moet er zich ook niet over verwonderen, wanneer zij tot het bereiken van hun levensidealen verkeerde wegen inslaan. Men mag ze echter ook niet veroordeelen. Door Gods genade ben ik, die ik ben . . ."

Ja, zoo zouden zij wel allen spreken, — ook Erich, — Erich, die eens net zooveel of zoo weinig geloofde

als hij zelf en thans had erkend, dat er een eeuwigheid, een God van macht en liefde bestond, een Verlosser, die zich voor hem had geofferd, — wien hij zich geheel had overgegeven Dat waren Erich's eigen woorden geweest.

Tot in het diepst van zijn ziel ontroerd liep hij de kamer op en neer. Wanneer er een God was, — een eeuwigheid, — waar — waar was Hellmar dan nu, — hoe stond hij voor dezen God?

Dwaasheid, — die onzalige geschiedenis met zijn zwager maakte hem zenuwachtig, — zij was er waarlijk wel voor geschikt om hem opgewonden te maken!

God — eeuwigheid, — neen! Droombeelden! De geest van den modernen tijd wist wel beter. En men kwam er verder mee.

Hij zag plotseling Adline von Stein's klare blauwe oogen voor zich, hoe zij eergisteren, op den avond van de verloving, met zulk een innige overtuiging Ruth Heideler begeleidde, die voor de avond-godsdienst-oefening met zooveel gevoel en overgave het wonderschoone lied van Becker had gezongen, welks steeds terugkeerende slotregel luidde:

„Maak mij zalig, o Jezus.”

Hij hoorde, hoe allen dan instemden:

„Nader mijn God tot U, U naderbij —.”

en hij had weer hetzelfde vreemde gevoel van eergisteren hij kwam zichzelf bijna als vreemdeling voor in dezen kring van menschen, die hem allen zoo

lief waren en hij begreep en voelde in zijn binnenste, dat zij iets beters bezaten dan hij

Onzin, — dwaasheid, — hij, de moderne denker, de dokter, de navorscher Alles was slechts het gevolg van Hellmar's ongelukkige daad wat ging hem Adline von Stein aan, — wat die beide liederen! Hij bleef die hij was, — de geleerde professor van de moderne richting.

HOOFDSTUK XI.

Meer dan twee jaren waren voorbij gegaan. Dag na dag vervloog, de een gelijk aan den ander, — en elk had zijn eeuwigheidswaarde. — Maar hoeveel menschen wisten en begrepen dat? En die het begrepen, handelden die er ook naar? Moesten juist zij niet dikwijls klagen over nutteloos doorgebracht tijd? Over door nalatigheid, liefdeloosheid, hardheid, humeurigheid verloren uren?

Twee jaren, — hoeveel houden zij in aan vreugde voor den een, — aan droefheid voor den ander! Hoeveel wordt er niet in een dag tijds in het leven veranderd — hoeveel in twee jaren!

Er was ook in den familie- en vriendenkring te Göttingen veel veranderd.

Spoedig nadat in het voorjaar en den zomer na den brand de drie huwelijken hadden plaats gehad, werd mevrouw Hartmann ziek en overleed reeds na weinige dagen. Het kwam zoo plotseling, zoo schielijk, dat Wolfgang niet eens tijd had gehad om aan het sterfbed van zijn moeder te komen. Ook bij de begrafenis kon hij niet aanwezig zijn; een kort telegram meldde Dora, dat Margaretha hem een dochttertje had geschonken en zwaar ziek lag. In hoeverre dit bericht waarheid

was, kon men niet beoordeelen. Want toen Dora direct na de begrafenis tot Margaretha's verpleging wilde afreizen, kwam een nieuw telegram, meldende, dat het beter ging en haar komst overbodig was. Dora verhuisde eerst naar haar tante Heideler, die de bovenste verdieping der villa had betrokken; een half jaar later ging zij naar Bethel bij Bielefeld, om aldaar te helpen in de kinderverpleging.

Mevrouw Heideler liet haar nicht ongaarne gaan, want zij had juist haar bij voorkeur om zich heen. Maar zij wist ook, dat zij niet aan zichzelf mocht denken, — jonge menschen moeten voorwaarts in het rijke, volle leven, moeten hun bestemming, om van anderen te leeren en de menschheid op eenigerlei wijze te dienen, nakomen, wil hun leven niet nutteloos en hun geest niet arm worden en verkwijnen. Bovendien vermoedde mevrouw Heideler, dat haar nicht een zware beproeving had doorgemaakt en arbeid voor haar iets noodzakelijks was, — en zij had een schoon werk uitgekozen!

Mevrouw Heideler leidde thans een rustig leven, waarin zij innerlijk steeds rijper werd en dieper inzicht kreeg in de gedachten des vredes, die de Heer over haar huis, over Zijn volk, over de geheele menschheid had. Er ging een adem des vredes uit van deze fijne vrouwengestalte, wier vriendelijk gelaat thans door sneeuw wit haar omlijst was.

Met welk een blijdschap werden de tweelingen Heinz en Erik begroet, wanneer zij door de kinder-

juffrouw boven werden gebracht. Het waren kinderen van Marie, die met haar man op de benedenverdieping hun huis hadden ingericht. Aan den overkant in de kleine, nieuwe villa, die aan de andere zijde van de straat gebouwd was, woonde Erich met zijn jonge vrouw. Achter de heldere venster-ruiten, waarvoor de hagelwitte gordijnen hingen en het wemelde van bloemen, woonde het geluk, zonnig en vroolijk, woonde een sterk, vast geloof, gegrondvest op den eeuwigen, sterken God, woonde de liefde, die haar oorsprong had in de bron der al-omvattende liefde tot Jezus, die terwille van den jammer der menschheid haar hartebloed en leven had gegeven ter verlossing van schuld en zonde voor allen.

Met innige, hartelijke vreugde keek Dora naar den overkant naar de vroolijke villa en innige gebeden stegen omhoog, dat toch ook bij Marie en Hans zulk een geluk mocht wonen. God had hun geschonken wat aan de overzijde nog ontbrak, rijke, nieuwe vreugde in de kleinen, en toch was er geen volkomen elkaar-begrijpen tusschen de beide echtgenooten. De schuld lag voor alles bij Marie, die, nadat zij getrouwd was en nu geregeld met Hans samenleefde, langzamerhand allerlei kleinigheden op hem aan te merken had. Daarbij was zij uiterst sentimenteel geworden en verlangde zij van haar man, dat hij haar zeer ontzag. Hans lachte eerst goedig, doch dan werd hij soms boos.

De moeder merkte spoedig, dat het jonge, duur gekochte geluk in gevaar was, maar zij vertrouwde dat

God, die beiden, die Hem toch wilden dienen, wel zou terechtbrengen. Zij wilde in elk geval niet eerder, dan wanneer het dringend noodzakelijk was, er zich in mengen.

Erich en Hans werkten samen voortreffelijk en begrepen elkaar steeds beter. De fabriek was reeds lang weer aan den gang en toonde belangrijk vergrootte, mooie gebouwen. Het productie-vermogen der firma werd steeds grooter; er rustte zichtbaar zegen op het werk.

Er werd een zeer levendige verbinding onderhouden met het zendings-station daarginds over den oceaan, in het sprookjesland Indië. Regelmatig ging er elke week een brief van hier naar ginds en even regelmatig kwam er telkens van daar een op moeder's schrijftafel. Reeds vóór zijn huwelijk had Wentheim een beroep als zendings-arts naar Indië ontvangen en met groote blijdschap had hij zoowel als Ruth dit beroep aanvaard. Nu waren zij reeds bijna twee jaren daarginds en Ruth's brieven vloeiden over van stralend, jubelend geluk en van innige dankbaarheid daarvoor, vooral toen God haar na een jaar een dochttertje schonk. De bezigheid van haar man roemde zij steeds weer; hij oefende met geschikte, zekere hand zijn beroep uit, zoodat menige genezen kranke bewogen werd zijn hart voor het zendingswerk te ontsluiten. Gotthold schreef niet zoo vaak, zijn tijd liet het niet toe. Maar ook uit zijn korte berichten sprak het geluk en hij schreef steeds weer, hoe goed zijn vrouw zich

kon schikken in haar lang niet lichte taak, hoe zij niet slechts zijn zonneshijn was, maar ook door haar zonnig wezen aller harten wist te winnen en hem juist daardoor een rechte hulp bij den arbeid was.

Ook tusschen den huize Fromberg en villa Heideler heerschte een goede verstandhouding en een regelmatig verkeer. De professor had zich spoedig veel sympathie verworven in de toon-aangevende kringen der stad en men ging graag met hem om. Minder echter met zijn vrouw, wier schoonheid eerst wel bekoorde, doch wier karakter bij nadere kennismaking afstootte. Magdalena en mevrouw Heideler gaven zich alle moeite om op Wanda een goeden invloed uit te oefenen, doch het wilde niet goed gelukken. Hoe kon het ook, daar zoowel zij als haar man zich tegen elke beïnvloeding van hun innerlijk wezen verzetten. Overigens was de verhouding tusschen deze beiden tamelijk dezelfde gebleven, hoogstens nog eenigszins koeler geworden. Zij waren echter te tactvol om dit aan de buitenwereld te laten merken en golden algemeen voor een gelukkig paar.

Gerda Hellmar had zich met het groote vermogen van haar zoo plotseling gestorven man spoedig getroost en nauwelijks een jaar later was zij in Oostenrijk weer getrouwd. Jochem was van harte blij, dat zijn vrouw althans op deze wijze aan den minder goeden invloed van haar zuster was onttrokken.

Maar een andere omgang, waarvan hij voor zich en ook voor Wanda zooveel had verwacht, was niet

tot stand gekomen. Het raadslid von Stein en Adline moesten spoedig na Marie's huwelijk naar het zuiden vertrekken. Adline was lijdend geworden en de doktoren verlangden dringend verandering van lucht. Daarbij kwam nog, dat de oude heer katarale bronchitis kreeg, die maar niet wilde genezen en dus besloot de heer von Stein om dien zomer naar Zwitserland te gaan en den winter in Italië door te brengen. Het huis te Göttingen werd gesloten en tot oprecht leedwezen van allen vertrokken de Von Steins, overladen met de warmste zegenwenschen. Adline kon voor de reis niet meer naar Berlijn gaan om Margaretha op te zoeken, hoe gaarne zij dit ook had gedaan. Haar gezondheid liet het niet toe. Ook had Margaretha haar geschreven, dat zij een andere woning had betrokken, welker ruimte eenigszins beperkt was, zoodat haar zuster onmogelijk bij haar kon logeeren. Adline had zich zeer daarover verbaasd, maar daar de brief van Margaretha overigens geheel als altijd klonk en ook nog gewag maakte van eenige goede verkoopen, die Wolfgang had gedaan, stelde zij zich gerust.

Na verloop van tijd ging het Adline weer beter, ja, zij genas geheel en er werd besloten naar Göttingen terug te keeren. Daar trof echter alle vrienden plotseling het bericht, dat de heer von Stein was heengegaan. Terugkomend van een wandeling trof Adline haar vader, dien zij frisch en vroolijk verlaten had, dood in zijn stoel. Zij was diep bedroefd en verslagen, maar bij den aanblik van de kalme, vredige uit-

drukking op het lieve, oude gezicht, werd zij steeds rustiger en zag opwaarts naar den troon Gods, naar de heerlijkheid, waar de gestorvene tijdens zijn leven zoo dikwijls reeds met zijn verlangens en gedachten had vertoefd en waar hij nu aanschouwde, wat hij hier had geloofd. Met warme deelneming werd Adline aan het station door haar vrienden ontvangen, toen zij met het stoffelijk overschot van haar vader naar Göttingen terugkeerde. Daarna had de begrafenis plaats, waarbij noch Wolfgang noch Margaretha tegenwoordig waren.

Den volgenden dag ontving Adline een brief van haar zuster, in antwoord waarop zij haar schreef, oogenblikkelijk van haar man weg te gaan en met haar beide kinderen in de ouderlijke woning terug te keeren. Zij zouden dan verder overleggen, wat haar te doen stond. Maar Margaretha schreef daarop terug: „Neen; en of ik ook in de ellende omkom, ik kom niet. Ik heb hem trouw beloofd en houd mij daaraan. Nog nooit zijn wij, Steins, ons woord ontrouw geworden. Eens zal er aan alle ellende een einde komen, — dus ook aan deze. Zal ik moeten bidden? God helpt jou wel, Adline, maar mij niet meer. Ik heb geloof en vertrouwen verloren. Kom als 't je blijft niet hierheen, want je zoudt mijn ellende nog slechts kunnen vergrooten en toch niet kunnen helpen.”

Mevrouw Heideler ried Adline aan in geen geval naar Berlijn te gaan . . . „je tegenwoordigheid wordt niet verlangd, maar jou en mijn gebeden kunnen ze

niet verhinderen. En God zal voor die menschen, waarvoor zooveel gebeden wordt, zeker een weg vinden waarop Hij hen ontmoet en hen overwint."

Adline was eerst zeer ontdaan en het duurde eenigen tijd voor zij tot rust kwam; zij was over haar zuster zeer in zorgen. Maar toch overwon steeds weer haar vertrouwen op den God der liefde, dien haar lieve vader zoo onwrikbaar vertrouwd had.

Zij was in deze weken meestal bij Magdalena, ook de Frombergs hadden haar herhaaldelijk uitgenoodigd. Den professor boeide steeds meer haar diepe karakter, haar rijk zieleleven, dat zich bij deze en gene gelegenheid openbaarde. Zij stelde ook veel belang in de oogheekundige kliniek, waarvan hij de leiding had en zij gaf gaarne gehoor aan zijn uitnoodiging om met Magdalena samen hem daar eens te komen opzoeken en alles in oogenschouw te nemen.

Zoo waren er eenige weken na den dood van haar vader verlopen en Adline dacht er ernstig over, en sprak er ook met haar vrienden over, om haar krachten in dienst te stellen van de een of andere christelijke of sociale liefdadigheidsinstelling. Op zekeren dag echter kwam Magdalena met haar broeder bij haar en de professor verraste haar met het verzoek om in zijn kliniek de hoofd-verpleegster als assistente ter zijde te staan.

Zij was hierover zeer verheugd doch twijfelde er eerst aan of zij wel voor deze taak geschikt was.

„U zult zich zeer spoedig in alle dingen weten te

schikken, juffrouw Adline," zeide hij met een warmen blik, „ik zelf zal u veel dingen leeren en daar u een cursus voor verpleging heeft meegemaakt en veel belang stelt in de oogheekunde, zal het u niet moeilijk vallen. Magdalena had ook niet meer dan u geleerd en werd later mijn beste hulp in Görlitz."

Hij hield haar zijn hand voor: „Sla toe, juffrouw Adline." Zij kon niet anders en legde haar hand in de zijne en hij omsloot die met een vasten druk.

Reeds den volgenden dag aanvaardde zij haar nieuwe taak, die haar van het eerste oogenblik af verheugde. Zij werkte zich spoedig er in en het duurde niet lang of de professor riep nu en dan zelfs bij operaties hare hulp in. Het was dan ook langzamerhand als van zelf gekomen, dat Adline zijn rechterhand werd evenals Magdalena dit vroeger was. Daarbij kwam nog, dat Adline spoedig aller harten had veroverd en haar lieve, hartelijke persoonlijkheid oefende een weldadigen invloed uit op de zieken. Zij beschouwde in stilte haar arbeid, zooals zij eens tot tante Dora en Magdalena had gezegd, niet als een beroep maar als zendingswerk, waarbij haar de gelegenheid werd geboden om andere menschen, die door het lijden bijzonder ontvankelijk en weekhartig geworden waren, iets te vertellen van wat zij zelf innerlijk had ondervonden. Zij las ook gaarne voor en was er steeds op bedacht iets te kiezen, waarmede de zieken zich in hunne gedachten verder konden bezig houden.

Het gebeurde dan ook wel, dat de professor er bij kwam; toen zij de eerste keer wilde ophouden, gaf hij haar een wenk dat zij moest doorgaan en naderhand zeide hij tot haar: „Het doet ook mij goed iets anders te hooren, juffrouw Adline.”

Zoo vond hij haar ook eens, toen zij iets uit den bijbel voorlas.

„Meent u werkelijk, dat de bijbel iemand van nut kan zijn?” vroegde hij later toen zij in zijn spreekkamer de instrumenten opborg.

„De bijbel op zichzelf niet,” antwoordde zij, „maar Hij, van wien de bijbel spreekt en op wien hij wijst.”

„Dat is mij onbegrijpelijk, juffrouw Adline. Deze Jezus, van wien de bijbel spreekt, heeft voor mij niets te beteekenen en staat bij mij op dezelfde hoogte als Plato en Socrates, maar heeft voor mijn eigen leven noch nut noch eenige practische waarde.”

Zij zag hem met haar heldere blauwe oogen aan, — de blik drong diep in zijn binnenste.

„Dat geloof ik, professor. De oude vraag van Pilatus: ‚Wat zal ik doen met Jezus’ wordt ook thans nog ontelbare malen herhaald. Ik kan daarop niet met lange of geleerde uiteenzettingen antwoorden, ik kan slechts dit zeggen; wie innerlijk iets groots beleefd heeft, wie met zijn eigen ik niet in het reine kon komen en dan Jezus ontmoette, wie zich door Hem zijn wondeplekken liet aanwijzen en genezen, dien werd Hij tot een vooraanstaande persoonlijkheid, die het middelpunt vormt van het gansche in- en uitwendige leven. En die

kan dan ook niet anders dan aan hun, die er slechts weinig of in 't geheel niets van weten, daarvan getuigen."

Hij zweeg.

Maar hij kwam toch vaker dan vroeger wanneer zij hier of daar voorlas en wist dan het gesprek te brengen op vragen betreffende het zieleleven.

„Ik kan het helaas niet veranderen," zei hij op zekeren dag na een dergelijk gesprek, „ik weet niet wat ik met Jezus moet beginnen, ofschoon ik mij de moeite getroostte veel over Hem te lezen en na te denken. Ik geloof zeker, dat u, juffrouw Adline, en al onze naaste vrienden hier misschien veel gelukkiger zijn in uw geloof dan ik en medelijden hebben met mij, — ofschoon ik mijzelf absoluut niet beklagenswaardig voorkom."

Zij zag hem bedroefd aan, — hoeveel had zij juist voor dezen man gebeden, hoezeer wenschte zij, dat hij, juist hij, dit innerlijk geluk mocht vinden!

Zij zwegen beiden.

In gedachten verzonken zag hij toe hoe zij alles in orde bracht voor een operatie.

's Avonds waren zij bij Magdalena en Erich. Er heerschte een vroolijke stemming, alleen de professor was stiller dan anders. Na het avondeten werd er wat gemusiceerd. Warner had een mooie bariton, Adline begeleidde hem met veel gevoel. Erich draaide het licht van de groote kroon uit, zoodat slechts de beide kaarsen aan den vleugel nog brandden en een kleine schemerlamp met rose kap. De matte schijn en de

flikkerende kaarsen wierpen een eigenaardig licht op de ranke gestalte van Adline met haar fijne trekken. Met innig gevoel zong Hans een dier wonderlijke, klagende liederen van Schubert.

Droomerig sloegen Adline's slanke vingers eenige zachte accoorden aan en gingen dan over in een eenvoudige, fijne fantasie op een ander, diep-gevoeld lied van Schubert.

Zachtkens zong Hans de woorden der melodie mee, — dan luisterde ook hij naar het soepele spel. Met starenden, droomerigen blik keek Adline over den vleugel heen — wat ging er om in den man, die een plaatsje had gezocht in een half donkeren hoek en wiens blikken, door niemand opgemerkt, als in een ban aan de meisjesgestalte hingen?

Het was hem plotseling als zat hij met haar alleen ergens in een groote ruimte, — met haar, in wier rijke innerlijke- en zieleven hij soms bij de veelvuldige gesprekken, niet slechts over godsdienstige vraagstukken, een diepen blik had mogen werpen. Het viel hem eensklaps op, dat zijn arbeid, die hem steeds lief en rijk was geweest, eerst thans, nu hij met haar tezamen werkte, de rechte waarde had gekregen — ja, dat het hem tot een geliefkoosde gewoonte was geworden, alle voorkomende gevallen met haar te bespreken.

Hij schrikte op, — Erich had het licht opgedraaid. Zijn blik ontmoette dien van zijn vrouw, die met lichten spot zeide: „Heb je in je donker hoekje geslapen? Je ziet er haast naar uit.”

Hij kon geen antwoord geven, — zijn zwager wilde de avondgodsdienstoefening houden.

Plechtig klonk het gemeenschappelijk avondgezag.

Jochem Fromberg moest onwillekeurig denken aan advocaat Hellmar en aan wat die hem eens had gezegd.

De professor stond voor Adline,

„Goedennacht, juffrouw Adline. Ik sliep niet, terwijl u speelde, zooals mijn vrouw veronderstelde, — ik nam de klanken met mijn ziel op.”

Zijn stem klonk wonderlijk zacht en omfloersd; voordat Adline iets kon zeggen, was hij weggegaan.

HOOFDSTUK XII.

Het was tegen het einde van September.

Een echte herfstregen viel reeds den ganschen dag te Berlijn, eentonig, zwaar. Het werd vandaag vroeg donker, — in deze, van de groote verkeerscentra eenigszins afgelegen straat in het Oosten der hoofdstad waren slechts weinige haastige menschen te zien.

Op de vierde verdieping van een eenvoudig huis zat een vrouw voor het raam en staarde in het duister naar buiten.

Op haar schoot sliep een meisje van ongeveer twee iaar en een oudere knaap leunde tegen haar knie. Geïkmatig vielen de regendruppels uit de dakgoot op den rand van het venster, eentonig ruischte de regen, de straatlantarens aan de overzijde wierpen een roodachtig, onrustig flikkerend schijnsel op het trottoir.

„Moeke, maak als 't u blijft licht,” vleide het knaapje.

„Ja, Herman.”

De vrouw stond op, legde de slapende kleine zacht in een waschmand, die het kinderbedje vervangen moest en stak een petroleumlamp aan. Deze was juist voldoende om het kamertje te verlichten dat slechts de hoogst-noodzakelijke meubelen bevatte. De vrouw ging in de aangrenzende kleine keuken om de

kachel aan te maken en soep te koken voor het middagmaal. Ook hier was slechts het noodigste, maar orde en netheid heerschte er toch overal.

Terwijl zij voor de kachel stond en water in de pangaoot, rolde traan na traan langs het smalle, bleeke gezicht; plotseling tilde zij den knaap op, die speelde met kleine stukjes hout, drukte hem tegen zich aan en schreide bitter.

„Moeke, niet huilen,” bedelde hij met een bevend stemmetje, dat reeds half door tranen verstikt was, „Herman zal heel lief zijn . . .”

„Ja, mijn hartekindje,” zei de moeder, haar tranen drogend, „dat zal je zijn als wij bij tante Adline komen, en Leni ook, nietwaar. Dat zal heerlijk zijn, als wij bij tante zijn!”

„Moeder, wanneer zullen wij daar zijn?”

„Spoedig, mijn kind, heel gauw.”

Zij zette den knaap op den grond en keek weer naar de kachel. Een harde, vastbesloten trek kwam om haar lippen. Ook het grootste geduld komt ten einde, ook de grootste omzichtigheid houdt eenmaal op. En welk een oneindig geduld had zij niet gehad en hoe toegevend was zij niet geweest. Hoe had zij het eene stuk na het andere uit haar mooie huishouden gegeven, — eerst al het overtollige, daarna ook veel noodzakelijks. Wel had zij zich in het eerst sterk er tegen verzet, wel had het haar hart pijn gedaan, — het was ook aanleiding geweest tot heftige scènes met haar man, — maar tenslotte was zij het strijden moede

geworden. En het ging steeds meer langs het hellend vlak omlaag, de woningen werden steeds kleiner en kleiner en thans? Ja, vandaag had zij het plan opgevat morgen het laatste, het bed van haar en de kleinen, naar de bank van leening te brengen en met het geld naar Göttingen te reizen,

Zij kon niet verder.

Tot nu toe hadden steeds nog haar trots en het bewustzijn, dat zij haar man moest trouw blijven, haar er van afgehouden, het ouderlijk huis op te zoeken, waar zij het goed kon hebben, — zij schaamde zich ook zoo vreeselijk voor haar vroegere vrienden en bekenden. Toen echter Wolfgang haar vanmiddag aan het verstand bracht, dat zij haar adellijken dunk, zooals hij het noemde, moest prijsgeven en naar werk moest zoeken om ook wat te verdienen daar hij niet meer in staat was alles, wat in het huishouden noodig was te verschaffen, was haar besluit genomen. Zij wist maar al te goed, dat hij meer dan genoeg kon verdienen om zijn gezin op dezelfde wijze als voorheen te onderhouden, — maar daartoe had hij niet langer de energie.

Wel had hij in het begin nog zoo nu en dan zijn goede oogenblikken gehad, gewerkt en zijn stukken goed verkocht, — doch later moest hij zijn eigen atelier er aan geven en nam hij een betrekking aan bij een anderen patroon. O, hoe had zij geleden! Soms sprak ook bij hem nog het geweten en dan gaf hij haar alles wat hij verdiend had of kocht al het

mogelijke voor haar en de kinderen, — en had des te grooter schulden in de localiteiten waar hij kwam. Het ging steeds dieper en dieper. Nu was hij zeker wel op de laagste sport van de ladder gekomen, — of zou het nog verder gaan?

Zij huiverde.

Ach, en zij had hem nog steeds lief en dat moest zij tot zijn eer zeggen: hij was tegenover haar en de kinderen steeds vriendelijk gebleven, het was nooit tot zulke tooneelen gekomen als zij van anderen wel eens hoorde. Toch, thans moest zij weg! En hoe dankte zij steeds weer haar overleden vader, dat hij in zijn testament haar erfdeel zoo zeker had vastgelegd, dat haar man er niet aan kon komen. Hoe had hij zich daarover geërgerd, — doch thans was zij er dubbel blij om. Nu had zij tenminste voor zich en haar kinderen een bestaan.

O, wie zou haar ooit zulk een toekomst voorspeld hebben!

Was zij het dan toch werkelijk, die dit alles had doorgemaakt, — zij, de eens zoo gevierde schoone Margaretha von Stein. En geen God had haar geholpen, hoe dikwijls zij het ook in het gebed had gevraagd. Thans had zij geloof en vertrouwen in God en menschen verloren — waarom hielp God niet toen zij bad?

Bittere gedachten deden haar het voorhoofd fronsen, — daar riep de kleine haar. Zij stond op en nam haar bij zich in de keuken. De soep was klaar. Het sobere

maal was gauw genuttigd en alles weer opgeruimd. De kinderen werden naar bed gebracht, — de knaap sliep bij haar, een eigen bedje had hij niet. Zij bad naar gewoonte met hen en bleef stil bij hen zitten totdat zij waren ingeslapen. Dan ging zij naar de kleerenkast en opende de lade met linnengoed, — weer vloog een bittere lach om haar lippen. Zij had morgen niet veel tijd noodig voor het inpakken. Het weinige, dat zij had mee te nemen was spoedig in een groot stuk papier gewikkeld.

Haar bijbel wilde zij echter niet vergeten. Waar lag hij? O ja, op de keukenkast, — haar vader had hem haar op haar trouwdag gegeven; hij was nog haast nieuw, en zij zou hem niet gebruiken; maar haar man mocht hem ook niet houden! Dan ging zij naar bed, — zij wachtte nooit meer op haar man.

Dienzelfden avond omstreeks acht uur liep een man langs het kanaal. Hij zag er niet bepaald vertrouwenwekkend uit; zijn hoed stond wat scheef op zijn hoofd en was diep in zijn oogen getrokken.

Hoe lokte dat donkere water daar naast hem!

Huiverend keek hij er in en toch wist hij, dat er voor hem alleen nog deze weg was . . .

Hij was een verloren man. Zonder energie, zonder lust tot werken volgde hij slechts den innerlijken drang die hem geen enkele kroeg deed voorbij gaan. Hij was niet meer in staat weerstand te bieden. Hoever was het met hem gekomen; met den begaafden kunstenaar,

die zulk een grootsche toekomst voor zich zag?

En wie had daaraan schuld?

Hij, hij alleen!

Hij had zichzelf al zoo vaak daarvan beschuldigd en goede voornemens opgevat, ze ook inderdaad een of twee dagen lang gehouden, eens zelfs acht dagen lang. — Nog zag hij de vroolijke blikken van zijn vrouw! Maar des te erger werd het naderhand.

En aan dien eenen nacht durfde hij zelfs niet denken — was zulk een schuld wel te vergeven?

Met vreeselijk, onweerstaanbaar geweld was de grootte van zijn ellende en zijn schuld tot zijn bewustzijn doorgedrongen toen de waard hem twee uur geleden de deur gewezen had, daar hij zulke slechte betalens niet kon gebruiken . . . Hoonend hadden zijn „vrienden” hem uitgelachen, toen hij naar buiten wankelde.

Daar was hij opeens nuchter geworden en was begonnen over zichzelf en over zijn leven na te denken en toen, — ja toen! Hij zag met huiveringwekkende duidelijkheid, dat hij niet meer kon worden geholpen, en hij wist, dat de eenige weg tot redding van vrouw en kinderen was, dat hij heenging — om nooit weer terug te keeren!

En zijn arme vrouw? Zijn arme kinderen?

Innerlijke ellende martelde hem, — o, dat hij toch de beden van zijn vrome moeder, de vermaningen van de anderen had ter harte genomen, het zou nooit zoover met hem gekomen zijn. Nu was het voor hem te laat!

Aan een reddenden Heiland dacht hij niet, voor hem was Jezus reeds lang een afgedane zaak, met God, met een zoogenaamde eeuwigheid had hij afgerekend, — reeds lang!

Wolfgang was aan het hoofd van een brug blijven staan en keek in het donkere en langzaam stroomende water.

Plotseling werd een hand op zijn arm gelegd, — hij ontstelde hevig en zag in het vriendelijke, ernstige gezicht van een eenvoudig man.

„Wat doet gij hier, mijn vriend? Ik zie u aan, dat u ongelukkig is. U heeft alles verloren, nietwaar? Geluk, blijdschap, welstand, — vrede. Ga met mij mee, dan zal ik u bij iemand brengen, die u dit alles kan teruggeven.”

Aan zijn eersten indruk gevolg gevend wilde Wolfgang de hand, die nog steeds op zijn arm lag, van zich afschudden, — toen sprak de vreemde zacht en dringend: „Het leven is niet uit, wanneer gij daar beneden ligt,” hij wees naar het water, „neen, dan begint het eerst”

Wolfgang staarde hem met verschrikte oogen aan. „Hoe weet u”

„Ik zie het aan uw gezicht, — en nu, ga mee.” Hij legde zijn arm in die van Wolfgang, die willoos volgde.

Tegelijkertijd vond hij een eigenaardig behagen in het avontuur, — en tenslotte was het toch hetzelfde, of hij zijn voornemen nu of later ten uitvoer bracht, —

misschien was het late middernachtelijk uur nog beter geschikt voor den sprong in het niets!

Zwijgend ging hij met zijn geleider eenige straten door. Nu kwamen zij in een kleine, vriendelijke zaal waar reeds een aantal oudere en jongere mannen bij elkaar waren, ook enkele vrouwen. Zijn gids bracht hem bij een ouden heer met grijze haren, wien men aan zijn stramme houding direct kon aanzien, dat hij officier was geweest, en zeide: „Luitenant, hier breng ik een nieuwen vriend.”

Een paar goedige oogen staarden den ongelukkigen man vol liefde aan, — hij hoorde vriendelijke, warme woorden, — het werd hem wonderlijk te moede.

Ook de anderen begroetten hem vriendelijk. Nu kreeg hij een boek in de hand; als in een droom ging hij zitten en staarde naar de woorden van een lied, dat zijn gids hem aanwees.

„Kom tot uw Heiland, toef langer niet” —.

Hij probeerde te lachen, . . . , hij, Wolfgang Hartmann, zat hier in een vergadering van geheelonthouders, waarmede hij zoo dikwijls den spot gedreven had maar het lachen lukte hem niet!

En als droomde hij, zoo hoorde hij den luitenant spreken van alle ellende, waarin de verslaafdheid aan het drinken langzamerhand den mensch brengt Hartmann hoorde, steeds ongeruster wordend ja, kende men hem hier dan?

De man schilderde hem uit zooals hij was dieper, steeds dieper zonk hij in zijn stoel weg en het

kwam gemarteld, heel zacht van zijn lippen: „Dat ben ik.”

En toen sprak de redenaar van Jezus, van Zijn liefde, die tot de armsten der ellendigen afdaalt, van Zijn vergevende genade, Zijn kracht, die Hij voor een nieuw leven wil schenken, van de bronnen van kracht, die uit Hem voortvloeien om te overwinnen

En Wolfgang wist plotseling heel goed: „Wanneer je nog geholpen kunt worden, dan is het hier en door dien Jezus!”

De bijeenkomst was afgelopen, de anderen gingen met een hartelijken handdruk heen, alleen Wolfgang was blijven zitten. — De luitenant zag het, hij bleef eveneens achter, en met hem was er nog een Derde aanwezig, de Alomtegenwoordige, die in deze heilige stonde Hartmann tegemoet kwam en hem overwon, — door genade, liefde en gerechtigheid overwon

Het was bijna middernacht toen Wolfgang thuis kwam. Hij ging zacht naar boven, stak het licht aan en zocht den bijbel op. Op de keukenkast vond hij hem, — en nu zat hij bij de tafel en las — en las — zooals een verhongerde naar spijsze grijpt.

Margaretha zag dit uit de donkere kamer met klimmende verbazing aan, — zij had tengevolge van haar peinzen en denken niet kunnen slapen, — maar nu dacht zij toch. dat zij droomde — haar man zat daar volkomen nuchter en las in den bijbel? Haar verbazing werd steeds grooter, — zij staarde onaf-

gebroken — het werd haar zeldzaam wonderlijk te moede; nu verborg zij haar hoofd in haar kussen en weende — weende — en onder haar tranen begon er iets te smelten dat als een ijskorst op haar ziel gelegen had — En een zachte stem zeide haar: „Het zal nog alles goed worden.”

HOOFDSTUK XIII.

In de vriendelijke, gezellige huiskamer van mevrouw Heideler brandde de lamp, een aangenaam licht verspreidend. De oude dame zat in een gemakkelijken leunstoel bij de tafel en breide aan een kinderkousje. Op de tafel lag als altijd de bijbel en daarnaast een afgemaakte brief voor Indië. Anders zat Adline altijd bij haar, die nu sedert eenigen tijd bij haar was komen inwonen en haar huis in de stad had gesloten; vandaag was zij reeds in den namiddag thuis gekomen en direct naar haar kamer gegaan. Zij zag bleek en had verzocht wat te mogen rusten daar zij hoofdpijn had, doch het was niets bijzonders.

Zoo was dus mevrouw Heideler alleen. In huis was alles rustig. De kinderen sliepen reeds lang, Hans zat zeker in zijn werkkamer of was aan de overzijde bij Erich. De herfststorm gierde om het huis, woei door de boomen in den tuin zoodat zij zich steunend kromden en rukte de laatste bladeren van de takken.

Er werd zachtkens geklopt en Marie trad binnen. Zij was een aardige, slanke vrouw geworden; in stille blijdschap rustte het moederoog op de lieflijke vrouwelijke gestalte. Zij zag echter te gelijker tijd, dat er een zekere misnoegdheid op haar gelaat lag

en dat haar oogen er uitzagen als had zij geweend.

Marie nam een stoel, ging bij haar moeder zitten en vertelde en vraagde allerlei.

„Waar is Hans?” vraagde de moeder middenin een verhaal over een dienstbode, waarover Marie zich beklaagde.

Een lichte blos kwam op het voorhoofd der jonge vrouw. „In zijn kamer,” antwoordde zij kort.

„Waarom kwam hij niet met je naar boven?”

„Ik heb hem niet gezegd, dat ik naar u toeging.”

„En waarom niet?”

„Wij . . . wij hadden een meeningsverschil.”

„Zoo, — het schijnt, dat dit in den laatsten tijd nogal dikwijls bij jullie voorkomt, Marie, waaraan is dit wel te wijten? Ik begin mij er reeds bezorgd over te maken.”

De jonge vrouw brak in tranen uit. „Ach, moeder, als Hans thuiskomt zal hij nooit eens aan mij vragen, hoe ik het maak of wat er thuis gebeurd is. Hij begint maar ineens over allerlei nieuwe dingen in de fabriek, over alles wat hem boos of blij maakt en dan speelt hij met de kinderen, als die nog op zijn. Hij kon er toch ook wel eens aan denken, dat ik in andere dingen belangstel dan hij. Ik moet den heelen dag met de dienstmeisjes optrekken, u weet, dat die niet altijd alles doen zooals het behoort, — maar hij luistert nauwelijks naar mij als ik daarover wil praten en geeuwt dan of zegt hoogstens: „Ja, ja, ach, neem toch alles niet zoo tragisch op,” of hij neemt de krant en gaat zitten lezen.

Vroeger wilde hij mij 's avonds dikwijls voorlezen, maar dat ging niet, daar ik dan nog niet altijd klaar was met het huiswerk; nu zit hij elken avond op zijn kamer alleen of bij Erich."

De moeder had Marie rustig laten uitpraten. Nu zeide zij nadenkend: „Wat je mij daareven verteld hebt zijn louter kleinigheden, maar wanneer je niet bijtijds een dam daartegen bouwt, mijn kind, zullen zij zich als een booze vloedgolf uitbreiden en het geluk van je huwelijk in gevaar brengen. En het ligt het meest aan jou om dit te voorkomen."

„Aan mij! Maar moeder, ik mag toch wel verlangen, dat Hans mij wat meer ontziet. Tenslotte heeft hij het toch aan het huwelijk met mij te danken, dat hij zijn tegenwoordige positie heeft."

De blos van opwinding kwam en verdween van het gelaat der jonge vrouw. Maar zij moest de oogen neerslaan voor den ernstigen, verwijtenden blik, die haar ontmoette.

Mevrouw Heideler had haar breiwerk terzijde gelegd en zeide zeer ernstig, bijna streng: „Dat is toch zeker niet in ernst je meening, Marie. Je bent vanavond boos, anders zou je niet zoo gesproken hebben. Ben je vergeten, dat Hans het nooit gewaagd zou hebben je te naderen, wanneer hij je liefde niet had ontdekt? Ben je vergeten, dat je er trotsch op waart, hoe hij zich met veel energie een levenspositie trachtte te veroveren? Wees er zeker van, dat, wanneer je hem had afgewezen, hij genoeg man van karakter zou zijn geweest om daar

overheen te komen, maar zijn streven naar hoogere doeleinden zou hij toch niet hebben opgegeven en hij zou daardoor ten allen tijde zich in een stand hebben opgewerkt, waardoor hij in staat zou zijn geweest om zich uit de beste dochteren des lands een vrouw te nemen. En wie droeg Erich met gevaar voor eigen leven uit een laaiende vuurzee? Wie heeft toen de plaats van mijn zoon ingenomen? Hans! Werkelijk, Marie, je hebt alle reden om trots op je man te zijn, of beter nog om God elken dag te danken voor het geluk, dat je ten deel gevallen is om zulk een man toe te behooren."

De moeder zweeg een oogenblik. Marie zat met de hand onder het hoofd, antwoordde echter niets. Mevrouw Heideler wachtte daar ook niet op, zij kende haar dochter en wist heel goed, dat zij een wondeplek had aangeraakt. Het was een zekere ijdelheid, ja trots van Marie, om op haar positie, die zij steeds in het leven had ingenomen, te bogen. En de moeder was zich ten volle er van bewust, dat zij hierover eens openlijk met haar dochter moest spreken. Wanneer de gedachte, dat Hans zijn levenspositie aan haar te danken had, bij haar wortel schoot, dan was haar huwelijksgeluk ten volle in gevaar gebracht. Hij was geen man, die zich zoiets zou laten zeggen.

Na eenig zwijgen ging de moeder voort: „Laat, wat zoo stralend en zonnig is begonnen, niet in de schemering van het alledaagsche verdonkeren, mijn kind. Het gaat om het geluk van jullie beiden, om het

geluk van je kinderen. Je hebt zulk een groote verantwoording; bid God den Heer om kracht en verstand om je plicht trouw te vervullen, en vóór alles om deemoedigheid."

Een tikje op de deur stoorde haar en Magdalena kwam met een vroolijken groet binnen.

„Dat is leuk, dat ik u hier vind. Erich komt straks, hij moet door een telegram, dat hij zooeven ontving, verschillende dingen met Hans bespreken. En daar wij licht in zijn kamer zagen, zijn wij maar direct naar hem toegegaan."

„Ja, Hans zit 's avonds altijd op zijn kamer," merkte Marie op met iets bitters in haar stem.

Magdalena wierp een haastigen blik op haar doch zeide niets.

Zij ging in de nabijheid van de lamp zitten en haalde een handwerkje uit haar zak.

„Den tijd na het avondeten gebruik ik altijd gaarne voor zulke werkjes, overdag komt men niet zoo licht daartoe," zeide zij daarbij, „gaat het jou ook niet zoo, Marie?"

„Dat kan ik niet zeggen," antwoordde deze, „ik heb altijd zooveel te doen, dat ik dikwijls na het avondeten nog in de keuken of in de kinderkamer ben."

Verwonderd keek Magdalena haar aan. „Maar dan is je man toch thuis, dien tijd moest je toch eigenlijk voor hem hebben, Marie; Erich zou ongelukkig zijn als ik dan niet geheel te zijner beschikking was."

Een fijn lachje speelde om de lippen der moeder, zij breide ijverig voort, doch zei niets.

„Je vergeet, Magdalena, dat ik twee kinderen heb, zoodat er meer te doen is dan bij jou thuis,” antwoordde de jonge vrouw eenigszins driftig.

„Dat geef ik terstond toe, Marie. Maar daarvoor heb je ook twee dienstmeisjes en een kinderjuffrouw en ik heb aan één meisje genoeg. Neen, weet je, wanneer ik zelfs zes kinderen had zou de avond ongestoord en onverdeeld mijn man toebehooren. Het is al mooi genoeg, dat hij den heelen dag in de fabriek is. Wij lezen dan samen wat, maken muziek, hebben lieve gasten, zoodat de avonden al te gauw voorbij zijn.”

„Je hebt zeker ook niet half zooveel ergernis thuis als ik,” antwoordde Marie en haar stem klonk weer huilend; „ik ben dikwijls zoo overstuur wanneer Hans thuis komt, dat ik maar het liefst niets zeg.”

„Die arme Hans,” lachte Magdalena goedig, „daar komt hij vermoeid van het werk thuis en zijn vrouwtje wil niets zeggen. Weet je Marie,” ging zij ernstig voort, „ik vind, dat het onze eerste plicht is, om wanneer de man thuis komt, die zich toch voor ons heeft afgesloofd, hem een blij gelaat te toonen en hartelijk jegens hem te zijn. Wij moeten ons laten vertellen hoe het hem ging, trachten om de narigheid, die hij heeft ondervonden te verlichten en zijn blijdschap deelen. Onze dienstboden-ellende moet heelemaal op den achtergrond staan. Ik weet, dat dat dikwerf niet gemakkelijk is en je vergist je, als je denkt, dat je dienst-

meisje een parel is. Ik heb echter steeds ervaren, dat ik door het meeleven in de belangen van mijn man mijn ergernis kon vergeten."

„Ja, alles goed en wel, maar Erich is ook zoo hartelijk en lief voor je, jouw welzijn is zijn eerste zorg, — en — en." Zij slikte een paar maal.

Nu lachte Magdalena uitbundig. „O Marie, alsof Hans dat niet zou zijn! Kind, je hebt vandaag beslist een pessimistische bui! Jij en je kinderen zijn het hoogste geluk van je man, dat kan ieder zien. En stel je nu eens op het standpunt, waarop ik mij ook met overwinning van mijzelve heb geplaatst: de belangen van mijn man en de mijne, zijn geluk, zijn welzijn mijn eerste zorg, — en geloof mij, hij vergeldt je rijkelijk het een voor het ander. En als het eens moeilijk mocht worden, zoo kennen wij de bron van kracht in Jezus, nietwaar? Het huwelijk van mijn broer is mij altijd een duidelijk bewijs welk een verantwoording de vrouw voor het gezin heeft. Ik heb steeds daarvan geleerd hoe men het niet moet doen, maar mijn arme Jochem met zijn milde hart, zijn zacht karakter is ten koste van zijn levensgeluk een door zijn vrouw bedrogen man."

Marie zweeg, in nadenken verzonken. De moeder had met geen woord aan het onderhoud deel genomen. — Wat haar dochter nu had gehoord zou haar zeker van meer nut zijn dan dat zij als moeder goede terechtwijzingen had gegeven.

Magdalena wendde zich tot haar met een vraag

aangaande Ruth en het gesprek was spoedig op iets anders gebracht. Weldra kwamen ook Erich en Hans binnen en met stille blijdschap bemerkte mevrouw Heideler dat haar dochter zich inspande vroolijk en opgewekt te zijn en ook zoo nu en dan haar man toeknikte. Toen de beide jonge echtparen waren heengegaan, zat zij nog lang bij het lamplicht aan tafel, de handen in den schoot. Als echte moeder des huizes en te gelijker tijd als priesteres voor haar huis legde zij het geluk van haar kinderen en kleinkinderen in de sterke handen van den hemelschen Vader.

HOOFDSTUK XIV.

De nacht viel in. De storm was aangewakkerd tot een orkaan. Het floot en huilde door de lucht, zoodat men wel aan de sage van den wilden jager kon denken. Daarbij kwam nog, dat het was gaan regenen; zware buien striemden de vensterruiten.

Adline hoorde slechts weinig van het geweld der elementen, — de opstand in haar binnenste was verreweg grooter. Toen zij vanavond met hoofdpijn was thuisgekomen, had zij zich huiverend in een warmen doek gewikkeld en was in een leunstoel gaan zitten — waar zij thans nog zat, Het avondbrood stond onaangeroerd op tafel, zij was vergeten dat het daar stond. Toen tante Dora eenigen tijd geleden op de kamer kwam, had zij haar verzocht geen licht aan te steken; morgen zou alles zeker over zijn.

Of de verstandige, fingevoelige vrouw gemerkt had, dat er achter de hoofdpijn nog iets anders verborgen was? Zij drukte een moederlijken kus op haar voorhoofd toen zij haar goedennacht wenschte en zeide: „Ik zal aan je denken, Adline. En je blijft toch niet alleen, want je beste Vriend is bij je.”

Daaraan dacht Adline, maar . . . zij ondervond deze nabijheid niet, hoezeer zij er ook naar ver-

langde Hoe stond zij alleen in dezen strijd en zij wist, dat zij dien alleen moest doorvechten, niemand kon haar helpen, — ja, zij mocht zich tegenover niemand uitspreken

Alsof plotseling een doek van haar oogen was weggenomen en zij in het helle, stralende licht keek — zoo was het haar vanmiddag opeens te moede geweest, — wat was er gebeurd?

Niets — en toch zoo veel. —

En nu zat zij hier en peinsde — zon — ging daarbij te werk met de haar eigen flinkheid

Het groote, heerlijke, waarvan zij zoo dikwijls had gedroomd en waarover zij zoo vaak had gevraagd: hoe moet het zijn, nu was het daar, was ongemerkt langzamerhand gekomen, en bracht haar lijden, lijden

En hoe had zij niet gehoopt, dat het haar geluk, nameloos geluk zou brengen, wanneer het mocht komen, — en nu was het zoo anders gekomen, zoo geheel anders, langs een weg, dien zij niet vermoed had, waaraan zij nooit had gedacht Zij was toch ook een mensch met recht op geluk, geschapen tot geluk, zooals ieder ander, — zij verlangde er naar — neen, zij hongerde er naar, — zij stond reeds zoo lang vol verwachting voor de poort, die het sprookjesland moest ontsluiten, — en nu zag zij plotseling, dat haar weg niet daar binnen, — nooit daar binnen, maar er voorbij voerde.

In vlijmende smart kromp haar ziel ineen

„Leven, vol overvloed, — mij zal niets ontbreken,“ weerklonk het plotseling in haar binnenste; zij strekte met smeekenden blik in de duisternis haar hand uit en voelde zich aangegrepen en op een rots getrokken....

Adline stond op en ontstak het licht. Zij ging bij haar werktafel zitten en nam den bijbel.

„De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken; Hij doet mij nederliggen in grazige weiden, Hij leidt mij op het spoor der gerechtigheid om Zijns naams wil; ofschoon ik ook wandelde in het dal der schaduwen des doods, ik zou geen kwaad vreezen, want Gij zijt met mij. Uw stok en Uw staf, die vertroosten mij....”

Adline keek onafgewend naar deze woorden, die zij reeds in haar jeugd van buiten kende en die haar nog nooit zoo nieuw hadden toegeschenen als thans.

Niets ontbreken, — niets — ook wanneer zij zich het hoogste, dat een vrouwenhart aan aardisch geluk kan bezitten, moest ontzeggen?

Neen, geen gebrek, want de eeuwige God zelf zal daarin voorzien. Hij is mijn Herder! Hij leidt mij op het spoor der gerechtigheden — wat was voor haar de rechte weg?

Als in een spiegel zag zij hem duidelijk voor zich liggen — zij wist, dat zij den arbeid, die haar zoo lief geworden was, moest prijsgeven, dat zij het reeds morgen aan den professor moest zeggen.

Hoe zou zij dat tegenover hem volbrengen? Hem, die zooveel voor haar was geworden en toch haar vriend niet mocht zijn?

Zij boog het hoofd diep over den bijbel. — „Hij leidt mij —” las zij, — ja, dan zou het gaan, dan moest het gaan, — en toch beefde zij, — zij moest aan zoo menig warm woord van hem denken. —

Maar, hoe zwaar het ook mocht worden — „Hij leidt mij” — daaraan wilde zij steeds denken

En dan, wanneer zij binnen veertien dagen de kliniek zou verlaten, wilde zij naar Dora gaan in Bethel en zien, of zij daar kon blijven

Adline huiverde.

Zij keek op de klok.

Twee uur.

De storm was verminderd.

„Hij zal mij leiden” — „het zal nog alles goed worden — onophoudelijk weerklonken deze woorden in haar binnenste en maakten haar steeds stiller, steeds rustiger, totdat zij eindelijk in een korte sluimering viel.

Den volgenden morgen kwam zij tot het besluit den professor een paar korte regels te schrijven en het briefje op zijn bureau te leggen. Dat was niet zoo moeilijk dan wanneer zij tegenover hem stond en zijn oogen met de uitdrukking, die zij den laatsten tijd zoo dikwijls daarin had waargenomen, op haar rustten. Dan zou zij het nauwelijks gedaan kunnen krijgen om haar samenwerking met hem op te geven.

Heden was het de zoogenaamd vrije dag, namiddags was er geen spreekuur. Hoe dikwijls hadden zij juist op zulke dagen diepgaande gesprekken gevoerd; alle veranderingen en verbeteringen die hij in den herdruk

van zijn werk over oogheelkunde wilde aanbrengen had hij haar gewezen en verklaard, — hoeveel had hij haar verteld uit zijn leven. En zij had veel over oogziekten bij hem geleerd voorbij voorbij!

Zij wilde trachten vanmiddag weer direct weg te gaan, — zij moest en wilde sterk zijn, zij moest overwinnen

En de voormiddag ging voorbij en de namiddag

Adline lag weer op haar kamer op de sofa, de gordijnen waren gesloten, zij had een weinig koorts. Zoo nu en dan kwam tante Dora binnen, maar sprak niet veel, streek haar af en toe liefderijk over de haren. Zij zag, dat hier een strijd doorstreden moest worden, waarvan zij de oorzaak niet vermoedde.

En het was een strijd zoo moeilijk en bitter, als Adline nooit voor mogelijk had gehouden.

Was het dan toch mogelijk geweest — had zij dit half uur werkelijk doorleefd?

De professor was op het spreekuur bleek en ernstig; later, toen zij met de patiënten in de kliniek klaar was, verzocht hij haar op zijn studeerkamer te komen. Zij ging met een bevend hart, maar biddend.

En dan!

Hij had om opheldering verzocht aangaande de reden van haar briefje — zij kon hem die onmogelijk geven!

En hoe het toen gekomen was wist zij niet; maar hij had in haastige woorden tot haar gesproken over zijn groote liefde voor haar, — als een bruisende

stroom was de woordenvloed over haar heen gegaan, — jubelend, juichend van geluk, — bijna zonder bezinning had zij een seconde in zijn armen gelegen.

Dan kwam de ontzuivering en in verblindend eeuwigheidslicht lag haar weg — „het spoor der gerechtigheid” ofschoon haar hart daartegen in opstand kwam.

Een wonderbare kracht vervulde haar. — „Hij leidt mij” dat voelde zij duidelijk.

Zij stiet den man terug en herinnerde hem aan vrouw en kinderen, — hij verklaarde, dat hij zou verbreken, wat hij reeds van den aanvang van zijn huwelijk als ketenen had gevoeld — toen zeide zij hem, dat het zesde gebod altijd als een scheidsmuur tusschen hen zou staan, of hij zich wilde laten scheiden of niet.

Hoe had hij gesmeekt, haar bestormd, bezworen, — zij was standvastig gebleven en wilde heengaan. Hij trad haar in den weg en greep haar handen.

„Goed, Adline, ga dan heen. Maar het bewustzijn van je liefde blijft bij mij, — zeg neen, wanneer je onwaar kunt zijn, — en je neemt de zekerheid met je, dat je twee menschen ongelukkig gemaakt hebt.”

Toen was zij heengegaan.

En nu lag zij hier, haar krachten begaven haar bijna. „Heere, help mij,” riep zij telkens weer zachtjes. Zij wist, dat zij goed gehandeld had en toch! Haar hart schreeuwde letterlijk naar het geluk, dat lokkend en schitterend uit het sprookjesland haar wenkte, — gisteren nog was de poort gesloten geweest, — heden

stond zij wijd open en er voerde een weg heen, — maar het was niet de rechte weg!

Die voerde daar voorbij

Dan weer wilde haar een warm geluk doortrillen als zij dacht aan de innige liefde, die haar uit de oogen van den man had tegengeblijkt, — maar zij verbergde het gelaat in de kussens en weende, — weende. Zoodra zij zich wat beter zou gevoelen, wilde zij vertrekken, vóór alles om zijnentwille, maar ook om harentwille.

En dat hij óók zoo leed, — door haar!

Hoe eenzaam zou nu haar weg worden, — hoe eenzaam echter de zijne! Slechts het leed was de metgezel, het grootte, bittere leed, „ofschoon ik wandelde in het dal der schaduwen des doods, ik zou geen kwaad vreezen, want Gij zijt met mij”

Had zij deze woorden luid gesproken? Zij wist het niet, maar zij hield ze vast en sprak ze thans telkens weer zachtkens uit. Ja, zij was in een donker dal en het was zeer doodsch; maar zij had nog een anderen metgezel dan alleen het leed. „Gij zijt met mij,” en wie dat had beloofd was de Vredevorst van zijn volk, was de Eene, die over het woedende meer tot zijn discipelen kwam en hen troostte: „Wees welgemoed, vrees niet, Ik ben het.”

En Hij kwam ook tot haar en legde zijn hand op de worstelende, strijdende ziel en toonde haar aan, dat ook het donkere dal eens een eind heeft en de weg weer licht zal worden en naar boven zal voeren.

Toen tante Dora nog eenmaal kort voor midder-

nacht bij Adline kwam, legde deze haar hoofd tegen den schouder van de moederlijke vriendin en vertelde haar met een paar woorden wat er was voorgevallen.

Diep geroerd hoorde deze haar aan. Zij zeide echter niet veel, vraagde ook niets en deed haar ook geen verwijten, noch trachtte zij haar te troosten. Zij wist heel goed, dat het één zoowel als het andere nutteloos zou zijn, — maar zij nam Adline's hand en bad met haar en vóór haar en dan vereenigden zich hun beider harten in een innig smeeken om vrede en berusting voor den professor, vóór alles om erkenning van de waarheid.

Adline werd rustiger en zij liet zich als een vermoeid kind door de goede vrouw naar bed brengen.

„Wij strijden en bidden samen, Adline, en wij zullen overwinnen,” zeide zij vol vertrouwen; „je weet toch, dat alle dingen moeten medewerken ten goede, — vergeet je lijfspreuk niet „Steeds hooger!” en „alles zal weer goed komen!”

Den volgenden dag was de koorts nog niet geweken en Adline bleef in bed en genoot van de stilte en de rust. Zij voelde zich als een overwinnaar, die wel den slag gewonnen had, maar met bloedende wonden was teruggekeerd en nu eerst genezing moest zoeken. Zij wist echter ook, waar zij genezing en nieuwe kracht kon vinden.

Tante Dora zond op haar verzoek eenige regels naar Magdalena, om haar te vragen, of zij Adline

voor de eerstkomende dagen bij den professor wilde verontschuldigen.

Met een ernstig gezicht kwam deze terug. „Moeder, wat is er gebeurd? Mijn broeder was nauwelijks te herkennen, zoo bleek en veranderd was hij, en Adline”

„Stil kind,” weerde mevrouw Heideler haar af, „vraag niets; God gaat een ernstigen weg met hem zwijg, bid, dat hij spoedig met God in het reine komt.”

Een oogenblik keek Magdalena haar schoonmoeder aan, — dan kwam een verschrikte, begrijpende trek in haar gezicht. „O, moedertje!”

Zij leunde haar hoofd op den schouder van haar schoonmoeder en een diepe smart teekende zich op haar gelaat. „Waarom zulke bittere moeilijke leidingen in het leven van menschen, die zoo veel voor elkander konden zijn en niets zijn mogen!”

„Om van het aardsche los te maken en des te beter met het hemelsche, het eeuwige te kunnen smensmelten,” antwoordde de oude dame plechtig.

Den volgenden dag tegen den avond bracht de post een brief voor Adline. Zij herkende met één oogopslag het karakteristieke handschrift van den professor en opende met bevende vingers en een kloppend hart de enveloppe. Er viel een kaartje uit. „Wanneer u deze regelen ontvangt, ben ik vertrokken. Waarheen, — hoelang weet ik niet. Vaarwel.”

Zij gaf de kaart aan mevrouw Heideler. Beiden

huiverden hevig. „Tante Dora, wanneer hij de hand aan zichzelf slaat!”

„Dat verhoede God, kind,” zei deze verschrikt, „ik geloof het niet. In elk geval was het het beste, dat hij heenging. Jij gaat nu nog eenigen tijd naar de kliniek en dan vertrek je ook.”

Na eenige oogenblikken ging zij voort: „En zou hij niet sterk genoeg zijn om te overwinnen . . . hij moet weliswaar zonder God uitkomst vinden, daar hij dien afwijst, — dan treft jou in geen geval schuld. Je hebt gehandeld, zooals je voor God en je geweten doen moest. Laat hem en zijne wegen over in de hand Gods. Hij heeft ook over hem gedachten des vredes.”

In den nachttrein naar Bazel zat in een eerste-klas coupé Jochem Fromberg. Hij was alleen, had de gordijntjes voor de ramen dichtgetrokken en het licht getemperd. Hij kon haast niet meer denken en toch jaagden de gedachten onafgebroken door zijn brein.

Hoe had zijn ziel naar geluk gehunkerd en toen hij het eindelijk, eindelijk meende gevonden te hebben, was het hem ontglipt! Waarom moest het dan eerst op zijn weg komen . . . hij had het reeds lang opgegeven, geloofde zelfs niet meer, dat er zulk een geluk bestond.

En nu!

In Adline von Stein had hij alles gevonden, wat hem het leven tot een paradijs zou hebben gemaakt, — hoe zij tegenover hem stond had hij ook duidelijk

in dat bewuste halfuur gezien, — hij wist het met gelukkige zekerheid, — er zouden misschien wel wat moeilijkheden zijn ontstaan, om dit groote geluk voor hen beiden te verwerven; maar wat zou dat gehinderd hebben, — hij zou dat wel overwonnen hebben daar trof hem echter haar tegenstand als een bliksemstraal.

En waarom dat? Op grond van haar houding tegenover God?

En hij wist maar al te goed, dat dit een muur was, dien hij nooit kon doorgraven. Wat had hij in deze nachten doorstreden, geleden! Soms was hij overstelpt door bitterheid jegens het meisje; maar als hij aan haar hulpeloozen blik dacht, waarmede zij hem op dien middag had aangezien, en waarin haar gansche liefde had gelegen, dan smolt die bitterheid als sneeuw voor de zon, — hij kon haast vertwijfelen. En een diepe wrok groeide in hem jegens dien God, jegens dat geloof, dat den menschen zulke wetten en geboden kon voorschrijven, die hun gansche geluk verstoorden.

Hij dacht aan zijn zwager. Die had met één slag aan al zijn ellende een eind gemaakt, — was dat niet het verstandigst, als men wist, dat het leven toch alle waarde had verloren? Zeker, hij zou nog menigeen met zijn gaven, zijn kundige hand kunnen helpen — maar dat konden anderen evengoed doen. Vooral, als zij zich hielden aan zijn geschriften. Hij verbeeldde zich absoluut niet, dat hij onmisbaar was. En voor hem had het leven thans waarde en geluk verloren, —

hoe, als hij zijn revolver lag in zijn koffer

In gelijkmatig tempo ratelden de wielen van den trein „Maak er een eind aan maak er een einde aan” hoorde hij voortdurend

Werktuiglijk greep hij naar zijn koffer en opende hem. Daar zag hij Adline's doodelijk verschrikte gezicht voor zich hij zonk terug op de bank. Kon hij haar dat aandoen? Neen, neen, neen! Hij mocht haar niet ook dit leed aandoen! En wanneer hij toch zijn plan volvoerde, dan moest hij tenminste toch van te voren alles vernietigen, waardoor men zijn identiteit zou kunnen vaststellen, dan wilde hij onbekend in vreemden bodem van het treurspel „Leven” uitrusten.

Veertien dagen later.

Fromberg stond in de zuilengalerij van de Madonna del Sasso, die wonderbare bedevaartkapel bij Locarno. Zijn blik dwaalde over het schilderachtig plekje aan zijn voeten, over het heerlijke blauwe meer van Maggiore naar de bergen aan de overzijde. Het meer weerspiegelde de kleuren van den hemel, de lucht was mild en zacht. Hij zag echter niets van alle schoonheid rondom zich, hij voelde zich ellendig, tot stervens toe.

Hoe dikwijls had hij dat kleine blauwe stalen ding in de hand gehad en het even dikwijls weer weggelegd, waarom, waartoe? Dat wist hij zelf niet!

Hij leunde over de borstwering en keek in de diepte.

Een oude Capucijner monnik met zachte, vredige

trekken was zachtken door de poort aan het einde van de galerij naar binnen getreden . . . de professor zag hem niet. De monnik bleef staan, keek naar hem . . . daar was weer die Deutsche Signor, die sedert eenige dagen geregeld naar boven kwam en die er zoo doodelijk treurig uitzag. Hij moest zeker iets heel moeilijks te dragen hebben, diepe lijnen waren in het overigens wel vriendelijk gezicht gegroefd en dagelijks schemerden er meer witte draden in het donkere haar. — Zou hij hem aanspreken? Zou hij trachten hem een vriendelijk woord te zeggen? Misschien kon hij er een menschenleven mee helpen . . .

„Geloofd zij Jezus Christus, Signor, — neem mij niet kwalijk wanneer ik tot u spreek; maar ik zag u reeds eenige malen hier en ik geloof, dat het u hier wel bevalt.”

De professor zag om, — hoe ergerlijk, dat hij hier bespied werd! Maar zijn boosheid verdween, toen hij in het kalme gelaat van pater Bernardos keek. Hij gaf een vriendelijk antwoord en zij kwamen in een gesprek over de kerk, het klooster en dergelijke.

„Ja, wij hebben hier een mooi tehuis,” zeide de monnik, „wij genieten van de schoonheid die onze God hier heeft uitgestrooid. En wij zijn gelukkig, — wij vonden vrede na allen strijd, rust en een geluk, dat niemand ons kan ontrooven.”

Fromberg zuchtte onwillekeurig. — „O, benijdenswaardige!”

„Zeker, Signor, als men het heeft verworven. Maar

het gaat ook hier in het klooster eerst door harden, zwaren strijd. En ik meen, dat men, om den innigen, waren vrede te verkrijgen, niet eerst in een klooster behoeft te gaan, dien kan elkeen verwerven."

„Zoo — en van waar en door wien?" vraagde de professor, half verstrooid en eigenlijk meer uit beleefdheid.

„U is een Noordduitscher, zooals ik aan uw accent hoor, en daarom ook zeker wel een protestant, Signor; daarom zou ik u niet eerst den naam willen noemen van haar, tot wie wij ons in de eerste plaats wenden — onze hooggeloofde moeder Maria. Maar den Eenen kan en mag ik u noemen, want Hij is dezelfde Heer over uw en onze kerk, — hij maakte het teeken des kruises en boog zich eerbiedig, — Jezus Christus, onze hooggeloofde Verlosser! Hij is de Vorst des vredes en geeft den vrede aan allen, die met verlangende harten, vol van smart, lijden en zonden tot Hem komen!"

Fromberg wendde zich af. „O! die, Pater, en als Hij, juist Hij, (als Hij is, wat u aanneemt) mij alles ontnam wat tot mijn geluk, mijn vrede, mijn gansche zaligheid behoorde, als Hij zich als een scheidsmuur gesteld heeft tusschen mij en den inhoud van mijn leven, — als Hij mijn leven waardeloos, nutteloos gemaakt heeft..."

De woorden waren haastig over zijn lippen gekomen: nu hield hij plotseling op, — hoe kwam hij er toe, dien vreemde een blik te laten werpen in zijn ellende.

„Heer, neen, neen, duizendmaal neen; zoo handelt Hij, die zijn leven uit liefde tot ons gaf, nooit jegens ons. Het was de zonde, die zich in uw leven drong en die Hij tegemoettrad om u tot een hooger geluk te voeren dan het aardsche, —” en de mond van den ouden monnik vloede over van lof over de liefde van Jezus tot ons, arme, zondige menschen.

Wat bewoog den geleerden professor om te luisteren naar den eenvoudigen monnik, uit wiens woorden overigens bleek dat zij uit de diepte van innerlijke ervaring kwamen? Met afgewend gezicht riep hij eindelijk:

„Pater, u spreekt met zulk een gloed en overtuiging, dat gij mij bijna beweegt om mijn haat tegen dien God, dien Jezus op te geven.”

„Haat! O, Signor, dat woord kunt u niet in ernst gezegd hebben,” antwoordde de monnik verschrikt en sloeg een kruis, „o heilige moeder Gods, Hem haten, die de liefde zelve is! Heer, zeker heeft u nog nooit zijn woord gelezen en kent u Hem niet, — ik bid u terwille van uw zaligheid, doe het, doe het nog heden!”

„Vaarwel, pater.”

„Heer, komt u terug? Zeker?”

De professor ontmoette zulk een deelnemenden en te gelijker tijd liefdevollen blik uit de oogen van den monnik, dat hij niet anders kon doen, dan zijn hand in die van den geestelijke leggen en hem beloven, terug te komen. Hij deed het aarzelend en met tegenzin, maar nochtans deed hij het.

En met de gebeden, die uit de gewonde en zorgende harten aan de andere zijde der Alpen opstegen voor den eenzamen man, verbonden zich thans de gebeden van den eenvoudigen, vromen monnik in het stralende zuiden.

Dien avond kocht de professor een Nieuw Testament in een boekhandel, — maar hij legde het terzijde; hij kon niet tot het besluit komen er in te lezen.

HOOFDSTUK XV.

Den volgenden dag kwam tegen den avond de professor langs den stillen, schaduwrijken kruisweg langzaam naar boven. Weer stond hij in de galerij en keek naar het wonderschoone panorama beneden zich, maar pater Bernardo kwam niet. Hij wachtte wel een half uur, dan ging hij langzaam weg, — hij had een gevoel, alsof hij diep teleurgesteld was. Den volgenden dag stond hij weer hier boven te wachten, hij was veel vroeger gekomen, — de monnik kwam niet!

Toen hij na meer dan een uur wachters teleurgesteld wilde heengaan, kwam er een jonge monnik met zoekenden blik naar hem toe: „Signor, wacht u hier op pater Bernardos? Hij is ziek, maar hij zou u willen spreken als u in zijn cel wilt komen.”

„Ja, ik kom, Wat scheelt hem?” vroegde de professor, terwijl de monnik de kloosterpoort opende.

„Hij heeft sedert gistermorgen koorts, wij weten niet wat het is en zijn zeer bezorgd om hem. Hij is een der besten, ons klooster zou veel in hem verliezen. En mij,” besloot de jonge pater treurig, „mij is hij meer dan een vader, ik vond door hem mijn zielevrede, mijn eeuwig heil. Ik mag hem ook verplegen, — Signor, hij is gelijk een heilige! Hij moet van u zijn

gaan houden, want hij was zeer bezorgd of u er zijn zou en of ik u zou vinden."

Met een ernstigen groet waren eenige Capucijner monniken hen voorbij gegaan, nu opende de monnik een deur en zij traden in een eenvoudige cel.

„Soli Deo Gloria," begroette pater Bernardos hem met een vriendelijk lachje, „onze hooggelooofde Verlosser zegene uw ingang, Signor."

Bewogen drukte de professor de magere hand en zette zich naast de sponde. Zachtjes verliet pater Erastus het vertrek.

Toen de professor een half uur later de cel verliet, hadden zijn oogen een vochtigen glans en hij zeide tot den jongen monnik, die buiten in de gang had zitten wachten: „Waarlijk, pater, het is een heilige. Moge hij u gespaard blijven."

En dien avond gebeurde het, dat Fromberg, de geleerde professor der moderne richting, het Nieuwe Testament opsloeg, daarin bladerde en eindelijk begon te lezen. —

Van toen af kwam hij elken dag naar het klooster, eerst slechts in den namiddag, weldra ook 's morgens. Na eenige dagen had hij het Nieuwe Testament bij zich gestoken en de professor zat naast het bed van den eenvoudigen, grijzen monnik, wiens ziel, reeds los van het aardsche en tastbare, slechts het oog op den Verlosser richtte, door wiens genade alleen hij een zalig einde verwachtte.

Stil luisterde hij naar hetgeen de stervende zeide,

stil luisterde ook pater Erastus. En Fromberg merkte huiverend, hoe door de majesteit van den dood alle aardsche wijsheid in het niet zinkt en alle dingen een ander aanzien verkrijgen, wanneer de ziel aan de grens van het leven is gekomen. Maar hij merkte ook den adem der eeuwigheid, die over dit sterfbed ging en het eeuwigheidslicht, dat hier begon te gloren. Zijn eigen leed trad op den achtergrond; hij gevoelde, hoe al het aardsche teruggedrongen werd en het eeuwig-blijvende, dat alleen waarde heeft en van belang is, op den voorgrond van het leven begon te treden.

Veertien dagen later luidde het kloosterklokje ten teeken, dat de stil en zacht ontslapen pater Bernardos naar zijn laatste rustplaats werd gebracht. In de kruisgang stond, eenigszins op den achtergrond, een stille, bleeke man, wiens donkerblonde haar met vele zilveren draden was doorweven. De blauwe oogen staarden vol weemoed in het geopende graf, waarin de stralende zon als een laatsten groet haar licht wierp. Toen de plechtigheid was afgelopen, ging hij stil heen, — echter niet zonder dat hij den prior van het klooster een rijke gave in de hand gedrukt had.

Tegen den avond ging hij alleen langs den stillen Riva Piana. Hij liet het kleine dorpje achter zich liggen en wandelde voort, steeds voort. Onder de hooge boomen aan den rand van het meer vond hij eindelijk een plekje, waar hij een ruim vergezicht had. Daar liet hij zich in het gras vallen en den wonderbaren, stillen vrede van dezen avond op zich inwerken.

De maan was opgekomen, — de sterren flikkerden en straalden als diamanten op een donkeren, fluweelen achtergrond. In dien wonderbaren glans lag dit schoone, aan een paradijs gelijke, stukje aarde. Lichtgolven van de maan vloeiden over de geweldige bergreuzen, het water van het meer geleek vloeibaar zilver. De professor kon er nauwelijks genoeg van krijgen; voor de eerste maal genoot hij de sprookjesachtige betoovering van een nacht aan het meer van Maggiore.

Plotseling greep hij in zijn jaszak en haalde er een klein leder foedraal uit. Hij opende het, — helder viel op dat oogenblik het maanlicht door de boomen op het kleine wapen, zoodat het schitterde. Lang keek hij naar het kleine, dood-aanbrengende ding, — dan sloot hij het foedraal weer — een snelle beweging, — in het meer daarginds een plons, onrustig bewogen kringen, — dan werd de oppervlakte van het water weer gelijk een spiegel.

„Buona sera,” groette een oogenblik later de professor eenige lieden, die pratend en rookend in het dorpje voor hun deuren zaten. In de verte weerklonken de zwaarmoedige tonen van het Italiaansche volkslied. „Felice notte,” dankten de dorpelingen vriendelijk en keken hem na.

„De signor, die hier elken avond langskomt, schijnt vandaag iets goeds beleefd te hebben, men kan het hem aanzien,” zeiden zij tegen elkander.

HOOFDSTUK XVI.

En weer kwam Kerstmis. Veel sneeuw en ijs ging er aan vooraf, om het toch maar een echt, waar kerstfeest te doen zijn. De kinderen juichten over de prachtige sneeuw en liepen met hun sleden overal den voetgangers in den weg, zij maakten sneeuwpoppen en voerden complete sneeuwbal-veldslagen, zij telden hoeveel dagen het nog wel duurde, voordat het groote feest dáár was. En veel geheimzinnigs vervulde weer de harten en huizen en men was druk bezig met schoonmaak, poetsen en ook koekenbakken.

Ook bij de Heidellers in de oude en nieuwe villa was het niet anders, maar bij hen kwam er nog een zonneschijn bij.

De zoo geliefde grootmoeder keek 'steeds weer met dankbare vreugde naar de heldere vensters van de nieuwe villa aan de overzijde waarachter het geluk woonde, en zij keek even dankbaar op de onderste verdiepingen van het huis. Het kwam nog maar zeer zelden voor, dat Warner 's avonds alleen op zijn kamer zat. Gewoonlijk las hij met zijn vrouw, die thans altijd tijd over had voor haar man, een goed boek; ook waren zij dikwijls boven bij hun moedertje of haalden haar naar beneden, opdat zij zich kon ver-

blijden in het geluk van haar kinderen. Meerdere avonden in de week waren zij ook samen met Erich en Magdalena en den laatsten tijd was ook Wanda dikwijls eens aangekomen.

Aanvankelijk had Magdalena het niet gemakkelijk gehad met haar schoonzuster. De professorsvrouw was over het overhaast vertrek van haar man zeer boos geworden en haar humeur verbeterde er niet op, toen er de eerste dagen geen bericht kwam en later nog slechts zeer spaarzaam. Langzamerhand werd zij echter bezorgd over hem en wilde hem zelfs nareizen, toen hij schreef, dat hij eenigen tijd in Locarno wilde blijven. Magdalena en tante Dora hielden haar terug, maar het verheugde haar hartelijk, toen zij merkten, dat Wanda steeds meer nadenkend werd en bij deze en gene gelegenheid zeide: „Ik zou het graag zoo willen maken, als mijn man het gaarne zou zien.”

Heel voorzichtig nam Magdalena soms de gelegenheid waar om haar over haar onverschillig en koud optreden tegenover haar man te onderhouden, en tante Dora bracht nu en dan het gesprek er op, hoe een echte huisvrouw en echtgenoot het haar man zoo goed en prettig mogelijk moet weten te maken en vóór alles het welzijn en het geluk van haar man voor oogen moet houden en de eerste plaats moet laten innemen. Zij zeide dikwijls: „Wil je waarlijk gelukkig zijn, maak dan gelukkig. Leer jezelf bij alles achter stellen. Wees er steeds op bedacht, anderen, in het bijzonder je man, voor het innerlijk welzijn iets te

geven, iets te zijn. Daarmede is nog heelemaal niet gezegd, dat je je eigen natuur, je persoonlijkheid moet prijsgeven. O neen. Je man en je kinderen zullen je er des te meer om achten, liefhebben en waardeeren. Maar uit eigen kracht kom je niet met jezelf tot vrede, de kracht tot een zegenrijk leven spruit alleen voort uit een levendige, persoonlijke verbinding met Jezus, de bron van alle leven."

Wanda liet zich dit alles gezeggen, ja, zij kwam meermalen naar tante Dora, maar zij sprak zich nooit uit. Toen Magdalena daarover eens bedroefd werd, werde de oude dame haar lachend af: „Kom, kom, Magdalena, laat haar maar begaan, je kunt immers ook niet zien hoe een knop al grooter en grooter wordt en zich tot een bloem ontvouwt, of hoe een vrucht aanzet en groeit. In het binnenste heiligdom van een mensch mag men nooit door vragen ingrijpen, men kan daarmede veel vernietigen en weinig nut doen. Bovendien spruit zulk vragen dikwijls voort uit nieuwsgierigheid, die zich bekleedt met het manteltje van deelnemendheid en daarvoor moeten wij ons hoeden. Wij moeten slechts één raadgeving opvolgen: „Volhardt in het gebed."

Eéne ontbrak er in den klein geworden vriendenkring: Adline. Zij was na het vertrek van den professor nog ongeveer drie weken aan het werk gebleven; toen ging zij naar Bethel en werkte op eigen initiatief samen met Dora Hartmann. Thans echter, kort voor kerstmis, waren zij beiden teruggekomen. Niemand wist, dat

mevrouw Heideler, op verzoek van Adline, die meer tusschen de regels gelezen had, haar had geschreven, dat zij gerust voor korten tijd kon terugkomen.

Het wederzien was ontroerend en toch vroolijk geweest; met innige blijdschap, die weliswaar niet vrij was van weemoed, keek mevrouw Heideler naar de beide meisjes, die zich zoo innig bij elkaar hadden aangesloten. Over haar nicht lag een stille vrede, een zichzelf gelijkblijvende ernstige vriendelijkheid. Adline was mager geworden, en nooit zag men meer bij haar dien starenden blik. Maar in de heldere blauwe oogen lag een uitdrukking, waarvan Marie zeide, dat zij haar deed denken aan de zee, wanneer na zware stormen de zon zich weer spiegelde in de geëffende baren.

„Ik wist heelemaal niet, dat ik zulk een poëtisch vrouwtje had,” antwoordde Hans met een schelmsch lachje, „maar ongelijk heb je niet. Zij heeft, naar het schijnt, meer doorgemaakt dan wij beiden, wij moeten haar veel liefde bewijzen.”

Adline en Dora woonden voorloopig aan de overzijde bij Magdalena, doch richtten het huis Von Stein spoedig weer in, want tot aller blijdschap hadden Wolfgang en Margaretha bericht gezonden, dat zij met hun kinderen van Kerstmis tot na Nieuwjaar zouden komen. Innige blijdschap straalde op Adline's gezicht, zoo dikwijls zij over de gelukkige brieven van haar zuster sprak en zij kon nauwelijks het wederzien afwachten.

Eindelijk, den dag voor Kerstmis, kwamen zij aan. Hoe blij-verwonderd was zij, toen zij Margaretha in herbloeiende schoonheid voor zich zag, hoe warm en vol verstandhouding was Wolfgangs handdruk. Ook hij was in zijn voordeel veranderd. Zijn gezicht toonde ernstige trekken, waaruit men een krachtigen wil en een helder oordeel las; zijn heele voorkomen was flink en mannelijk geworden. Met tranen van vreugde drukte Adline de beide kinderen aan haar hart, die eenvoudig, maar netjes gekleed waren en van harte heette zij haar zuster en zwager nogeens welkom, toen zij van het station thuis gekomen waren.

Dat waren nog bewogen oogenblikken, toen Margaretha door alle kamers ging en er veel over den geliefden vader werd gesproken. Maar het was een werkelijke verrassing voor Adline, toen haar zuster na het middagmaal den familiebijbel aan haar man gaf, waaruit haar vader steeds had gelezen, en Wolfgang de avond-godsdienstoefening leidde. Zij was diep bewogen.

Ach, wanneer haar lieve vader dat nogeens had mogen beleven! Nu was alles goed geworden.

Bij het goedennacht-wenschen kuste Margaretha haar innig en fluisterde: „Vaders lijfspreuk is ook de onze geworden, — steeds hooger, nader mijn God tot U, U naderbij!”

Die Kerstavond bracht veel blijdschap, veel kindergejubel en geluk, en de ouderen werden jong met de kinderen.

De families vierden dezen avond in besloten kring, maar de Heidellers waren allen bij elkaar.

Wanda was ook nu nog alleen met haar kinderen — de professor had met het feest thuis willen zijn, doch een hardnekkige verkoudheid verbood hem van het warme zuiden naar het winterige noorden te reizen, zoodat hij nog in Locarno bleef. Wanda bekende zich op dezen heiligen avond, dat zij haar man miste en zij vatte het kloeke besluit op, dat zij hem, wanneer hij terugkwam, vriendelijker, warmer en met meer liefde tegemoet zou komen.

De feestdagen brachten den familieleden heerlijke en gezegende bijeenkomsten. Het was merkwaardig, hoe juist Erich en Wolfgang nader tot elkander kwamen en elkaar begrepen, terwijl dit toch vroeger minder het geval geweest was.

Zoo ging het feest voorbij en de dag kwam, waarop jaren geleden de vreeselijke brand was uitgebroken.

In den laten namiddag werd er zacht op Erichs deur geklopt en Wolfgang trad binnen. Hij zag bleek en kon een zekere gejaagdheid niet verbergen.

„Het is iets heel bijzonders, dat mij tot je voert, beste neef,” begon hij plotseling, nadat zij eerst over koetjes en kalfjes gepraat hadden, „vroeger zou je mij direct gezegd hebben, dat je reeds kon denken, wat het zou zijn, maar thans”

„Thans weet ik, dat de aanleiding voor je bezoeken niet meer dezelfde is als vroeger, Wolfgang,” besloot de fabrikant lachend, toen deze een oogenblik zweeg.

„Neen, gelukkig niet,” antwoordde de ernstige man, „voor mij geldt het: Zie, het is alles nieuw geworden, dat kan ik wel met innigen dank jegens mijn Heer en Heiland zeggen. Maar ik moet toch nog eens terugkomen op dien bewusten tijd, en je een bekentenis doen, hoe zwaar mij dit ook valt.”

Hij zweeg weer een oogenblik.

„Laat het verleden toch rusten, oude jongen, het zal wel niet zoo erg zijn, wat je meent mij te moeten biechten,” antwoordde Erich hartelijk. „God heeft met mij evenveel te doen gehad als met jou, misschien nog wel meer. Hij heeft ons beiden overwonnen, — heeft mij evenveel moeten vergeven als jou, wij konden beiden immers alleen door Jezus worden gerechtvaardigd en hebben Hem dagelijks opnieuw noodig, — laat het verleden tot het verleden behooren.”

„Neen Erich, ik moet het je zeggen! Ik dank je wel voor je goede woorden en ik wensch niets anders, dan dat je ze straks nogeens herhaalt. Ik moet echter mijn geweten ontlasten, er moge dan van komen wat er wil.”

Nu werd de fabrikant ernstiger.

Wolfgang haalde diep adem, hij zag zeer bleek en haastig kwamen de woorden over zijn lippen: „Niemand vermoedt iets van wat ik je thans ga zeggen, Erich; de brand in je fabriek eenige jaren geleden, was niet vanzelf uitgebroken, — de brandstichter — was ik!”

„Wolfgang!”

Erich sprong op; daarop was hij toch zeker niet voorbereid geweest,

Doodsbleek van spanning stonden de beide mannen tegenover elkaar.

„Wolfgang, jij!” herhaalde hij nogeens.

„Ja, Erich — ik. Het was wraak, omdat je mij de middelen tot voortzetting van mijn liederlijk leven had geweigerd. Ik wist heel goed den weg in je fabriek en in het donker kunnen zulke werken der duisternis het best uitgevoerd worden. Mijn geweten heeft mij later streng genoeg gestraft. Misschien dronk ik daarom wel zooveel, om het te verdooven. Het gelukte mij ook, totdat Gods hand mij zocht en vond. Onder bitteren strijd werd mij toen ook duidelijk, wat mij in deze zaak te doen stond. God heeft mij deze zonde reeds lang vergeven, — ik bid je, Erich, vergeef jij mij ook! En laten wij dan beiden naar het gerecht gaan; ik wil mij niet aan de wereldlijke gerechtigheid onttrekken.”

De kleur kwam en week uit Erichs gelaat, hij was zijn neef met geen enkel woord in de rede gevallen. Ook nu zweeg hij nog een oogenblik. Grenzenlooze verbazing, boosheid, toorn waren in hem opgekomen — en daartegenover weerklonk een waarschuwende stem: „Wie zonder zonde is die werpe”

Het was een heete, maar korte strijd.

Dan reikte hij zijn neef de hand.

„Ik vergeef het je, Wolfgang. Drie jaren zijn er sedert dien verlopen, God heeft mij rijk gezegend —

Hij heeft ook jou geholpen. En — Hij moet ook mij veel vergeven. Laat het verleden rusten — ik zeg het je nog eens. Van het gerecht is geen sprake, wij willen beiden dit geheim mee in het graf nemen, nietwaar?"

Dan voelde Erich zijn hand gegrepen en diep boog Wolfgang zich daarover en drukte haar tegen zijn vochtige oogen. Lang zaten de beide mannen nog bij elkaar, steeds meer ontsloten zich hun harten voor elkaar. Voor zij van elkander scheidden, bogen zij hun knieën voor God en de flinke handdruk zonder veel woorden bezegelde bij het afscheid den vriendschapsband, die heden gelegd was.

Zoo scheidde het oude jaar, dat zooveel gebracht had, waarin alles weer goed geworden was, — het nieuwe jaar stond te komen en de vrienden verbeidden het gemeenschappelijk ten huize van Erich en Magdalena.

„Excelsior — steeds hooger!" dat willen wij als motto boven het nieuwe jaar schrijven," zeide Erich, toen het twaalf uur sloeg en de nieuwjaarsklokken begonnen te luiden. — „Ja, steeds hooger, tot het licht, tot de zon, die Jezus Christus is."

En plechtig klonken de tonen van het Nieuwjaarslied in den nacht, het nieuwe jaar tegemoet.

De tijd snelt voort, zonder ophouden, gelijk een stroom; elke dag, elk jaar vloeit in de eeuwigheid. En aan den groei van de jeugd merkt de ouderdom, dat ook zijn tijd voor de eeuwigheid nadert.

Jaren zijn vervlogen.

Hier en ginds in de beide villa's der Heidellers heerscht een vroolijk leven, flinke opgeschoten meisjes en jongens vormen de vreugde der ouders en joelen in de huizen en tuinen. Hans en Erich hebben de fabriek door een tweeden bijbouw nog belangrijk vergroot en maken soms plannen voor hun zonen, — weten echter reeds van te voren, dat het anders zal gaan en Gods hand alles het beste weet te leiden. Magdalena en Marie zijn gelukkige vrouwen, die in de zorgen voor man en kinderen opgaan en toch nog tijd over hebben voor in- en uitwendige zending.

Grootmoedertje is het middelpunt van den familie- en vriendenkring. Wie van de ouderen of jongeren iets op het hart heeft, of het groote of kleine dingen zijn, komt daarmede zeker bij haar. En zij weet altijd raad en goede woorden, — of het aangelegenheden zijn betreffende de gezinnen der werklieden of wel dingen van huiselijken aard en menige scheur in een broek, menig gat in mouw of jurk wordt bij haar gemaakt, „opdat moeder niet boos wordt”. Grootmoedertje is erg oud geworden, doch heeft nog altijd haar stille heiligdom hierboven voor zichzelf en wil dat ook houden „totdat je mij zult uitdragen, kinderen!”

Lichtpunten in haar leven zijn de brieven van Ruth uit Indië. Eenmaal waren de Indiërs, zooals zij genoemd worden, een jaar met verlof — dat was een heerlijke tijd! Nu zullen zij dezen zomer weer komen en Groot-

moedertje bidt steeds weer, dat God haar nog deze vreugde van het wederzien schenke, dan wil zij gaarne naar Huis gaan in de heerlijkheid, waaraan zij dikwijls met stil verlangen denkt.

Met de familie Fromberg heeft men ook drukke conversatie. De professor is een alom bekende en zeer geliefde dokter; zijn vriendelijk-ernstig gezicht draagt wel de sporen van voorbijgeganen strijd, maar toont ook den diepen vrede, die in zijn harte woont. Tusschen hem en zijn vrouw heerscht een goede verstandhouding en harmonie, ofschoon Wanda innerlijk nog niet geheel den weg van haar man gaat. Maar hij hoopt vast en zeker, dat God ook dit nog eens goed zal maken.

Hartmann heeft in Berlijn een groot eigen atelier en zijn naam is in de kunstenaarswereld bekend geworden. De tentoonstellingen nemen zijn werk met voorliefde op en hij krijgt vaak hooge prijzen voor zijn werken. Maar hij heeft het verleden niet vergeten en zijn gansche liefde en kracht behooren aan den arbeid der geheelonthouding.

Des zomers is hij met zijn gezin gaarne bij Adline en Dora te gast. Deze beiden hebben een mooi groot huis met een prachtigen tuin in het gebergte ingericht als kinder-tehuis, waar zij met de hulp van eenige jonge verpleegsters, ziekelijke, arme kinderen uit de groote steden opnemen en verplegen, ja, voor een deel voor-good bij zich houden en opvoeden. Op beider gelaat kan men de volle bevrediging lezen, welke zij in dezen arbeid vinden.

In de groote hal van het huis valt elken bezoeker direct een mooi schilderij op. Het is gemaakt volgens een idee van Adline en zij heeft er ook nog vijf in kleiner formaat laten maken, die zij heeft gezonden aan Magdalena, Hans en Marie, naar Indië, naar Margaretha en naar den professor. Deze laatste heeft er lang naar gekeken en het toen boven zijn bureau gehangen in zijn werkkamer in de kliniek, — vlak boven de spreuk, die daar reeds hing — „Hij leidt mij op het spoor der gerechtigheid.”

De schilderij stelt voor een adelaar, die met uitgebreide vleugelen de zon tegemoet vliegt. En boven de zon ziet men in de verte, door gouden glans omgeven, de tinnen van het hemelsche Jeruzalem. Het onderste gedeelte van de schilderij toont nevelwolken boven rotspunten, waarop eenige rozen zijn opgeschoten. En door de wolken heen, boven de zon, is het woord geschreven, dat de lijfspreuk is geworden van den kleinen vriendenkring en dit zal blijven tot aan de poorten der eeuwigheid: „Excelsior” — steeds hooger!
